Этот электронный документ был загружен с сайта филологического факультета БГУ http://www.philology.bsu.by

Міністэрства адукацыі Рэспублікі Беларусь
Беларускі дзяржаўны універсітэт

РЫТОРЫКА І МЕТОДЫКА ВЫКЛАДАННЯ МОВЫ І ЛІТАРАТУРЫ

Вучэбныя праграмы спецсемінараў
для вышэйшых навучальных устаноў
па спецыяльнасцях: 1-21 05 01 Беларуская філалогія,
1-21 05 02 Руская філалогія,
1-21 05 04 Славянская філалогія

Мінск
2006

Этот электронный документ был загружен с сайта филологического факультета БГУ http://www.philology.bsu.by

УДК 811.161(072)(075.8)+821.161.09(072)(075.8)+808.5(075.8)
ББК 83.7я7+81.2–923+83.3(2)–923
Р 95

Аўтары-складальнікі:
Літвінка Ф. М., прафесар кафедры рыторыкі і методыкі выкладання мовы і літаратуры Беларускага дзяржаўнага універсітэта, доктар педагагічных навук, прафесар;
Таяноўская І. У., заг. кафедры рыторыкі і методыкі выкладання мовы і літаратуры Беларускага дзяржаўнага універсітэта, кандыдат педагагічных навук, дацэнт;
Гамеза Л. М., дацэнт кафедры рыторыкі і методыкі выкладання мовы і літаратуры Беларускага дзяржаўнага універсітэта, кандыдат педагагічных навук, дацэнт;
Дылеўская В. Ю., дацэнт кафедры рыторыкі і методыкі выкладання мовы і літаратуры Беларускага дзяржаўнага універсітэта, кандыдат педагагічных навук, дацэнт;
Зыль Т. Я., дацэнт кафедры рыторыкі і методыкі выкладання мовы і літаратуры Беларускага дзяржаўнага універсітэта, кандыдат педагагічных навук, дацэнт;
Ігнатовіч Т. У., дацэнт кафедры рыторыкі і методыкі выкладання мовы і літаратуры Беларускага дзяржаўнага універсітэта, кандыдат педагагічных навук, дацэнт;
Праскаловіч В. У., дацэнт кафедры рыторыкі і методыкі выкладання мовы і літаратуры Беларускага дзяржаўнага універсітэта, кандыдат педагагічных навук, дацэнт;
Рашэтнікава Н. Б., дацэнт кафедры рыторыкі і методыкі выкладання мовы і літаратуры Беларускага дзяржаўнага універсітэта, кандыдат педагагічных навук, дацэнт;
Саматыя І. М., дацэнт кафедры рыторыкі і методыкі выкладання мовы і літаратуры Беларускага дзяржаўнага універсітэта, кандыдат педагагічных навук, дацэнт;
Саніковіч І. М., старшы выкладчык кафедры рыторыкі і методыкі выкладання мовы і літаратуры Беларускага дзяржаўнага універсітэта, кандыдат педагагічных навук;
Саўко І. Э., дацэнт кафедры рыторыкі і методыкі выкладання мовы і літаратуры Беларускага дзяржаўнага універсітэта, кандыдат педагагічных навук, дацэнт;
Сталівоненка Н. І., старшы выкладчык кафедры рыторыкі і методыкі выкладання мовы і літаратуры Беларускага дзяржаўнага універсітэта;
Царова В. І., дацэнт кафедры рыторыкі і методыкі выкладання мовы і літаратуры Беларускага дзяржаўнага універсітэта, кандыдат педагагічных навук, дацэнт.

Рэцэнзенты:
кафедра агульнага і рускага мовазнаўства Установы адукацыі "Віцебскі дзяржаўны універсітэт імя П. М. Машэрава";
Худзенка Л. А., намеснік дырэктара Навукова-метадычнай установы "Нацыянальны інстытут адукацыі Міністэрства адукацыі Рэспублікі Беларусь", кандыдат педагагічных навук, дацэнт.

Зацверджаны:
Вучоным саветам філалагічнага факультэта БДУ, пратакол № 6 ад 25. 05. 2006 г.

Рыторыка і методыка выкладання мовы і літаратуры: вучэб. праграмы
Р95 спецсемінараў для вышэйш. навуч. устаноў па спецыяльнасцях: 1–21 05 01 Беларуская філалогія, 1–21 05 02 Руская філалогія, 1–21 05 04 Славянская філалогія / аўт.-склад. Ф. М. Літвінка, Л. М. Гамеза, В. Ю. Дылеўская [і інш.].– Мн.: БДУ, 2006. – 104 с.

УДК 811.161(072)(075.8)+821.161.09(072)(075.8)+808.5(075.8)
ББК 83.7я7+81.2–923+83.3(2)–923

© БДУ, 2006

Этот электронный документ был загружен с сайта филологического факультета БГУ http://www.philology.bsu.by

ЗМЕСТ

Литвинко Ф. М. Современные технологии обучения русскому языку: учеб. программа спецсеминара для высших учебных заведений по специальности 1–21 05 02 Русская филология, 1–21 05 04 Славянская филология........................ 4

Таяноўская І. У. Праблемы навучання рыторыцы як маўленчаму майстэрству: вучэб. праграма спецсемінара для вышэйшых навучальных устаноў па спецыяльнасці 1–21 05 01 Беларуская філалогія………... 13

Гамеза Л. М. Узбагачэнне слоўнікавага запасу школьнікаў пры вывучэнні беларускай мовы: вучэб. праграма спецсемінара для вышэйшых навучальных устаноў па спецыяльнасці 1–21 05 01 Беларуская філалогія, 1–21 05 04 Славянская філалогія……….…………... 25

Дылеўская В. Ю. Вывучэнне беларускай літаратуры ва ўзаемадачыненні з блізкароднаснымі ў сярэдняй школе: вучэб. праграма спецсемінара для вышэйшых навучальных устаноў па спецыяльнасці 1–21 05 01 Беларуская філалогія…... 37

Зыль Т. Е. Основы педагогического мастерства: учеб. программа спецсеминара для высших учебных заведений по специальности 1–21 05 02 Русская филология……………………………………………………………………… 43

Игнатович Т. В. Аспектное изучение русского языка в школе: теория и методика: учеб. программа спецсеминара для высших учебных заведений по специальности 1–21 05 02 Русская филология……………... 49

Праскаловіч В. У. Асобасна арыентаваныя тэхналогіі навучання беларускай літаратуры ў сярэдняй школе: вучэб. праграма спецсемінара для вышэйшых навучальных устаноў па спецыяльнасці 1–21 05 01 Беларуская філалогія…………………………………………………………….. 59

Рашэтнікава Н. Б. Актуальныя праблемы выкладання беларускай літаратуры ў сярэдняй школе: вучэб. праграма спецсемінара для вышэйшых навучальных устаноў па спецыяльнасці 1–21 05 01 Беларуская філалогія………. 66

Савко И. Э. Актуальные проблемы преподавания русского языка: учеб. программа спецсеминара для высших учебных заведений по специальности 1–21 05 02 Русская филология, 1–21 05 04 Славянская филология …….…….. 70

Саматыя І. М. Фарміраванне навыкаў маўленчай дзейнасці школьнікаў у працэсе выкладання беларускай мовы: вучэб. праграма спецсемінара для вышэйшых навучальных устаноў па спецыяльнасці 1–21 05 01 Беларуская філалогія……………………………………………………………………… 77

Саніковіч І. М. Развіццё маўлення школьнікаў у працэсе актывізацыі слоўнікавага запасу: вучэб. праграма спецсемінара для вышэйшых навучальных устаноў па спецыяльнасці 1–21 05 01 Беларуская філалогія..........……………………………………………………………….… 82

Сталивоненко Н. И. Актуальные проблемы изучения литературы в школе: учеб. программа спецсеминара для высших учебных заведений по специальности 1–21 05 02 Русская филология……………………………………………….. 87

Царева О. И. Актуальные проблемы преподавания русской литературы в средней школе: учеб. программа спецсеминара для высших учебных заведений по специальности 1–21 05 02 Русская филология……………………………… 93

Этот электронный документ был загружен с сайта филологического факультета БГУ http://www.philology.bsu.by

СОВРЕМЕННЫЕ ТЕХНОЛОГИИ ОБУЧЕНИЯ РУССКОМУ ЯЗЫКУ

Учебная программа спецсеминара
для высших учебных заведений
по специальностям 1–21 05 02 Русская филология,
1–21 05 04 Славянская филология

Составитель:
Литвинко Ф. М., профессор кафедры риторики и методики преподавания языка и литературы Белорусского государственного университета, доктор педагогических наук, профессор.

Этот электронный документ был загружен с сайта филологического факультета БГУ http://www.philology.bsu.by

ПОЯСНИТЕЛЬНАЯ ЗАПИСКА

Специальный семинар "Современные технологии обучения русскому языку" предназначен для студентов 3-5 курсов специальностей 1–21 05 02 (русская филология), 1–21 05 04 (славянская филология). Его содержание, соответствующее требованиям программы по методике преподавания русского языка, призвано познакомить студентов-филологов с современным состоянием и тенденциями организации познавательной деятельности школьников при изучении русского языка, создать условия для совершенствования дидактических умений учителя-словесника, которые обеспечивают развитие его педагогического мастерства (педагогической гибкости, способности творчески подходить к решению возникающих задач).

Цель специального семинара "Современные технологии обучения русскому языку" – познакомить студентов с наиболее рациональными путями обучения русскому языку; с системой способов, принципов, регулятивов, применяемых в обучении русскому языку; со спецификой организации учебного процесса, учитывающего познавательные интересы, потребности и индивидуальные особенности школьников.

Специальный семинар призван решить следующие ***задачи***:

- § создать у студентов теоретическую базу для формирования целостного представления о познавательной деятельности школьников, о технологиях обучения русскому языку, их типологии;
- § познакомить студентов с наиболее перспективными современными технологиями обучения русскому языку и сформировать умения эффективно и творчески применять их в учебном процессе;
- § совершенствовать лингвистическую, языковую, коммуникативную, социокультурную компетенции студентов;
- § совершенствовать дидактические умения студентов (гностические, проектировочные, конструктивные, организаторские, коммуникативные) и развивать профессионально значимые свойства и качества учителя русского языка (креативность педагогического мышления, учебную и профессиональную мотивацию, педагогическую рефлексию).

Достижение поставленной цели и решение сформулированных задач осуществляется в процессе лекционных и семинарских занятий, дидактически управляемой самостоятельной работы студентов, написания курсовых и дипломных работ.

Программа рассчитана на 68 часов: лекции – 24 часа, семинарские занятия – 32 часа, КСР – 12 часов.

Этот электронный документ был загружен с сайта филологического факультета БГУ http://www.philology.bsu.by

Программа состоит из 6 разделов:

1. Технология обучения как педагогическая категория.
2. Современные технологии обучения русскому языку, их классификация.
3. Характеристика технологий обучения русскому языку.
4. Самостоятельная работа студентов.
5. Тематика курсовых работ.
6. Тематика дипломных работ.

ТЕХНОЛОГИЯ ОБУЧЕНИЯ КАК ПЕДАГОГИЧЕСКАЯ КАТЕГОРИЯ

Понятие ***"педагогическая технология"*** в зарубежной и отечественной научной литературе. Специфические черты педагогической технологии: диагностично поставленные цели, гарантированное достижение целей, постоянная обратная связь, воспроизводимость обучающего цикла. Достоинства и недостатки педагогических технологий.

Проблема педагогических технологий в исторической ретроспективе.

СОВРЕМЕННЫЕ ТЕХНОЛОГИИ ОБУЧЕНИЯ РУССКОМУ ЯЗЫКУ, ИХ КЛАССИФИКАЦИЯ

Технология обучения русскому языку. Проблемы обучения русскому языку, решаемые с помощью технологии. Компоненты технологии обучения русскому языку (постановка целей обучения, подготовка учебных материалов по русскому языку, разработка материалов для текущей и итоговой оценки и коррекции результатов обучения).

Классификация технологий обучения русскому языку. ***Объяснительно-иллюстративная технология*** (реализуется в рамках лингвоцентрической стратегии обучения языку), негативные последствия ее применения. ***Современные технологии обучения русскому языку*** (реализуются в рамках антропоцентрической стратегии обучения языку)***: 1. Личностно ориентированные технологии. 2. Технологии активизации и интенсификации познавательной деятельности учащихся на уроках русского языка. 3. Технологии разноуровневого обучения. 4. Технология самомониторинга.***

Личностно ориентированные технологии: технология обучения в сотрудничестве; метод проектов; технология развивающего обучения по системе Д. Б. Эльконина – В. В. Давыдова.

Этот электронный документ был загружен с сайта филологического факультета БГУ http://www.philology.bsu.by

Технологии активизации и интенсификации познавательной деятельности учащихся на уроках русского языка: игровые технологии, технология проблемного обучения, технология знаковых моделей, технология программированного обучения (технология полного усвоения знаний, блочная технология, модульная технология), информационные технологии, технология коллективного взаимообучения.

Технологии разноуровневого обучения: технология элективной модели дифференциации обучения и ее разновидности (технология внутрипредметной дифференциации, технология обязательного уровня обучения).

Технология самомониторинга: "портфель ученика по русскому языку" (цель, структура, содержание).

ХАРАКТЕРИСТИКА ТЕХНОЛОГИЙ ОБУЧЕНИЯ РУССКОМУ ЯЗЫКУ

Личностно ориентированные технологии

Технология обучения в сотрудничестве: общие идеи обучения русскому языку в сотрудничестве; отличие обучения в сотрудничестве от традиционного подхода к обучению русскому языку; варианты обучения русскому языку в сотрудничестве, их сходство и различие.

Метод проектов: сущность метода проектов; типология проектов, используемых при обучении русскому языку, их структура; проект в системе уроков русского языка.

Технология развивающего обучения русскому языку по системе Д. Б. Эльконина – В. В. Давыдова:

- § общая идея системы (формирование лингвистического сознания и мышления);
- § основные положения системы развивающего обучения русскому языку (доступность для усвоения учащимися общих лингвистических понятий; интенсификация умственного развития учащихся за счет содержания учебного материала; повышение уровня теоретического материала в начальной школе – стимул развития умственных способностей детей);
- § организация обучения русскому языку в системе развивающего обучения; методы, приемы обучения русскому языку, способствующие усвоению теоретических понятий.

Этот электронный документ был загружен с сайта филологического факультета БГУ http://www.philology.bsu.by

Технологии активизации и интенсификации познавательной деятельности учащихся на уроках русского языка

Игровые технологии при обучении русскому языку: ролевые дидактические игры на уроках русского языка; деловые дидактические игры на уроках русского языка; имитационные дидактические игры на уроках русского языка.

Технология проблемного обучения русскому языку: сущность проблемного обучения русскому языку; структура процесса обучения русскому языку в рамках проблемного обучения (создание проблемной ситуации и постановка проблемы; выдвижение гипотезы; доказательства выдвинутых соображений; обобщение результатов); методы и приемы организации обучения русскому языку при реализации проблемного подхода.

Технология схемных и знаковых моделей при обучении русскому языку:

- § способы интенсификации обучения;
- § основная идея обучения русскому языку с использованием опорных схем и конспектов (многократное повторение материала; обязательный поэтапный контроль; подача материала крупными блоками; бесконфликтность учебной ситуации);
- § процесс обучения русскому языку с привлечением данной технологии (изучение теории в классе; самостоятельная работа дома; фронтальный контроль усвоения опорного конспекта; устное его проговаривание; обобщение и систематизация изучаемого; контроль, оценка);
- § используемые методы и приемы.

Информационные технологии обучения русскому языку: дидактические основы компьютеризации обучения русскому языку; сущность понятия "компьютеризация обучения"; трудности использования компьютерного обучения на уроках русского языка.

Технология программированного обучения русскому языку: технология полного усвоения учебного материала (переход к последующему заданию после правильного выполнения предыдущего); блочная технология (предъявление учебного материала крупными блоками); модульная технология (информационный, тренировочный блоки, блок промежуточного контроля, коррекционный блок, блок итогового контроля).

Технология коллективного обучения русскому языку: сущность коллективного способа обучения русскому языку; основная идея и цель коллективного способа обучения русскому языку; процесс обучения русскому языку в динамических (постоянного и сменного состава) парах.

Этот электронный документ был загружен с сайта филологического факультета БГУ http://www.philology.bsu.by

Технологии разноуровневого обучения русскому языку: технология элективной дифференциации, технология внутрипредметной дифференциации, технология обязательного уровня обучения (сущность, основная идея и цель, условия организации разноуровневого обучения русскому языку).

Технология самомониторинга: "портфель ученика по русскому языку" (цель, структура, содержание).

САМОСТОЯТЕЛЬНАЯ РАБОТА СТУДЕНТОВ

1. Подготовка реферата по проблеме педагогических технологий в исторической ретроспективе.
2. Составление сводной таблицы "Современные технологии обучения русскому языку" с комментарием.
3. Подбор материалов для дидактических игр, составление опорных конспектов, схем.
4. Разработка конспекта урока, на котором применяется технология развивающего обучения.
5. Разработка информационного, тренировочного блоков, блока промежуточного контроля и коррекции знаний, умений и навыков при организации модульного изучения темы.
6. Подбор материалов для разных уровней усвоения лингвистической теории и формирования учебно-познавательных умений и навыков.

ТЕМАТИКА КУРСОВЫХ РАБОТ

Поскольку курсовые работы в рамках спецсеминара являются разделом или параграфом дипломной работы, их темы отражают отдельные этапы проводимого в течение 3-х лет исследования.

Примерные темы курсовых работ:

1. Общие идеи обучения непроверяемым написаниям в сотрудничестве.
2. Использование метода проектов при работе над нормами русского литературного языка (лексическими, морфологическими, синтаксическими).
3. Развитие того или иного вида памяти учащихся при изучении орфографических (пунктуационных) правил.
4. Развитие вербально-логического мышления при формировании языковых понятий.

Этот электронный документ был загружен с сайта филологического факультета БГУ http://www.philology.bsu.by

5. Ролевые дидактические игры как средство закрепления лексических понятий.

6. Деловые дидактические игры на уроках формирования учебно-познавательных умений при изучении грамматических тем.

7. Имитационные дидактические игры при совершенствовании правописных умений и навыков.

8. Методы и приемы проблемного обучения при работе над речеведческими понятиями.

9. Использование опорных схем и конспектов в процессе формирования морфологического (синтаксического) понятия.

10. Изучение категории наклонения глагола с использованием модульной технологии.

11. Работа в парах постоянного (сменного) состава при изучении причастия.

12. Разноуровневые задания в процессе формирования грамматического понятия.

13. Развитие лингвистического мышления старшеклассников при знакомстве с функциями языка.

ТЕМАТИКА ДИПЛОМНЫХ РАБОТ

Дипломное сочинение – результат лингводидактического исследования, которое проводится участниками спецсеминара в течение 3-х лет, средство развития познавательных и творческих способностей студентов.

Примерные темы дипломных работ:

1. Технология проблемного обучения при работе над грамматической темой.

2. Технология полного усвоения материала при изучении орфографических (пунктуационных) правил.

3. Программированное обучение раздельно-дефисным написаниям.

4. Технология коллективного способа обучения при работе над функциональными стилями речи.

5. "Портфель ученика" как эффективное средство изучения определенного раздела.

6. Технология обучения в сотрудничестве при работе над речеведческим понятием *текст*.

7. Метод проектов в системе уроков изучения определенного раздела.

8. Развитие лингвистического мышления учащихся при изучении общих сведений о языке.

Этот электронный документ был загружен с сайта филологического факультета БГУ http://www.philology.bsu.by

9. Развитие у школьников умений осуществлять логические операции при анализе фактов языка.

10. Методы и приемы развивающего обучения русскому языку.

11. Игровые технологии на уроках формирования коммуникативных умений учащихся.

12. Использование опорных схем и конспектов при изучении речеведческих понятий (грамматических тем).

13. Использование информационных технологий на уроках грамматики (развития речи, формирования правописных умений и навыков).

Основная литература

1. *Бершадский, М. Е.* Дидактические и психологические основания образовательной технологии / М. Е. Бершадский, В. В. Гузеев. – М., 2003.

2. *Беспалько, В. П.* Слагаемые педагогической технологии / В. П. Беспалько. – М., 1989; *Беспалько, В. П.* Педагогика и прогрессивные технологии обучения / В. П. Беспалько. – М., 1995.

3. *Букатов, В. М.* Педагогические таинства дидактических игр: учеб. пособие / В. М. Букатов. – М., 1997.

4. *Гребенюк, О. С.* Теория обучения: учеб. для студ. высш. учеб. заведений / О. С. Гребенюк, Т. Б. Гребенюк. – М., 2003.

5. *Громов, Г. Р.* Очерки информационной технологии / Г. Р. Громов. – М., 1993.

6. *Дьяченко, В. К.* Сотрудничество в обучении / В. К. Дьяченко. – М.: Просвещение, 1991.

7. Игры – обучение, тренинг, досуг / под ред. В. В. Петрусинского. – М., 1994.

8. *Ильницкая, И. А.* Проблемные ситуации и пути их создания на уроке / И. А. Ильницкая. – М., 1985.

9. *Капустин, Н. П.* Педагогические технологии адаптивной школы: учеб. пособие для студ. высш. пед. учеб. заведений / Н. П. Капустин. – М., 1999.

10. *Колечко, А. К.* Энциклопедия педагогических технологий: пособие для преподавателей / А. К. Колечко. – СПб.: КАРО, 2001.

11. *Махмутов, М. И.* Организация проблемного обучения / М. И. Махмутов. – М.: Педагогика, 1997.

12. Педагогические технологии: учебное пособие для студентов педагогических специальностей / под общ.ред. В. С. Кукушина. – Серия "Педагогическон образование". – М.: ИКЦ "МарТ"; Ростов н/Д: Издательский центр "МарТ", 2004.

13. *Селевко, Г. К.* Современные образовательные технологии / Г. К. Селевко. – М.: Народное образование, 1998.

Этот электронный документ был загружен с сайта филологического факультета БГУ http://www.philology.bsu.by

Дополнительная литература

1. *Кларин, М. В.* Педагогическая технология в учебном процессе (Анализ зарубежного опыта) / М. В. Кларин. – М., 1989.

2. *Ксензова, Г. Ю.* Перспективные школьные технологии: учеб.-метод. пособие / Г. Ю. Ксензова. – М., 2001.

3. *Львова, С. И.* Материалы для углубленного изучения русского языка / С. И. Львова. – М., 1992.

4. Новые педагогические и информационные технологии в системе образования: учеб. пособие для студ. пед вузов и системы повыш. квалиф. пед. кадров / Е. С. Полат [и др.]; под ред. Е. С. Полат. – М., 2002.

5. Разноуровневое развивающее обучение в современной школе. – СПб., 1993.

6. Современные образовательные технологии. Основные понятия и обзор / автор-составитель Г. Н. Петровский. – Мн.: НИО, 2000.

7. *Фрей, К.* Проектный метод / К. Фрей. – Берлин: Бельц, 1997.

8. *Шадрин, А. Н.* Коллективный способ обучения. Методика и теория / А. Н. Шадрин. – Ростов н/Д: Изд-во ОблИУУ, 1993.

9. *Эрдниев, П. М.* Укрупнение дидактических единиц как технология обучения / П. М. Эрдниев. – М.: Просвещение, 1992.

Этот электронный документ был загружен с сайта филологического факультета БГУ http://www.philology.bsu.by

ПРАБЛЕМЫ НАВУЧАННЯ РЫТОРЫЦЫ ЯК МАЎЛЕНЧАМУ МАЙСТЭРСТВУ

Вучэбная праграма спецсемінара для вышэйшых навучальных установ па спецыяльнасці 1–21 05 01 – Беларуская філалогія

Складальнік:
Таяноўская І. У., заг. кафедры рыторыкі і методыкі выкладання мовы і літаратуры Беларускага дзяржаўнага універсітэта, кандыдат педагагічных навук, дацэнт.

Этот электронный документ был загружен с сайта филологического факультета БГУ http://www.philology.bsu.by

ТЛУМАЧАЛЬНАЯ ЗАПІСКА

Сучаснае філалагічнае і педагагічнае пазнанне імкнецца быць усё больш і больш звернутым да канкрэтнага чалавека і яго патрэб, антрапацэнтрычным, асобасна арыентаваным. Для станаўлення і развіцця асобы, яе сацыяльнага самасцвярджэння і прызнання неаспрэчную ролю адыгрывае нязмушанае, адмысловае валоданне словам, якое не толькі фармулюе, але і фарміруе думку, канцэнтруе і накіроўвае валявую энергію, робіць высакароднейшымі пачуцці і душу. У межах усяго грамадства ў цэлым з гэтым звязана арганізацыя дыялогу інтэлектуальна адкрытых, творчых індывідуальнасцей, здольных да канструктыўнага суразмоўніцтва і супрацоўніцтва. Дасягненню акрэсленых магчымасцей спрыяе засваенне класічнай і зноў уплывовай навукі і мастацтва – рыторыкі, у чым і бачыцца ***актуальнасць*** праблематыкі дадзенага спецсемінара.

Навуковая навізна даследаванняў, якія здзяйсняюцца ў праблемным полі семінара, звязваецца ў першую чаргу з узбагачэннем сістэмных, шматбаковых і нюансаваных уяўленняў аб пэўных відах маўленчых уменняў і выказванняў, аб арыенцірах і арсенале прыёмаў рытарычнага навучання, што могуць быць пакладзены ў аснову інтэлектуальна-камунікатыўнага ўдасканалення асобы. ***Практычная каштоўнасць*** навуковага пошуку семінарыстаў з усёй відавочнасцю абумоўлена яго прыкладной накіраванасцю, шырокім дыяпазонам выкарыстання рыторыка-метадычных распрацовак, парад, практыкаванняў, інтэлектуальных гульняў і камунікатыўных трэнінгаў, логіка-структурных схем і яскравых маўленчых ілюстрацый у розных звёнах адукацыйнай сістэмы – ад пачатку сярэдняй школы да постдыпломнага павышэння кваліфікацыі сталых прафесіяналаў, а таксама ў працэсе самаадукацыі кожнага чалавека.

Мэта спецсемінара – узброіць слухачоў як веданнем, так і ўменнямі дзейснага выкарыстання базавых паняццяў і ідэй рытарычнай адукацыі; яе рацыянальных і эфектыўных формаў, метадаў і прыёмаў; стратэгіяй і тактыкай арганізацыі інфарматыўных і плённых рыторыка-метадычных даследаванняў – і, такім чынам, павысіць адначасова і рытарычную, і метадычную кампетэнтнасць навучэнцаў.

Адпаведна пазначанай мэце, у ходзе заняткаў спецсемінара вырашаюцца наступныя ***задачы***:

§ паглыбіць усведамленне значнасці рытарычнай адукацыі для камунікатыўнага і агульнага развіцця асобы, раскрыцця яе інтэлектуальнага і творчага патэнцыялу;

Этот электронный документ был загружен с сайта филологического факультета БГУ http://www.philology.bsu.by

- спрыяць вызначэнню асобных перспектыўных напрамкаў і прыёмаў у класічнай рытарычнай адукацыі і, тым самым, забеспячэнню пераемнасці традыцый рытарычнага выкладання;
- паказаць агульныя асновы сучаснай сістэмы шматузроўневай рытарычнай падрыхтоўкі ў Беларусі ў кантэксце пабудовы нацыянальнай філалагічнай адукацыі, ахарактарызаваць ключавыя прынцыпы, метады і прыёмы навучання рыторыцы;
- стварыць уяўленне аб найбольш прадуктыўных метадах у даследаванні пытанняў выкладання рыторыкі, працэдурах збору, інтэрпрэтацыі і абагульнення фактаграфічных звестак, спосабах адлюстравання вынікаў даследчай працы;
- сфарміраваць паняцце аб крытэрыях вызначэння, тыпалогіях і параметрах цэласнай метадычнай характарыстыкі відаў і падвідаў тэкстаў, найбольш перспектыўных для арганізацыі маўленчага развіцця навучэнцаў;
- даць студэнту магчымасць тэарэтычна распрацаваць і практычна апрабаваць інавацыйную паслядоўнасць заданняў для станаўлення пэўнай групы маўленчых уменняў, падабраць адпаведны дыдактычны матэрыял, аб’ектыўна ацаніць эфектыўнасць уласных метадычных прапаноў.

Праблематыка спецсемінара дазваляе актуалізаваць шырокае кола міжпрадметных сувязей з дысцыплінамі сацыяльна-гуманітарнага профілю – у тым ліку з псіхалогіяй, логікай, сацыялогіяй, этыкай і эстэтыкай.

Агульны гадавы курс спецсемінара складаецца з 68 аўдыторных гадзін. У якасці напрамкаў для бягучага кантролю самастойнай дзейнасці студэнтаў-семінарыстаў могуць выкарыстоўвацца, у прыватнасці, наступныя:

1. Аналіз адлюстравання тэмы даследавання ў падручніках па беларускай мове.
2. Падрыхтоўка тэставых кантрольных заданняў.
3. Аргументацыя значнасці метадычнай працы над рытарычна скіраванымі тэмамі курса мовы.
4. Графічнае адлюстраванне асаблівасцей матэрыялу для даследавання.
5. Абгрунтаванне плённасці навучання маўленчым тэмам для ўсталявання ўнутрыпрадметных сувязей.
6. Канкрэтызацыя тыпалагічных рыс матэрыялу для даследавання.

Этот электронный документ был загружен с сайта филологического факультета БГУ http://www.philology.bsu.by

Такім чынам, магчымымі з’яўляюцца такія формы прадстаўлення вынікаў самастойнай навукова-практычнай працы студэнтаў, як аналіз вучэбна-метадычных крыніц, пабудова навуковага агрунтавання, канструяванне навучальных заданняў, складанне схем і табліц, стварэнне даследчых міні-картатэк і інш. (на выбар).

ЗНАЧЭННЕ І МЕСЦА РЫТОРЫКІ Ў СІСТЭМЕ ФІЛАЛАГІЧНАЙ АДУКАЦЫІ

Пазнавальнае значэнне рытарычнай падрыхтоўкі. Рыторыка як інтэгральная сістэма ведаў аб стварэнні і ўвасабленні тэкстаў у працэсе публічнай камунікацыі. Развіццёвае значэнне навучання рыторыцы. Умацаванне памяці, станаўленне логіка-аналітычнага і вобразна-асацыятыўнага мыслення, раскрыццё творчых здольнасцей пры падрыхтоўцы і выкананні прамовы. Выхаваўчае значэнне рытарычнай адукацыі. Фарміраванне этасу прамоўцы як неад'емная частка пераканання. Рыторыка і культура маўленчых паводзін, майстэрства пазбягання і вырашэння канфліктаў. Міжпрадметныя сувязі рыторыкі; унутрыфілалагічнае і агульнагуманітарнае кола іх распаўсюджвання.

Абмеркаванне артыкулаў "за" і "супраць" навучання рыторыцы (В. Р. Бялінскі, А. П. Чэхаў і інш.).

СЦІСЛЫ ЭКСКУРС У ГІСТОРЫЮ ВЫКЛАДАННЯ РЫТОРЫКІ. АНТЫЧНЫ ПЕРЫЯД

Сафісты як настаўнікі філасофіі, логікі і рыторыкі. Двуадзінства пераканання і абвяржэння ў сафістычных слоўных практыкаваннях. Рытарычная школа Ісакрата. Прэстыжнасць і шматмэтавая накіраванасць рытарычнай падрыхтоўкі. Агульная адукацыя слухачоў і разуменне школы як "рытарычнага універсітэта". Імкненне да індывідуалізацыі навучання. Выкладанне рыторыкі Арыстоцелем. Навучанне рыторыцы ў школе Платона і ў ліцэі (першы і другі афінскія перыяды). Адлюстраванне ў прапанаваных рэкамендацыях рытарычнага ідэалу знакамітага філосафа. Складаныя часткі прамоўніцкага майстэрства паводле Цыцэрона (прыродныя здольнасці, рытарычнае навучанне і прамоўніцкая практыка). Вобраз прамоўцы – чалавека высокай культуры. Трактат Квінціліяна "Аб навучанні прамоўцы". Эстэтычны крытэрый "залатой сярэдзіны". Назіранне, роздум, практыкаванне і перайманне – шляхі да маўленчага ўдасканалення асобы. Дэкламацыя і чытанне класікаў як метады рытарычнага навучання. Роля красамоўства ў выхаванні высокай маральнасці.

Этот электронный документ был загружен с сайта филологического факультета БГУ http://www.philology.bsu.by

Выкарыстанне прыёмаў старажытнагрэчаскіх і старажытнарымскіх выкладчыкаў рыторыкі ў наш час.

УСХОДНЕСЛАВЯНСКІЯ ТРАДЫЦЫІ ВЫКЛАДАННЯ РЫТОРЫКІ (XVII–XIX СТ.)

Рыторыка ў Славяна-грэка-лацінскай і Кіева-Магілянскай акадэміях. Навучанне рыторыцы ў Слуцкім ліцэі. Практыка правядзення дыспутацый на духоўна-рэлігійныя тэмы. Шырыня ахопу і своеасаблівасць падачы матэрыялу ў "Слуцкім кампендыуме". Трансфармацыя і імітацыя як універсальныя прыёмы навучання рыторыцы. Расійскія падручнікі па рыторыцы. "Агульная рыторыка" і "Прыватная рыторыка" М. Ф. Кашанскага. Праблема маральнай ацэнкі рытарычных твораў для вывучэння. Праца з тэзісам выказвання – "азбука красамоўства" (прыёмы перафразавання і распаўсюджвання). Чытанне як спосаб рытарычнага навучання; аналітычны і эстэтычны віды ўспрымання. "Курс рускай славеснасці" К. П. Зелянецкага. Разнастайнасць акрэсленых спосабаў выкладу (традыцыйны маналагічны, дыялагічны, эпісталярны) і відаў рытарычных практыкаванняў (пераказы, скарачэнні, пераклады, водгукі і інш.).

Выкарыстанне прыёмаў усходнеславянскіх выкладчыкаў рыторыкі XVII–XIX ст. у наш час.

СУЧАСНАЯ СІСТЭМА РЫТАРЫЧНАЙ ПАДРЫХТОЎКІ Ў РЭСПУБЛІЦЫ БЕЛАРУСЬ

Рытарычная прапедэўтыка ў пачатковым і сярэднім звяне навучання ў агульнаадукацыйнай школе. Асаблівая значнасць дынамікі ў змене відаў занятасці, гульнёвых формаў працы і звароту да паўсядзённага вопыту зносін на ранніх этапах навучання. Паступовае ўзбагачэнне складу і зместу засвоеных паняццяў тэорыі маўлення. Рыторыка ў старшых класах. Актуалізацыя рытарычнай праблематыкі пры вывучэнні раздзелаў "Маўленне", "Функцыянальная стылістыка". Комплексны падыход да ўдасканалення маўленчай дзейнасці і яго станоўчая роля ў фарміраванні рыторыка-камунікатыўных уменняў навучэнцаў. Курс рыторыкі на ўзроўні вышэйшай школы. Рыторыка як традыцыйны кампанент адукацыі ў класічным універсітэце. Рытарычнае развіццё асобы ў складзе прафесійна-педагагічнага станаўлення спецыяліста. Умацаванне здольнасці будучага педагога да маўленчага лідэрства; прадухіленне праяў маўленчай агрэсіі. Рытарычная падрыхтоўка ў

Этот электронный документ был загружен с сайта филологического факультета БГУ http://www.philology.bsu.by

структуры паслядыпломнага павышэння кваліфікацыі выкладчыкаў і настаўнікаў. Раскрыццё камунікатыўнага і творчага патэнцыялу педагога ў разнастайных прафесійна значных формах выказванняў.

Аналіз праграм і падручнікаў па беларускай мове з мэтай выяўлення элементаў рытарычнай падрыхтоўкі.

Параўнальны аналіз беларускіх і расійскіх праграм па рыторыцы.

Характарыстыка сучасных падручнікаў і дапаможнікаў па рыторыцы.

ПРЫНЦЫПЫ І МЕТАДЫ НАВУЧАННЯ РЫТОРЫЦЫ

Агульнадыдактычныя прынцыпы ў дачыненні да навучання рыторыцы. Рэалізацыя прынцыпаў навуковасці, праблемнасці, даступнасці, нагляднасці, сістэматычнасці і паслядоўнасці, пераемнасці і перспектыўнасці, актыўнасці і свядомасці, калектыўнасці, індывідуалізацыі, матывацыі, сувязі з жыццём, развіццёвага навучання, выхаваўчага навучання і г. д. у рытарычным выкладанні. Спецыфічныя прынцыпы развіцця маўлення і навучання рыторыцы. Прынцыпы сітуатыўнай арыентацыі; цэласнасці і ўзаемаабумоўленасці развіцця маўлення і мыслення навучэнцаў; актыўнай камунікацыі; сувязі работы па развіццю маўлення з вывучэннем усіх раздзелаў курсаў мовы і літаратуры; узаемасувязі ў развіцці вуснага і пісьмовага маўлення і інш. Класіфікацыя метадаў навучання рыторыцы. Камунікатыўна-пазнавальныя (тлумачальныя і эўрыстычныя) і камунікатыўна-практычныя метады. Метады кантролю ведаў, уменняў і навыкаў рытарычнага характару (вуснай, пісьмовай, графічнай, тэставай і іншых відаў праверкі).

Аналіз метадычных распрацовак з пункту гледжання рэалізацыі агульнадыдактычных і спецыфічных прынцыпаў ў навучанні рыторыцы.

Канструяванне прыкладаў выкарыстання ў мэтах навучання рыторцы пэўнага пазнавальнага метаду.

Складанне планаў і табліц як спосаб замацавання ведаў па рыторыцы.

Падрыхтоўка тэставых кантрольных заданняў па рытарычным тэмам.

ПАЗАКЛАСНАЯ ПРАЦА РЫТАРЫЧНАЙ НАКІРАВАНАСЦІ

Роля пазакласнай працы прадметнага кірунку ў фарміраванні і ўзмацненні пазнавальнай зацікаўленасці, у пашырэнні філалагічнага кругагляду і развіцці здольнасцей вучняў. Магчымыя формы пазакласнай працы рытарычнай накіраванасці. Гурток юных прамоўцаў і рытарычны лекторый; вусны часопіс рытарычнай тэматыкі; школьны дыскусійны

Этот электронный документ был загружен с сайта филологического факультета БГУ http://www.philology.bsu.by

клуб; спаборніцкія формы (прамоўніцкія турніры, конкурсы скарагаворак, рытарычныя віктарыны і г. д.); рытарычныя святы, вечары, канцэрты і да т. п. Тэатр рытарычных мініяцюр. "Адкрыты мікрафон" як форма арганізацыі праблемнага абмеркавання. Стварэнне зборнікаў вучнёўскіх выступленняў, стэндаў, плакатаў і газет на тэмы культуры і мастацтва маўлення. Спецыфіка правядзення асобных формаў пазакласнай працы па рыторыцы. Рытарычнае развіццё школьнікаў і падрыхтоўка да ўдзелу ў прадметных алімпіядах. Рытарычная праблематыка даследчых прац вучняў і падрыхтоўка да выступленняў на навукова-даследчых канферэнцыях.

Распрацоўка сцэнарыя пазакласнага мерапрыемства рытарычнай накіраванасці.

МЕТАДЫ ДАСЛЕДАВАННЯ ПЫТАННЯЎ ВЫКЛАДАННЯ РЫТОРЫКІ

Метады навукова-тэарэтычнага ўзроўню. Аналіз рытарычнай, лінгвістычнай, логіка-філасофскай, псіхолага-педагагічнай, метадычнай літаратуры па праблеме; вывучэнне прадметных праграм, падручнікаў і іншых кампанентаў вучэбна-метадычных комплексаў у аспекце даследавання; гіпатэтычнае мадэліраванне метадычных пабудоў і інш. Метады навукова-эмпірычнага ўзроўню. Спецыяльна арганізаванае назіранне за ходам вучэбна-выхаваўчага працэсу; апытанне ў формах інтэрв'юіравання і анкетавання; метадычны эксперымент; статыстычная апрацоўка атрыманых звестак і інш. Віды эксперыменту па методыцы выкладання рытарычнага матэрыялу (канстатуючы, пошукавы, навучальны, кантрольны). Прынцып ураўноўвання эксперыментальных умоў. Фіксацыя эксперыментальных звестак. Якасная інтэрпрэтацыя і колькасны аналіз вынікаў эксперыменту. Ацэнка істотнасці разыходжанняў паміж эксперыментальнымі паказчыкамі.

Графічнае адлюстраванне статыстычных паказчыкаў эксперыменту.

ПАНЯЦЦЕ І АСАБЛІВАСЦІ РЫТАРЫЧНАГА ЖАНРУ

Дыдактычны патэнцыял паняцця маўленчага жанру. Жанр як тэрмін міждысцыплінарнай сферы ўжытку і як паняцце тэорыі маўлення, істотна набліжанае да камунікатыўнай практыкі. Складанасці і супярэчнасці ў разуменні маўленчага жанру. Статычная і дынамічная пазіцыі ў трактоўцы тэрміна. Рэалізацыя сістэмна-функцыянальнай даследчай устаноўкі ў аналізе паняцця маўленчага жанру. Жанр як "дынамічная структурная мадэль" стварэння выказвання (паводле М. П. Брандэс). На-

Этот электронный документ был загружен с сайта филологического факультета БГУ http://www.philology.bsu.by

рматыўна-рэгулятыўны падыход да азначэння жанру маўлення. Комплекснае азначэнне паняцця маўленчага жанру. Прыметы рытарычнага жанру як аснова яго аналізу. Сітуатыўныя, зместавыя, кампазіцыйныя, лінгвастылістычныя, рэалізацыйныя асаблівасці маўленчых твораў. Вызначальная роля функцыянальна-сітуатыўных прымет жанру.

Параўнальны разгляд класічных крыніц па жанразнаўству.

НАВУКОВАЯ СІСТЭМАТЫКА МАЎЛЕНЧЫХ ЖАНРАЎ

Крытэрыі сістэматыкі маўленчых жанраў. Рытарычныя тыпалогіі жанраў маўлення. Падзел жанраў па крытэрыях сферы выкарыстання (жанры сацыяльна-палітычнага, акадэмічнага, судовага, духоўнага, ці царкоўна-багаслоўскага, і сацыяльна-побытавага красамоўства) і асноўнай агульнай мэты (жанры інфармацыйных, пераканальных, заклікальных да дзеяння, натхняльных, займальных і запаветных выказванняў). Дыялектычнае разуменне дыферэнцыяцыі паміж мэтавымі устаноўкамі тэкстаў. Функцыянальна-стылістычная тыпалогія маўленчых жанраў. Функцыянальны стыль як базавае паняцце для характарыстыкі жанру маўлення. Багацце і разнастайнасць жанравай рэалізацыі функцыянальных стыляў. Варыятыўнасць стылёвага ўвасаблення шэрагу маўленчых жанраў. Суадносіны падстылёвага і ўнутрыжанравага падзелаў маўлення.

АГУЛЬНАЯ ХАРАКТАРЫСТЫКА МАЎЛЕНЧЫХ ЖАНРАЎ І ІХ РАЗНАВІДНАСЦЕЙ, АКТУАЛЬНЫХ ДЛЯ НАВУЧАННЯ

Прынцыпы адбору жанраў для асноўнай і дадатковай навучальнай працы. Улік узроставай адпаведнасці матэрыялу (даступнасці і пазнавальнай прыцягальнасці); вучэбнай значнасці: унутрыпрадметнай і міжпрадметнай; развіццёвай значнасці (укладу ў агульнае і маўленчае развіццё навучэнцаў) і перспектыўнай важнасці. Інфармацыйныя жанры вуснага навуковага маўлення (разгорнуты адказ, паведамленне і даклад; экскурсійнае выступленне). Жанры кампрэсіўнай апрацоўкі інфармацыі (тэзісы, канспект, анатацыя, рэфэрат). Жанры пераканальных выказванняў (водгук і характарыстыка асобы; маральна-дыдактычная байка). Рэкламная аб'ява – тэкст, заклікальны да дзеяння. Віншаванне як разнавіднасць натхняльных выказванняў. Займальныя апавяданні. Асабісты ліст – прыклад выказвання нефармальнага (запаветнага) характару. Дыскусія як форма дыялагічнага маўлення. Культура вядзення дыскусіі.

Этот электронный документ был загружен с сайта филологического факультета БГУ http://www.philology.bsu.by

Абгрунтаванне зместавых асноў навучання канкрэтнаму жанру (жанравай разнавіднасці) маўлення.

КАНСТАТУЮЧАЯ ДЫЯГНОСТЫКА ЎЗРОЎНЮ ВАЛОДАННЯ МАЎЛЕНЧЫМІ ЖАНРАМІ

Забеспячэнне верагоднасці вынікаў канстатуючага зрэзу. Дыягностыка тэарэтычных жанразнаўчых уяўленняў. Дыягностыка ўменняў, звязаных з рэалізацыяй жанравых асаблівасцей у маўленні. Тыповыя недахопы жанравых рэалізацый тэкстаў – зместавыя (няўменне забяспечваць характэрныя суадносіны інфармацыі аб’ектыўнага і суб’ектыўнага плану, абагульненай і канкрэтнай, асноўнай і другаснай; матывавана спалучаць станоўчую і адмоўную ацэнку; падбіраць дарэчны матэрыял для раскрыцця галоўнай ідэі, адлюстроўваць разнастайныя адпаведныя падтэмы і г. д.); кампазіцыйныя (няўменне прытрымлівацца структурнай схемы, уласцівай дадзенаму віду тэкстаў, і ступені разгорнутасці яго кампанентаў; захоўваць адэкватную прапорцыю частак і фрагментаў рознай маўленча-тыпалагічнай прыроды; выбіраць абгрунтаваную паслядоўнасць выкладу і інш.); маўленчыя (няўменне задзейнічаць маўленчыя сродкі, распаўсюджаныя ў такім відзе тэкстаў; улічваць іх семантыку і стылёвую спецыфіку; дасягаць маўленчай выразнасці там, дзе гэта пажадана; пазбягаць непатрэбных "жанравых штампаў" у маўленчым афармленні) і да т. п. Шматаспектны аналіз атрыманых паказчыкаў.

Аналіз зыходнага ўзроўню ўяўленняў навучэнцаў пра канкрэтны маўленчы жанр.

Аналіз зыходнага ўзроўню валодання ўменнямі па аналізу, пераказу і стварэнню тэкстаў (у пэўным жанры), уласцівага навучэнцам.

МЕТОДЫКА НАВУЧАННЯ МАЎЛЕНЧЫМ ЖАНРАМ

Прынцыпы навучання маўленчым жанрам як аснова яго сістэмнага мадэлявання. Асноватворныя палажэнні аб спецыяльным (манаграфічным) разглядзе жанру; комплекснай, інтэгральнай характарыстыцы жанру маўлення; апоры на веды аб базавых паняццях тэорыі маўлення; уліку стылёвай аднесенасці жанру і адметнасці ўнутрыжанравых разнавіднасцей; цэнтралізавана-радыяльнай працы над маўленчым жанрам і інш. Агульныя этапы засваення своеасаблівасці маўленчага жанру: азнаямленча-прапедэўтычны, асноўны, паглыбляльна-падтрымлівальны. Апорныя веды і ўменні,

Этот электронный документ был загружен с сайта филологического факультета БГУ http://www.philology.bsu.by

унутрыпрадметныя сувязі пры навучанні маўленчаму жанру. Паслядоўнасць практыкаванняў у працэсе навучання. Арганізацыя азнаямлення з тэарэтычнымі звесткамі аб дадзенай разнавіднасці маўлення, іх асэнсавання і засваення; успрыманне, аналіз, карэкціроўка, узнаўленне і стварэнне адпаведных тэкстаў. Практыкаванні, накіраваныя на засваенне спецыфікі маўленчай сітуацыі выказванняў, на развіццё ўменняў працы над іх зместам, кампазіцыяй, маўленчым афармленнем і г. д. Асобныя прыёмы навучання разнавіднасцям тэкстаў. Інтэграцыя ведаў і ўменняў навучэнцаў. Ацэнка эфектыўнасці прапанаваных метадычных рэкамендацый.

Актуалізацыя апорных ведаў навучэнцаў пры працы над канкрэтным жанрам.

Канструяванне і аўдыторная апрабацыя фрагментаў заняткаў па навучанню асобным маўленчым жанрам.

Аналіз вынікаў кантрольных выпрабаванняў для выяўлення ўзроўню валодання пэўнай разнавіднасцю тэкстаў.

Асноўная літаратура

1. *Булыка, А. М.* Красамоўства ў Беларусі: хрэстаматыя / А. М. Булыка, Л. М. Мінакова, А. А. Станкевіч. – Мн., 2002.
2. *Мурина, Л. А.* Система риторической подготовки школьников на различных уровнях образования / Л. А. Мурина, И. В. Николаенко (Таяновская) // Рус. яз. и лит. –1997. – Вып. 8. – С. 68–76.
3. *Мурина, Л. А.* Содержание риторической подготовки на различных ступенях национальной системы образования / Л. А. Мурина, И. В. Николаенко (Таяновская) // Логика и риторика: Проблемы преподавания. – Мн., 1998. – С. 21–28.
4. *Нікалаенка, Г. І.* Азначэнне катэгорыі маўленчага жанру з лінгваметыдычных пазіцый / Г. І. Нікалаенка // Веснік Беларус. дзярж. ун-та. Сер. 4. – 2000. – № 1. – С. 85–89.
5. Об ораторском искусстве: хрестоматия. – М., 1973.
6. Праграмы сярэдняй агульнаадукацыйнай школы з рускай мовай навучання: беларус. мова: IV–V кл. 12-гадовай агульнаадукацыйнай шк.; V–XI кл. 11-гадовай агульнаадукацыйнай шк. – Мн., 2002.
7. Риторика: X–XI кл. // Программы средней общеобразовательной школы с русским языком обучения: рус. яз.: IV–XI кл. – Мн., 2001.
8. Риторика: курс лекций / Л. А. Мурина, Т. В. Игнатович, Т. В. Мальцевич и др. – Мн., 2002.

Этот электронный документ был загружен с сайта филологического факультета БГУ http://www.philology.bsu.by

Дадатковая літаратура

1. *Аннушкин, В. И.* История русской риторики: хрестоматия / В. И. Аннушкин. – М., 1998.
2. *Бахтин, М. М.* Проблема речевых жанров / М. М. Бахтин // Бахтин, М. М. Литературно-критические статьи / М. М. Бахтин. – М., 1986. – С. 428–472.
3. *Вагапова, Д. Х.* Риторика в интеллектуальных играх и тренингах / Д. Х. Вагапова. – 2-е изд. – М., 2001.
4. *Виноградов, В. В.* Стилистика. Теория поэтической речи. Поэтика / В. В. Виноградов // Виноградов, В. В. Проблемы русской стилистики / В. В. Виноградов. – М., 1981. – С. 20–171.
5. *Виньков, Ю. В.* Программа курса "Риторика" для двухгодичного обучения / Ю. В. Виньков // Риторика: специализир. проблемный журнал. – 1995.– № 1.
6. *Граудина, Л. К.* Русская риторика / Л. К. Граудина, Г. И. Кочеткова. – М., 2001.
7. *Иванова, С. Ф.* Экспериментальная программа по риторике / С. Ф. Иванова // Риторика: специализир. проблемный журнал. – 1995.– № 1.
8. *Кузнецова, Т. И.* Ораторское искусство в Древнем Риме / Т. И. Кузнецова, И. П. Стрельникова. – М., 1976.
9. *Ладыженская, Т. А.* Уроки риторики в школе: кн. для учителя / Т. А. Ладыженская, Н. В. Ладыженская. – М., 2002.
10. *Лаўрель, Я. М.* Водгук на паэтычны твор // Пытанні тэорыі і практыкі навучання роднай мове: зб. навук.-метад. матэрыялаў. – Мн., 2002. – С. 72–91.
11. *Матвеева, Т. В.* Риторика в школе и дома (эксперим. программа) / Т. В. Матвеева // Риторика: специализир. проблемный журнал. –1995.– № 2. – С. 136–145.
12. *Міхневіч, А. Я.* Homo Loquens – чалавек, які гаворыць (пра некаторыя рысы сучаснай рыторыкі) / А. Я. Міхневіч // Родн. слова. – 1996. – № 9. – С. 120–128.
13. *Мурына, Л. А.* Рыторыка / Л. А. Мурына. – Мн., 1998.
14. *Мячкоўская, Н. Б.* Рыторыка ў культурах усходніх і заходніх славян / Н. Б. Мячкоўская. – Мн., 1993.
15. *Николаенко, Г. И.* Теоретико-методические основы обучения жанрам речи на уроках русского языка в средней школе / Г. И. Николаенко. – Мн., 2001.
16. *Озерова, Н. Г.* Программа по риторике и ораторскому мастерству (проект) / Н. Г. Озерова, Г. В. Маклакова // Рус. яз. и лит. в сред. учеб. заведениях УССР. – 1991. – № 8. – С. 30–34.
17. *Пичугов, Ю. С.* Программа курса "Риторика" для X-х кл. (по выбору учащихся) / Ю. С. Пичугов // Рус. яз. в шк. –1993. – № 2.
18. *Протчанка, В. У.* Актуальныя праблемы тэорыі і практыкі навучання беларускай мове / В. У. Протчанка. – Мн., 2001.
19. Риторика: 8–9 кл.: учеб. пособие для общеобразоват. шк. / под ред. Т. А. Ладыженской. – М., 2002.

Этот электронный документ был загружен с сайта филологического факультета БГУ http://www.philology.bsu.by

20. Риторика в модернизации образования: материалы докл. участников Восьмой междунар. науч. конф. по риторике, Москва, 2–4 февр. 2004 г. / Моск. гос. пед. ун-т.– М., 2004.
21. *Стратий, Я. М.* Описание курсов философии и риторики профессоров Киево-Могилянской академии / Я. М. Стратий. – Киев, 1982.
22. Формы контроля самостоятельной работы студентов по риторике: учеб.-метод. пособие для преп.и студентов гуманитар.фак.ун-та / Л. А. Мурина, Т. В. Игнатович, Т. В. Мальцевич и др. – 2-е изд., перераб. и доп. – Мн., 2003.
23. *Шатраўка, Н. С.* Рытарычная культура выкладчыка як складаная частка прафесіянальнай падрыхтоўкі / Н. С. Шатраўка // Чалавек. Культура. Педагогіка. – Мн., 1999. – С. 74–75.
24. Школьная риторика: 5–7 кл.: учеб.пособия для общеобразоват.шк. / под ред. Т. А. Ладыженской. – М., 2002.

Этот электронный документ был загружен с сайта филологического факультета БГУ http://www.philology.bsu.by

УЗБАГАЧЭННЕ СЛОЎНІКАВАГА ЗАПАСУ ШКОЛЬНІКАЎ ПРЫ ВЫВУЧЭННІ БЕЛАРУСКАЙ МОВЫ

**Вучэбная праграма спецсемінара
для вышэйшых навучальных устаноў
па спецыяльнасцях 1–21 05 01 – Беларуская філалогія,
1–21 05 04 – Славянская філалогія**

Складальнік:
Гамеза Л. М., дацэнт кафедры рыторыкі і методыкі выкладання мовы і літаратуры Беларускага дзяржаўнага універсітэта, кандыдат педагагічных навук, дацэнт.

Этот электронный документ был загружен с сайта филологического факультета БГУ http://www.philology.bsu.by

ТЛУМАЧАЛЬНАЯ ЗАПІСКА

Развіццё маўлення – вялікая і складаная галіна методыкі выкладання роднай мовы. Складаная таму, што датычыцца такой з'явы, як маўленне вучняў, і таму, што суадносіцца з усімі раздзеламі школьнага курса беларускай мовы.

Паспяховаму маўленчаму развіццю вучняў садзейнічае мэтанакіраваная работа па ўзбагачэнні (папаўненні, пашырэнні) іх слоўнікавага запасу, якая, як адзначаецца ў школьнай праграме па беларускай мове, павінна быць асноўным напрамкам у рабоце настаўніка-славесніка.

Рэалізацыя гэтага напрамку – галоўная задача пры вывучэнні ўсіх раздзелаў школьнага курса беларускай мовы і асабліва раздзела "Лексіка", аб'ектам якога выступаюць слоўнікавы склад мовы, а таксама слова на ўзроўні яго лексічнага значэння, дзе выяўляюцца пэўныя віды сувязі, што ўтвараюць лексічную сістэму – арганічны кампанент сістэмы мовы ў цэлым. Лексічнае значэнне слова – гэта яго змест, тое важнае, што вызначае месца слова ў маўленні, гэта прадукт мыслення чалавека, яно адлюстроўвае ў свядомасці і замацоўвае ў ім уяўленні аб прадметах, уласцівасцях, працэсах, з'явах.

Паколькі слова як адзінка навучання з'яўляецца аб'ектам усіх раздзелаў школьнага курса беларускай мовы, то работу па ўзбагачэнні слоўніка школьнікаў нельга зводзіць толькі да ўвядзення ў іх актыўны ўжытак асобных слоў і выразаў. Аснову ўзбагачэння слоўніка школьнікаў складаюць моўныя слоўнікавыя аб'яднанні (лексіка-семантычныя, лексіка-граматычныя, тэматычныя групы слоў, сінанімічныя рады, антанімічныя пары і інш.), авалоданне якімі дазваляе вучням выбраць для любога тэксту неабходныя і трапныя словы. Сістэмныя сувязі лексіка-семантычнага, лексіка-тэматычнага ўзроўняў могуць быць засвоены школьнікамі ў працэсе вывучэння беларускай мовы на аснове рэалізацыі ўнутрыпрадметных сувязей, згодна з якімі навучанне мове будуецца з улікам апоры на існуючыя сувязі паміж рознымі ўзроўнямі моўнай сістэмы: фанетыкай, арфаэпіяй, графікай, арфаграфіяй, словаўтварэннем, лексікай, марфалогіяй і сінтаксісам. Рэалізацыя ўнутрыпрадметных сувязей у працэсе вывучэння мовы забяспечыць эфектыўнасць узбагачэння слоўнікавага запасу школьнікаў.

Этот электронный документ был загружен с сайта филологического факультета БГУ http://www.philology.bsu.by

УЗБАГАЧЭННЕ СЛОЎНІКАВАГА ЗАПАСУ – АДЗІН З СЕГМЕНТАЎ ЛІНГВАДЫДАКТЫЧНАЙ ПАРАДЫГМЫ АСОБАСНА АРЫЕНТАВАНАГА НАВУЧАННЯ МОВЕ

Мэты, задачы асобасна арыентаванага навучання.Узбагачэнне слоўнікавага запасу асобы – адзін з асноўных складнікаў асобасна арыентаванага навучання. ***Мэта семінарскіх заняткаў*** – аналіз комплекснай методыкі ўзбагачэння слоўнікавага запасу вучняў на аснове рэалізацыі ўнутрыпрадметных сувязей у працэсе вывучэння беларускай мовы.

Дасягненне пастаўленай мэты патрабуе вырашэння наступных ***задач*:**

§ выявіць унутрыпрадметныя сувязі паміж раздзеламі школьнага курса беларускай мовы і вылучыць лінгвістычны матэрыял у кожным раздзеле для ўзбагачэння слоўніка школьнікаў;

§ прааналізаваць вуснае і пісьмовае маўленне школьнікаў з мэтай вызначэння тыповых маўленчых памылак, якія дапускаюць вучні на ўсіх моўных узроўнях; выявіць прычыны ўзнікнення памылак на аснове даных канстатуючага эксперыменту;

§ выявіць ступень распрацаванасці розных аспектаў праблемы ў метадычнай і псіхолага-педагагічнай навуковай літаратуры;

§ вызначыць псіхалагічныя і метадычныя перадумовы ўзбагачэння слоўнікавага запасу школьнікаў;

§ распрацаваць комплексную методыку ўзбагачэння слоўніка вучняў на аснове рэалізацыі ўнутрыпрадметных сувязей у працэсе вывучэння беларускай мовы ў сярэдняй школе;

§ праверыць эксперыментальным шляхам эфектыўнасць распрацаванай комплекснай методыкі ўзбагачэння слоўнікавага запасу школьнікаў у працэсе вывучэння школьнага курса беларускай мовы; правесці аналіз вынікаў эксперыментальнага навучання.

МЕТАДАЛОГІЯ І МЕТАДЫ ЎЗБАГАЧЭННЯ СЛОЎНІКАВАГА ЗАПАСУ ШКОЛЬНІКАЎ

Аб'ект даследавання **–** працэс узбагачэння слоўнікавага запасу вучняў V – VIII класаў школ з рускай мовай навучання.

Прадмет даследавання – комплексная методыка ўзбагачэння слоўнікавага запасу вучняў на аснове рэалізацыі ўнутрыпрадметных сувязей у працэсе вывучэння беларускай мовы.

Лінгваметадычныя тэорыі па рэалізацыі камунікатыўна-дзейнаснага падыходу ў працэсе навучання мове (М. Т. Баранаў, К. А. Быстрова,

Этот электронный документ был загружен с сайта филологического факультета БГУ http://www.philology.bsu.by

Г. А. Золатава, В. І. Капінос, А. Ю. Купалава, Т. А. Ладыжанская, Ф. М. Літвінка, Л. А. Мурына, І. І. Паўлоўскі, В. У. Протчанка, В. Ф. Русецкі, М. Г. Яленскі).

Псіхалагічныя тэорыі па праблемах дзейнасці школьнікаў, кіравання пазнавальнай дзейнасцю і працэсам засваення ведаў (І. Р. Гальперын, А. А. Лявонцьеў, А. Р. Лурыя, А. К. Маркава, Т. М. Савельева і інш.).

Лексікаграфічныя тэорыі (З. Я. Аляксандрава, Ю. А. Бельчыкаў, А. М. Булыка, А. В. Вішнякова, Н. В. Гаўрош, К. С. Гарбачэвіч, С. М. Грабчыкаў, М. К. Клышка, В. У. Ледзянёва, І. Я. Лепешаў, М. П. Пазнякоў, М. С. Панюшава, Д. Э. Разенталь, Л. І. Скварцоў, В. Дз. Старычонак і інш.).

Метады даследавання: тэарэтычны аналіз лінгвістычнай, псіхалінгвістычнай, метадычнай, педагагічнай літаратуры па тэме даследавання; назіранне за працэсам узбагачэння слоўнікавага запасу школьнікаў; педагагічны эксперымент для праверкі распрацаванай комплекснай методыкі ўзбагачэння слоўніка вучняў на аснове рэалізацыі ўнутрыпрадметных сувязей у працэсе вывучэння беларускай мовы ў прынятай агульнадыдактычнай паслядоўнасці: канстатуючы, навучальны, кантрольны; якасная і колькасная характарыстыка вынікаў эксперыменту, іх статыстычная апрацоўка; вывучэнне прадукту дзейнасці вучняў (сачыненняў, пераказаў), перадавога педагагічнага вопыту.

УЗБАГАЧЭННЕ СЛОЎНІКАВАГА ЗАПАСУ – АДНО З ПАТРАБАВАННЯЎ ШКОЛЬНАЙ ПРАГРАМЫ ПА БЕЛАРУСКАЙ МОВЕ

Вывучэнне раздзела "Лексіка" ў школьным курсе беларускай мовы – адзін з перспектыўных напрамкаў па ўзбагачэнні слоўнікавага запасу вучняў. Гісторыя пытання: раздзел "Лексіка" ў школьным курсе беларускай мовы ў 1950/51 навучальным годзе; у 70 – 80-я гады; 90-я гады; асаблівасці яго вывучэння. Вывучэнне раздзела "Лексіка" ў сучасных школьных праграмах па беларускай мове для школ з рускай мовай навучання і для школ з беларускай мовай навучання. Лінейны спосаб падачы матэрыялу.

Будова і змест школьных падручнікаў па беларускай мове. Адлюстраванне лексічнага матэрыялу ў школьных падручніках па беларускай мове для школ з рускай мовай навучання і для школ з беларускай мовай навучання.

Этот электронный документ был загружен с сайта филологического факультета БГУ http://www.philology.bsu.by

ЛІНГВАДЫДАКТЫЧНАЯ ПАРАДЫГМА ЎЗБАГАЧЭННЯ СЛОЎНІКАВАГА ЗАПАСУ ШКОЛЬНІКАЎ

Методыка ўзбагачэння слоўніка вучняў – састаўная частка сістэмы развіцця маўлення і выкарыстоўваецца ў працэсе вывучэння ўсіх раздзелаў школьнага курса беларускай мовы, паколькі ні адзін узровень моўнай сістэмы не можа быць засвоены без паняцця слова. Рознаўзроўневыя ўласцівасці слова абумоўліваюць арганізацыю слоўнікавай работы на ўроках беларускай мовы на аснове ажыццяўлення ўнутрыпрадметных сувязей.

Асноўныя кампаненты комплекснай методыкі ўзбагачэння слоўніка школьнікаў:

- лінгвістычныя асновы: паняцці, якія ўваходзяць у лексічную парадыгму на ўзроўні семантыкі слова (мнагазначныя словы, сінонімы, амонімы, антонімы); паняцці, звязаныя з ужываннем слова ў розных сферах прымянення мовы (прафесійныя, дыялектныя словы); лексіка эмацыянальна-экспрэсіўнай ацэнкі, а таксама ўсе рознаўзроўневыя прыметы слова і магчымасці яго спалучэння з іншымі, лексіка-семантычныя, лексіка-тэматычныя групы слоў, сінанімічныя рады, антанімічныя пары;
- метадычныя прынцыпы (экстралінгвістычны, бесперапыннасці і паступовасці, лексіка-граматычны, узбагачэння слоўніка вучняў на аснове спасціжэння семантыкі і спалучальнасці слоў; узбагачэння слоўніка вучняў на аснове функцыянавання слова ў маўленні), якія вызначаюць выбар сродкаў узбагачэння слоўнікавага запасу вучняў, метадаў, прыёмаў;
- сістэма слоўнікавых практыкаванняў (вербальна-семантычных, тэзаўрусных, прагматычных).

ВЕРБАЛЬНА-СЕМАНТЫЧНЫ ЎЗРОВЕНЬ ЎЗБАГАЧЭННЯ СЛОЎНІКАВАГА ЗАПАСУ ШКОЛЬНІКАЎ

Практыкаванні вербальна-семантычнага ўзроўню: знаёмства з пэўнымі лексічнымі паняццямі ці іх актуалізацыя пры вывучэнні нелексічных тэм, выяўленне семантыкі незразумелых слоў, выбар прыёму семантызацыі слова, фарміраванне фанетычна правільнага вымаўлення, засваенне арфаэпічных і інтанацыйных нормаў беларускай літаратурнай мовы. Іх аналіз, асаблівасці выкарыстання ў навучальным працэсе.

Этот электронный документ был загружен с сайта филологического факультета БГУ http://www.philology.bsu.by

ТЭЗАЎРУСНЫ ЎЗРОВЕНЬ ЎЗБАГАЧЭННЯ СЛОЎНІКАВАГА ЗАПАСУ ШКОЛЬНІКАЎ

Практыкаванні тэзаўруснага ўзроўню: падбор аднакаранёвых слоў, сінонімаў, антонімаў, амонімаў, паронімаў да слова, стварэнне лексіка-семантычных, лексіка-граматычных і тэматычных груп слоў, ужыванне слоў у словазлучэннях, сказах. Іх аналіз, умовы выкарыстання ў навучальным працэсе.

ПРАГМАТЫЧНЫ ЎЗРОВЕНЬ ЎЗБАГАЧЭННЯ СЛОЎНІКАВАГА ЗАПАСУ ШКОЛЬНІКАЎ

Практыкаванні прагматычнага ўзроўню: мэтанакіраванае выкарыстанне і аналіз лексічных сродкаў у тэкстах розных стыляў і тыпаў. Іх аналіз, умовы выкарыстання ў навучальным працэсе.

МЕТАДЫЧНЫЯ АСНОВЫ ЎЗБАГАЧЭННЯ СЛОЎНІКАВАГА ЗАПАСУ ШКОЛЬНІКАЎ

Пытанні ўзбагачэння слоўніка вучняў у методыцы беларускай мовы (А. А. Амяльковіч, М. І. Гетманскі, В. П. Красней, І. Я. Лепешаў, Л. П. Падгайскі і інш.).

У методыцы рускай мовы гэтая праблема знайшла адлюстраванне ў працах С. І. Абакумава, П. А. Афанасьева, М. Т. Баранава, Ф. І. Буслаева, В. А. Дабрамыслава, М. А. Рыбнікавай, І. І. Сразнеўскага, К. ДЗ. Ушынскага.

У апошнія гады праведзены спецыяльныя тэарэтычныя і практычныя даследаванні (працы Т. А. Ладыжанскай, М. Р. Львова, В. А. Ляшчынскай, І. І. Паўлоўскага, А. В. Пруднікавай і інш.), што дазволіла ўзбагачэнне слоўнікавага запасу вучняў выдзеліць у асобную галіну методыкі развіцця мовы вучняў са сваім аб’ектам, сваімі задачамі, сродкамі навучання.

У методыцы рускай мовы назапашаны даныя аб слоўнікавым запасе вучняў. Гэтыя даныя атрыманы на аснове вывучэння вусных выказванняў, пісьмовых работ – сачыненняў і пераказаў (даследаванні М. Т. Баранава, В. Я. Мамушына, Н. А. Маралевай, І. Я. Сініцы і інш.), а таксама адказаў школьнікаў аб лексічным значэнні слоў на аснове спецыяльных заданняў (М. Т. Баранаў, Ю. П. Плотнікава, Г. І. Сніткіна і інш).

Этот электронный документ был загружен с сайта филологического факультета БГУ http://www.philology.bsu.by

У сучаснай методыцы рускай мовы сістэматызаваны маўленчыя памылкі школьнікаў пры ўжыванні слоў асобных тэматычных і лексіка-семантычных груп (даследаванні М. Т. Баранава, В. А. Дабрамыслава, В. П. Містратавай і інш.).

Рускае маўленне школьнікаў Беларусі таксама было прадметам даследавання метадыстаў (работы Г. А. Валошанкі, А. У. Вернікоўскай, Т. А. Дзікун, Н. П. Дзёмінай, Л. А. Мурынай).

Найбольш даследавана рускае маўленне вучняў пачатковых класаў. Беларускае маўленне школьнікаў не было прадметам спецыяльнага даследавання, не быў даследаваны і слоўнікавы запас вучняў як малодшых, так і старшых класаў. І гэта з'яўляецца аб'ектыўнай цяжкасцю ў арганізацыі работы па ўзбагачэнні слоўнікавага запасу школьнікаў.

У праграме не прадугледжаны спецыяльныя гадзіны на ўзбагачэнне слоўнікавага запасу школьнікаў. Але паколькі ўсё ў мове звязана са словам ці праяўляецца ў слове, рашэнне задачы ўзбагачэння слоўніка школьнікаў павінна сумяшчацца з вывучэннем усіх раздзелаў навукі аб мове.

Дзейнасць настаўніка заключаецца ў тым, каб слоўнікавая работа не зніжала эфектыўнасць авалодання праграмным матэрыялам, а спрыяла лепшаму яго засваенню, бо слоўнік асобы – ключ да яе сацыяльных паводзін, да перспектыў інтэлектуальнага, духоўнага і прафесійнага росту.

ТЫПАЛОГІЯ МАЎЛЕНЧЫХ ПАМЫЛАК

Ужыванне слова ў неўласцівым яму значэнні; парушэнне лексічнай спалучальнасці; ужыванне лішняга слова; таўталогія; паўтор слова; ужыванне слова або выразу іншай стылявой афарбоўкі; няўдалае ўжыванне асабовых і указальных займеннікаў; беднасць і аднастайнасць сінтаксічных канструкцый і інш.

Прычыны ўзнікнення і ўлік маўленчых памылак.

УЗБАГАЧЭННЕ СЛОЎНІКАВАГА ЗАПАСУ ШКОЛЬНІКАЎ ПРЫ ВЫВУЧЭННІ ЛЕКСІКІ БЕЛАРУСКАЙ МОВЫ

Раздзел "Лексіка" школьнага курса беларускай мовы як лінгвістычная аснова ўзбагачэння слоўнікавага запасу вучняў**.**

Размежаванне паняццяў "лексіка", "лексікалогія", "лексікон". Вызначэнне лексічнага значэння слова на ўроках беларускай мовы (з дапамогай тлумачальнага слоўніка, прыёмаў семантызацыі). Прыёмы размежавання

Этот электронный документ был загружен с сайта филологического факультета БГУ http://www.philology.bsu.by

аманіміі і мнагазначнасці. Метафара, метанімія, сінекдаха як механізмы ўзнікнення мнагазначнасці слова. Пабудова сінанімічных радоў, антанімічных пар. Вывучэнне лексікі абмежаванага ўжывання ў школьным курсе беларускай мовы.

Раздзел "Лексіка" ў праграмах для школ з рускай мовай навучання, з беларускай мовай навучання: супастаўляльны аналіз.

Практыкаванні лексічнага і слоўнікавага характару.

УЗБАГАЧЭННЕ СЛОЎНІКАВАГА ЗАПАСУ ШКОЛЬНІКАЎ ПРЫ ВЫВУЧЭННІ ФРАЗЕАЛОГІІ

Суаднесенне паняццяў "фразеалогія ў шырокім сэнсе слова", "фразеалогія ў вузкім сэнсе слова" ў сучаснай лінгвістыцы. Фразеалагізм як адзінка вывучэння фразеалогіі ў школьным курсе беларускай мовы. Свабоднае словазлучэнне і фразеалагізм. Фразеалагізм і прыказка з прымаўкай. Прыказка і прымаўка. Крылатыя выразы. Семантызацыя фразеалагізмаў, выяўленне іх сістэмных сувязей, асаблівасцей ужывання ў маўленні.

УЗБАГАЧЭННЕ СЛОЎНІКАВАГА ЗАПАСУ ШКОЛЬНІКАЎ ПРЫ ВЫВУЧЭННІ СЛОВАЎТВАРЭННЯ

Лінгвістычныя асновы вывучэння словаўтварэння: паняцці марфемікі, спосабы ўтварэння слоў, утварэнне эмацыянальна-ацэначнай лексікі.

Словаўтваральны тып як фармальна-семантычная схема пабудовы слоў. Знаёмства школьнікаў з найбольш прадуктыўнымі словаўтваральнымі тыпамі.

Навукова-тэарэтычны патэнцыял раздзела "Словаўтварэнне" па ўзбагачэнні слоўнікавага запасу школьнікаў.

СІСТЭМА ПРАКТЫКАВАННЯЎ ПА УЗБАГАЧЭННІ СЛОЎНІКАВАГА ЗАПАСУ ШКОЛЬНІКАЎ ПРЫ ВЫВУЧЭННІ СЛОВАЎТВАРЭННЯ

Практыкаванні, у якіх вытворныя словы разглядаюцца з пункту гледжання значымых частак. Практыкаванні, у якіх вытворнае слова разглядаецца ў словаўтваральным і семантычным аспекцах сярод аднакаранёвых. Практыкаванні, у якіх вытворнае слова разглядаецца як кампанент словазлучэння, сказа, тэксту.

Этот электронный документ был загружен с сайта филологического факультета БГУ http://www.philology.bsu.by

УЗБАГАЧЭННЕ СЛОЎНІКАВАГА ЗАПАСУ ШКОЛЬНІКАЎ ПРЫ ВЫВУЧЭННІ МАРФАЛОГІІ

Лінгвістычны змест раздзела "Марфалогія" для правядзення работы па ўзбагачэнні слоўнікавага запасу школьнікаў. Арганічнасць правядзення слоўнікавай работы на марфалагічным узроўні выяўляецца ў лексіка-граматычных значэннях часцін мовы, лексіка-граматычных катэгорыях часцін мовы, пастаянных і непастаянных прыметах катэгорый часцін мовы. Супастаўленне марфалагічных значэнняў з лексічным значэннем асобнага слова забяспечвае разуменне залежнасці ўтварэння рада марфалагічных формаў ад лексічных значэнняў слоў.

Узбагачэнне слоўнікавага запасу пры вывучэнні марфалогіі прадвызначае наступныя напрамкі: 1) набыццё ведаў аб часцінах мовы, формах іх змен, спалучальнасці, тэкстаўтваральнай ролі; 2) аналіз сэнсавага боку часцін мовы, адценняў значэння, якія гэтыя моўныя з'явы ўносяць у канкрэтную маўленчую сітуацыю; 3) авалоданне комплексам ведаў, накіраваных на выкарыстанне слоў той ці іншай часціны мовы, для стварэння і ўзнаўлення звязных выказванняў.

СІСТЭМА ПРАКТЫКАВАННЯЎ ПА УЗБАГАЧЭННІ СЛОЎНІКАВАГА ЗАПАСУ ШКОЛЬНІКАЎ ПРЫ ВЫВУЧЭННІ МАРФАЛОГІІ

Выяўленне лексічнага значэння граматычнай формы (з дапамогай тлумачальнага слоўніка, прыёмаў семантызацыі; падбор да слоў сінонімаў і антонімаў).

Вывучэнне і аналіз суадносін лексічных значэнняў граматычных формаў (вызначэнне агульнага сэнсавага значэння групы выдзеленых слоў і тлумачэнне лексічнага значэння аднаго з гэтых слоў; тлумачэнне залежнасці ўтварэння ці неўтварэння пэўнай формы слова ад асаблівасцей лексічнага значэння дадзенага канкрэтнага слова; утварэнне формаў слоў, улічваючы іх лексічнае значэнне).

Пабудова словазлучэнняў, сказаў, тэкстаў з улікам спецыфікі семантыкі граматычных формаў; лексіка-стылістычны і лексіка-граматычны аналіз тэксту (устаўка ў тэкст неабходных слоў, пабудова тэкстаў і іх рэдагаванне, замена адных граматычных формаў другімі без дадатковага лексічнага матэрыялу і з ім і інш.).

Этот электронный документ был загружен с сайта филологического факультета БГУ http://www.philology.bsu.by

УЗБАГАЧЭННЕ СЛОЎНІКАВАГА ЗАПАСУ ШКОЛЬНІКАЎ ПРЫ ВЫВУЧЭННІ СІНТАКСІСУ І ПУНКТУАЦЫІ

Сінтаксіс – узровень ужывання слоў. Работа над сэнсавымі адценнямі слоў у кантэксце. Лексіка-стылістычны аналіз тэксту. Ажыццяўленне міжфразавых сувязей і счаплення тэксту з дапамогай слова.

Выбар, аналіз і мэтанакіраванае выкарыстанне лексічных сродкаў у тэкстах розных стыляў і тыпаў.

АРТЫКУЛЯЦЫЙНЫ, АКУСТЫЧНЫ, ФУНКЦЫЯНАЛЬНЫ АСПЕКТЫ МАЎЛЕННЯ

Вывучэнне гука ў школьным курсе беларускай мовы ў сукупнасці трох аспектаў: артыкуляцыйнага, акустычнага, функцыянальнага. Характарыстыка аспектаў. Функцыянальны аспект гука і семантыка слова.

Асноўная літаратура

1. *Баранов, М. Т.* Методика лексики и фразеологии на уроках русского языка / М. Т. Баранов. – М.: Просвещение, 1988. – 191 с.
2. *Бардовіч, А. М.* Словаўтваральны слоўнік беларускай мовы / А. М. Бардовіч, М. М. Круталевіч, А. А. Лукашанец. – Мн.: Беларуская навука, 2000. – 413 с.
3. Беларуская мова: Фанетыка. Арфаэпія. Графіка. Арфаграфія. Лексікалогія. Фразеалогія. Словаўтварэнне. Марфалогія / пад рэд. Я. М. Адамовіча. – Мн.: Вышэйшая школа, 1987. – 429 с.
4. Беларуская мова: Цяжкія пытанні фанетыкі, арфаграфіі, граматыкі / А. І. Падлужны, Л. Ц. Выгонная, Г. К. Усціновіч [і інш.]; рэд. А. І. Падлужны. – Мн.: Народная асвета, 1987. – 144 с.
5. Выкладанне беларускай мовы ў школе / М. Г. Яленскі, Л. С. Васюковіч, І. М. Саматыя [і інш.]; пад рэд. М. Г. Яленскага. – Мн.: Народная асвета, 1994. – 239 с.
6. *Гамеза, Л. М.* Лінгваметадычная сістэма ўзбагачэння слоўнікавага запасу школьнікаў / Л. М. Гамеза. – Мн.: БДУ, 2002. – 133 с.
7. *Гамеза, Л. М.* Спадзяванні на родную мову / Л. М. Гамеза. – Мн.:БДУ, 1993. – 80 с.
8. *Даніловіч, М. А.* Вывучэнне тэмы "Фразеалагізмы (фразеалагічныя звароты)" / М. А. Даніловіч // Беларус. мова і літ. у шк. – 1989. – № 9. – С. 22–26.

Этот электронный документ был загружен с сайта филологического факультета БГУ http://www.philology.bsu.by

9. *Капинос, В. И.* Развитие речи: Теория и практика обучения: кн. для учителя /В. И. Капинос, Н. Н. Сергеева, М. С. Соловейчик.– М.: Линка-Пресс, 1994. – 192 с.
10. *Караулов, Ю. Н.* Русский язык и языковая личность / Ю. Н. Караулов. – М.: Наука, 1987. – 261 с.
11. *Касцян, М. І.* Шляхі ўзбагачэння і актывізацыі лексікі вучняў / М. І. Касцян // Народная асвета. – 1984. – № 2. – С. 49–51.
12. *Красней, В. П.* Стылістычныя рэсурсы лексікі / // Беларуская мова і літаратура ў школе – 1990. – № 11–12. – С. 27–28, 37–40.
13. *Купалова, А. Ю.* Язык и речь в школьном курсе русского языка / А. Ю. Купалова // Русский язык в школе. – 1999. – № 1. – С. 27–32.
14. *Ладыженская, Т. А.* Живое слово: Устная речь как средство и предмет обучения / Т. А. Ладыженская. – М.: Просвещение, 1986. – 127 с.
15. *Ладыженская, Т. А.* Система работы по развитию связной устной речи учащихся / Т. А. Ладыженская. – М.: Педагогика, 1975. – 255 с.
16. *Мурина, Л. А.* Современные требования к формированию речевых умений на уроках русского языка в школе / Л. А. Мурина // Метадалагічныя і метадычныя аспекты выкладання мовы і літаратуры ў школе і ВНУ: зб. навук. арт. – Вып. 2 / пад рэд. Л. А. Мурынай. – Мн.: БДУ, 2003. – С. 5–7.
17. *Никитин, М. В.* Лексическое значение слова (Структура и комбинаторика) / М. В. Никитин. – М.: Высшая школа, 1983. – 127 с.
18. *Падгайскі, Л. П.* Узбагачэнне і актывізацыя слоўніка вучняў / Л. П. Падгайскі // Народная асвета. – 1974. – № 2. – С. 44–49.
19. *Прудникова, А. В.* Лексика в школьном курсе русского языка: пособие для учителей / А. В. Прудникова. – М.: Просвещение, 1979. – 144 с.
20. *Прудникова, А. В.* Усвоение лексических понятий / А. В. Прудникова // Русский язык в школе. – 1972. – № 2. – С. 18–22.
21. *Стернин, И. А.* Лексическое значение слова в речи / И. А. Стернин. – Воронеж: Изд-во Воронеж. ун-та, 1985. – 171 с.
22. *Цейтлин, С. Н.* Речевые ошибки и их предупреждение / С. Н. Цейтлин. – М.: Просвещение, 1982. – 128 с.
23. *Яленскі, М. Г.* Асобасны падыход у методыцы навучання беларускай мове: тэарэтыка-эксперыментальнае даследаванне / М. Г. Яленскі. – Мн., 1997. – 171 с.
24. *Яленскі, М. Г.* Вучань і настаўнік як моўныя асобы / М. Г. Яленскі // Роднае слова. – 2000. – № 8. – С. 27.

Дадатковая літаратура

1. *Ахманова, О. С.* Словарь лингвистических терминов / О. С. Ахманова. – М.: Советская энциклопедия, 1966. – 608 с.

Этот электронный документ был загружен с сайта филологического факультета БГУ http://www.philology.bsu.by

2. *Ахутина, Т. В.* Нейролингвистический анализ динамической афазии / Т. В. Ахутина. – М.: Изд-во Моск. ун-та, 1975. – 143 с.
3. *Баранов, М. Т.* Словарно-семантическая работа на уроках русского языка в 5–8 классах / М. Т. Баранов // Русский язык в школе. – 1956. – № 6. – С. 29–35.
4. Беларуская мова: Фанетыка. Арфаэпія. Графіка. Арфаграфія. Лексікалогія. Фразеалогія. Словаўтварэнне. Марфалогія / пад рэд. Я. М. Адамовіча. – Мінск: Вышэйшая школа, 1987. – 429 с.
5. *Бунеева, Е. В.* О работе над многозначностью слова на уроках русского языка / Е. В. Бунеева // Русский язык в школе. – 1981. – № 5. – С. 32–35.
6. *Бурак, Л. І.* Сучасная беларуская мова / Л. І. Бурак. – 2-е выд. – Мн.: Вышэйшая школа, 1985. – 352 с.
7. *Верашчака, Г. І.* Лексічная работа пры вывучэнні раздзела "Слова" / Г. І. Верашчака // Народная асвета. – 1971. – № 4. – С. 28–31.
8. *Верашчака, Г. І.* Падручнік – крыніца ўзбагачэння слоўніка вучняў / Г. І. Верашчака // Народная асвета. – 1975. – № 9. – С. 41–46.
9. Галосныя беларускай мовы: акустычны аналіз / рэд. В. У. Мартынаў, А. І. Падлужны. – Мн.: Навука і тэхніка, 1975. – 191 с.
10. *Гіруцкі, А. А.* Структура слова: Асновы тэорыі вялікага аб’яднання / А. А. Гіруцкі; Бел. дзярж. пед. ун-т. – Мн., 1995. – 118 с.
11. *Добромыслов, В. А.* Обогащение активного словарного запаса учащихся (5–7 классы) / В. А. Добромыслов // Русский язык в школе. – 1958. – № 3. – С. 23–29.
12. *Кавалевіч, З.* Вывучэнне лічэбніка ў 6 класе: Метадычныя парады да падручніка / З. Кавалевіч // Роднае слова. – 2000. – № 2. – С. 51–56.
13. *Конюшкевич, М. И.* Синтаксис русского и белорусского языков: сходство и различие: пособие для учит. / М. И. Конюшкевич, М. А. Корчиц, В. А. Лещенко. – Мн.: Народная асвета, 1994. – 158 с.
14. *Конюшкевич, М. И.* Синтаксис близкородственных языков: тождество, сходство, отличие / М. И. Конюшкевич. – Мн.: Университетское, 1989. – 156 с.
15. *Кораблева, И. Н.* Изучение состава слова и словообразования в 4–5 классах / И. Н. Кораблева // Русский язык в школе. – 1970. – № 5. – С. 21–23.
16. *Ладыженская, Т. А.* Особенности языка ученических изложений / Т. А. Ладыженская, М. Т. Баранов. – М.: Просвещение, 1965. – 167 с.
17. *Леонтьев, А. А.* Психолингвистические единицы и порождение речевого высказывания / А. А. Леонтьев. – М.: Наука, 1969. – 307 с.
18. *Леонтьев, А. А.* Психология общения / А. А. Леонтьев. – 2-е изд., испр. и доп. – М.: Смысл, 1997. – 365 с.
19. *Леонтьев, А. А.* Язык, речь, речевая деятельность / А. А. Леонтьев. – М.: Просвещение, 1969. – 214 с.

Этот электронный документ был загружен с сайта филологического факультета БГУ http://www.philology.bsu.by

ВЫВУЧЭННЕ БЕЛАРУСКАЙ ЛІТАРАТУРЫ ВА ЎЗАЕМАДАЧЫНЕННІ З БЛІЗКАРОДНАСНЫМІ Ў СЯРЭДНЯЙ ШКОЛЕ

Вучэбная праграма спецсемінара
для вышэйшых навучальных установ
па спецыяльнасці 1–21 05 01 – Беларуская філалогія –
завочнай формы навучання

Складальнік:
Дылеўская В. Ю., дацэнт кафедры рыторыкі і методыкі выкладання мовы і літаратуры Беларускага дзяржаўнага універсітэта, кандыдат педагагічных навук, дацэнт.

Этот электронный документ был загружен с сайта филологического факультета БГУ http://www.philology.bsu.by

ТЛУМАЧАЛЬНАЯ ЗАПІСКА

Галоўная **мэта** спецсемінара грунтуецца на далучэнні студэнтаў-філолагаў да багацця беларускай і сусветнай культуры, эстэтычнага спасціжэння свету, складанасці чалавечых узаемаадносін і на гэтай аснове – выхаванні чалавека з глыбока гуманістычным і дэмакратычным светапоглядам, самастойным мысленнем, з развітым высокакультурным пачуццём нацыянальнй і асабістай павагі. Успрыманне рэаліяў сусветнага літаратурнага працэсу не можа адбыцца іначай, як скрозь прызму нацыянальнага светапогляду. Гэта дыктуецца самім спосабам фарміравання сусветнай літаратуры з сусвету нацыянальных літаратур.

Пастаноўка праблемы ўзаемазвязанага вывучэння роднай і замежнай літаратур у школьным курсе адпавядае адукацыйна-выхаваўчым задачам, дазваляе па-сапраўднаму далучыцца да мастацкай культуры чалавецтва. Неабходнасць навучання параўнанню прызнаецца вядучымі дыдактамі, прадугледжваецца навучальнымі праграмамі.

Вывучэнне роднай літаратуры ў кантэксце сусветнай ставіць яшчэ і такую звышзадачу: дапамагчы школьніку ўсвядоміць ідэю роўнасці беларускай літаратуры з іншымі літаратурамі. Сам факт супастаўлення беларускіх аўтараў са знакамітымі, сусветна вядомымі пісьменнікамі іншых краін абавязвае па-іншаму глядзець на сваю літаратуру, гісторыю, культуру, дапамагае пераадолець пачуццё ўласнай культурнай другараднасці. Якімі б высокімі словамі мы ні карысталіся, даказваючы, што нашы Ф. Скарына, М. Гусоўскі, Янка Купала, Якуб Колас, М. Багдановіч, М. Гарэцкі, І. Мележ, В. Быкаў і г. д. зусім суадносныя з сусветна вядомымі майстрамі слова, – гэта не дасць таго эфекту, які будзе, калі іх уключыць у адзін прадмет, у адно навучальнае дзеянне: тут моцна ўздзейнічае момант псіхалагічны. Якраз гэтым шляхам ідзе школа іншых краін.

ВЫВУЧЭННЕ БЕЛАРУСКАЙ ЛІТАРАТУРЫ Ў КАНТЭКСЦЕ СУСВЕТНАЙ

Вывучэнне роднай літаратуры ў кантэксце сусветнай – адно з асноўных палажэнняў Канцэпцыі літаратурнай адукацыі, што сведчыць аб культуралагічнай накіраванасці выхавання і адукацыі. Магчымасць спазнаць і асэнсаваць вартасць сваёй літаратуры ад старажытнасці да нашых дзён у параўнанні з творамі літаратур іншых народаў. Прапаганда, пераасэнсаванне і абарона класічнай мастацкай спадчыны.

Этот электронный документ был загружен с сайта филологического факультета БГУ http://www.philology.bsu.by

"Сусветная літаратура", "кантэкст" як вынік суіснавання і ўзаемадзеяння розных нацыянальных літаратур, як новае адзінства літаратуры, у якім кожная з іх набывае дадатковае значэнне, мае шырокія магчымасці развіцця і самавыяўлення ў часава-прасторавых межах. Сусветная літаратура як "залаты фонд", або "пантэон", вялікіх пісьменнікаў і твораў, жыццёвасць і мастацкая сіла ўздзеяння якіх выпрабаваны на працягу стагоддзяў і многімі пакаленнямі чытачоў. Усведамленне агульнага, аб'ядноўваючага пачатку і непаўторных асаблівасцей свайго, нацыянальнага як адзінага непадзельнага працэсу.

МЕТАДАЛАГІЧНЫЯ АСНОВЫ ВЫВУЧЭННЯ РОДНАЙ ЛІТАРАТУРЫ Ў КАНТЭКСЦЕ СУСВЕТНАЙ

Прыярытэт агульначалавечых каштоўнасцей; адзінства нацыянальнага і агульначалавечага; своеасаблівасць нацыянальна-культурнай асновы; навуковасць і гістарызм; сістэмнасць літаратурнай адукацыі. Палажэнні філасофіі і эстэтыкі аб дыялектыцы агульнага, асобаснага і адзінкавага, разглядаемых як дыялектыка нацыянальнага і агульначалавечага (В. Ф. Асмус, Ю. Б. Бораў); працы па літаратуразнаўству (В. М. Жырмунскі, М. І. Конрад, М. П. Аляксееў, А. С. Бушмін і інш.); псіхалогіі, педагогіцы, методыцы (Л. С. Выгоцкі, І. Ф. Харламаў, А. М. Лявонцьеў, Н. Д. Малдаўская, М. А. Лазарук, В. У. Івашын і інш.). Разгляд праблем узаемазвязанага вывучэння літаратур на аснове тыпалагічных сыходжанняў, кантактных сувязей з улікам спецыфікі ўспрымання школьнікамі твораў іншанацыянальнай літаратуры.

УЗАЕМАСУВЯЗІ І ЎЗАЕМАДАЧЫНЕННЕ БЛІЗКАРОДНАСНЫХ ЛІТАРАТУР

Выяўленне тэарэтычных асноў беларуска-ўкраінскіх, беларуска-рускіх, беларуска-польскіх літаратурных сувязей (Янка Купала, Якуб Колас, Т. Шаўчэнка, А. Міцкевіч, А. Пушкін і інш.): тыпалагічных сыходжанняў, кантактных сувязей, агульных і нацыянальных літаратурных асаблівасцей, што дасць мажлівасць больш глыбока ўсвядоміць паняцці "сусветная літаратура", "кантэкст", "узаемасувязі", "узаемаўплывы".

Выпрацоўка ўменняў знаходзщь агульныя тэмы ў блізкароднасных літаратурах, умення вызначаць блізкасць (адрозненне) ідэйна-эстэтычных пазіцый пісьменнікаў пры супастаўленні іх твораў, умення супастаўляць элементы кампазіцыі, вызначаць фальклорную

Этот электронный документ был загружен с сайта филологического факультета БГУ http://www.philology.bsu.by

першакрыніцу твора, суадносіць эпіграф і ідэйнае гучанне твора, умення вызначаць адметнасць стылю, умення параўноўваць вобразы і г. д. (сярэднія класы); умення выяўляць адзінства сусветнага літаратурнага працэсу і ўсведамлення нацыянальнай самабытнасці роднай літаратуры, вылучаць адзінае і непаўторнае ў творчым вобліку пісьменніка, знаходзщь тыпалагічныя падабенствы ў ідэйным і тэматычным змесце, у сюжэтнай і кампазіцыйнай аснове, вобразах, элементах стылю. Уменне вылучаць кантактныя сувязі – найбольш часты тып міжлітаратурнага ўздзеяння; уменне супастаўляць біяграфіі пісьменнікаў адносна праблемы аўтарскіх пазіцый, уменне параўноўваць розныя крытычныя інтэрпрэтацыі твораў, уменне адзначаць у роднасных прыватных паняццях агульнае і асаблівае (старшыя класы).

З ВОПЫТУ РАБОТЫ ЗАМЕЖНАЙ ШКОЛЫ

Назіранні над тэхналогіяй навучання літаратуры ў падручніках. Высвятленне зыходных прынцыпаў структуравання тэкставых, выяўленчых і метадычных матэрыялаў; логіка і мэтанакіраванасць навучання, яго тэхналогіі. Непадзельнасць курса мовы і літаратуры. Сістэма інтэграванага навучання. Навуковая абгрунтаванасць, сістэмнасць у аснове падбору тэкстаў, спосабаў падачы аналітычных матэрыялаў.

ПРЫНЦЫПЫ АДБОРУ ЛІТАРАТУРНЫХ З'ЯЎ, ТЭКСТАЎ ДЛЯ ВЫВУЧЭННЯ

Прынцыпы адбору аб'ектаў вывучэння. Тэарэтычнае ўдасканаленне сістэмы ўзаемадачыненняў ў наступных аспектах: 1) культуралагічным (параўнанне гістарычных лёсаў, шляхоў і этапаў культурнага развіцця, традыцый, тыпаў мастацкага мыслення); 2) псіхалагічным (асаблівасці менталітэтаў, звычаяў, вераванняў, архетыпаў, міфалагемаў); 3) уласна-літаратурным (літаратурныя ўзаемадзеянні па тыпе "ўплывы – наследаванне – пераемнасць традыцый – прыцягненне – адштурхоўванне – ізаляванасць"; кантактныя і тыпалагічныя літаратурныя сувязі).

Асноўная літаратура

1. *Адамовіч, Г. Я.* З крыніц сусветнай літаратуры: дапам. для настаўнікаў. – Мн.: БелЭН, 1998. – 351 с.

Этот электронный документ был загружен с сайта филологического факультета БГУ http://www.philology.bsu.by

2. *Астраух, А. Э.* Беларуская л1таратура ў кантэксце сусветнай: вучэб.- метад. дапам. – Гродна: ГрДУ, 2001. – 78 с.
3. Вывучэнне беларускай літаратуры ў кантэксце сусветнай: зб.навук.арт. / пад рэд. М. А. Лазарука. – Мн.: НІА, 1994. – 76 с.
4. Дрозд С. А., Міцкевіч і Я. Купала: духоўнае пабрацімства: беларус.-польская літ. ўзаемаувязь XIX – пач. XX ст. – Гродна, 1998. – 141 с.
5. *Дюришин, Д.* Теория сравнительного изучения литературы. – М.: Прогресс, 1979. – 320 с.
6. *Ивашин, В. В., Лазарук, М. А., Ленсу, Е. Я.* Изучение русской литературы во взаимосвязи с белорусской: пособие для учителя. – Мн.: Нар.асвета, 1988. – 175 с.
7. Канцэпцыя рэфармавання літаратурнай адукацьі / пад навук. рэд. М. А. Лазарука, В. У. Івашына. – Мн.: Нац. ін-т адукацьі, 1996. – 27 с.
8. *Колас Я.* Збор твораў: у 14 т. / Рэдкалегія: В. Барысенка і інш. – Мн.: Маст. літ., 1974 – 1976.
9. *Купала Я.* Поўны збор твораў: у 9 т. / Рэдкалегія: С. А. Андраюк і інш. – Мн.: Маст.літ., 1995 – 2001.
10. Литературное зарубежье: Проблема национальной идентичности: сб.ст. / Рос. акад. наук. Ин-т миров. лит.; Редкол.: Ю. Я. Барабаш (отв. ред.) и др. – М.: Наследие, 2000. – 211 с.
11. *Лявонава, Е. А.* Плыні і постаці: 3 гісторыі сусвет. літ. друг. паловы XIX – XX стст.: дапам. для настаўнікаў. – Мн.: Рэд. часоп. "Крыніца", 1998. – 335 с.
12. *Мархель, У. І.* "Пан Тадэвуш" і "Новая зямля" // Кантакты і дыялогі.– 1998. – № 7–8. – С. 3 – 6.
13. *Мастеров, В.* "Пан Тадеуш" Анджея Вайды // Нов. Польша.– Варшава,1999. – № 3. – С. 3.
14. Методические рекомендации к сравнительному изучению художественных методов на уроках белорусской и русской литератур / Витеб. гос. пед. ин-т; сост. В. П. Иванов. – Витебск, 1989. – 26 с.
15. *Нартов, К. М.* Взаимосвязи отечественной и зарубежной литератур в школьном курсе: кн. для учителя. – М., 1986. – 192 с.
16. *Нестеренко, А. А., Гронская, Г. М., Гронский, В. В.* Русская литература в контексте мировой.– Мн.: Армита – Маркетинг, Менеджмент, 1998.– 151 с.
17. *Тычына, М. А.* А. Пушкін і Я. Колас / Нац. акад. навук Беларусі. Ін-т літ. ім. Я. Купалы. – Мн.: Беларус. навука, 1999. – 167 с.

Дадатковая літаратура

1. *Дылеўская, В. Ю.* Параўнальнае вывучэнне творчасці Янкі Купалы і Тараса Шаўчэнкі ў 8 класе // Беларус. мова і літ. – 2002. – № 1. – С. 69–75.

Этот электронный документ был загружен с сайта филологического факультета БГУ http://www.philology.bsu.by

2. *Лазарук, М. А.* Навучанне і выхаванне творчасцю: Пед.роздумы і пошукі. – Мн.: Нар.асвета, 1994. – 200 с.
3. Литературное зарубежье: Проблема национальной идентичности: сб.ст. / Рос. акад. наук. Ин-т миров. лит.; редкол.: Ю. Я. Барабаш (отв. ред.) и др. – М.: Наследие, 2000. – 211 с.
4. Методыка выкладання беларускай літаратуры: вучэб. дапам. / Л. В. Асташонак, Г. С. Гарадко, Г. М. Ішчанка і інш.; пад. рэд. В. Я. Ляшук. – Мн.: Экаперспектыва, 1999. – 445 с.
5. Праграмы сярэдняй агульнаадукацыйнай школы з беларускай і рускай мовамі навучання: Беларус. літ.: V–X кл. / пад агул. навук. кіраўн. М. А. Лазарука. – Мн.: Навук.-метад. цэнтр, 1996. – 222 с.
6. Сравнительно-историческое изучение и теоретические вопросы развития современных литератур: сб.ст./ Акад. наук СССР. Ин-т славяноведения и балканистики / под ред. Ю. В. Богданова. – М.: Наука, 1985. – 295 с.
7. *Хромчанка, К. Р.* Тарас Шаўчэнка і Янка Купала: параднёныя народаў доляй // Род. слова. – 2002. – № 7. – С. 12–16.
8. *Чобат, А.* Два Міцкевічы: "Пан Тадэвуш" і "Новая зямля" // Crasopis. – 1998. – № 12. – С.9–11.
9. *Шевченко, Т.* Кобзар. – Київ: Державне видавництво художньоі літератури, 1961. – 615 с.

Этот электронный документ был загружен с сайта филологического факультета БГУ http://www.philology.bsu.by

ОСНОВЫ ПЕДАГОГИЧЕСКОГО МАСТЕРСТВА

Учебная программа спецсеминара
для высших учебных заведений
по специальности 1–21 05 02 Русская филология –
дневной формы обучения

Составитель:
Зыль Т. Е., доцент кафедры риторики и методики преподавания языка и литературы Белорусского государственного университета, кандидат педагогических наук, доцент.

Этот электронный документ был загружен с сайта филологического факультета БГУ http://www.philology.bsu.by

ПОЯСНИТЕЛЬНАЯ ЗАПИСКА

Многообразие и сложность задач литературного образования в условиях перестройки школы делают проблемы педагогического мастерства особенно **актуальными** для современной теории и практики обучения. Успешное решение этих задач в решающей степени зависит от учителя, его профессионального мастерства, эрудиции и культуры.

Цель спецсеминара – развивать способности студентов к овладению методической информацией, творчески, последовательно подходить к проблемам, которые ставит перед ними школьное преподавание литературы.

Основные проблемы спецсеминара:

§ Проблема изучения творческой индивидуальности и стиля писателя в методическом наследии и литературном образовании.

§ Воспитание читательской культуры школьников.

§ Развитие познавательных интересов учащихся в процессе изучения литературы.

§ Уроки литературы как уроки общения с писателем.

§ Формирование у студентов творческого отношения к труду учителя-словесника.

Задачи спецсеминара:

1. Изучение методического наследия по профилирующим проблемам семинара.
2. Ознакомление с состоянием преподавания литературы в современной школе.
3. Осмысление специфики художественного восприятия школьниками литературных произведений и его возрастной динамики.
4. Обучение студентов наиболее характерным видам профессиональной деятельности словесника.

Новизна семинарского курса определяется новым подходом к решению задач преподавания литературы в условиях современной школы. Практическая его значимость – в формировании у студентов профессиональных знаний, умений и способностей, творческого мышления. Программа спецсеминара призвана синтезировать полученные студентами в процессе обучения литературоведческие, педагогические, психологические и методические знания, необходимые для формирования квалифицированного специалиста. Программа спецсеминара рассчитана на 68 часов учебного времени.

Этот электронный документ был загружен с сайта филологического факультета БГУ http://www.philology.bsu.by

Учитель литературы в школе. Аспекты его деятельности: психолого-педагогический, художественно-исследовательский, социально-психологический. Высокий профессионализм учителя, умение установить контакт с классом, создать условия для решения педагогических задач. Педагогический такт учителя. Умение ориентироваться в методической литературе.

Проблема формирования интереса к литературе как учебному предмету. Методы исследования в методике: наблюдение, метод срезов, обобщение передового опыта учителей, педагогический эксперимент.

Возрастные особенности восприятия художественных произведений школьниками. Способы изучения читательского восприятия: анкетирование, срезы, беседы.

Разработка профилирующих проблем спецсеминара в методической литературе прошлого (в трудах Ф. И. Буслаева, В. И. Водовозова, В. Я. Стоюнина, М. А. Рыбниковой, В. В. Голубкова и др.).

Формирование новых подходов к преподаванию литературы в трудах Н. Я. Мещеряковой, Н. И. Кудряшёва, Н. Д. Молдавской, Н. А. Станчек, М. Г. Качурина, Т. Г. Браже, В. Г. Маранцмана и других учёных. Литературное развитие читателя-школьника и его критерии.

Анализ художественного текста как методическая проблема. Историко-генетический, историко-функциональный, идейно-эстетический аспекты анализа. Своеобразие школьного анализа, его обучающий, воспитывающий и развивающий характер.

Изучение стиля писателя в школе. Понятие учащихся о стиле писателя и его носителях (А. Н. Соколов, Г. Н. Поспелов, Н. А. Рудяков). Приёмы обучения школьников стилевому анализу художественных произведений (на примере программных произведений Л. Н. Толстого, И. С. Тургенева, И. А. Бунина, А. И. Куприна, А. А. Блока, Б. Л. Пастернака).

Педагогическая концепция изучения программной темы (Т. Г. Браже). Выбор пути анализа произведений, методов, приёмов, наглядности. Вариативность уроков по теме, разнообразие учебных ситуаций.

Моделирование учебных ситуаций урока (обучение выразительному чтению, художественному пересказу, ведению беседы, применению устного словесного рисования).

Урок литературы как урок общения с писателем. Две стороны общения: отношение (потребности школьников, их мотивы, интересы) и взаимодействие (сотворчество с писателем, эмоциональное восприятие воссозданной им действительности, осмысление авторского отношения к

Этот электронный документ был загружен с сайта филологического факультета БГУ http://www.philology.bsu.by

миру. Приёмы активизации эмоциональной сферы и мыслительной деятельности учащихся.

"Круглый стол" как форма проведения занятий. Вступительное занятие – собеседование, позволяющее сформировать мотивацию дальнейшей собственно-поисковой деятельности школьников, распределение тем и рекомендация литературы. Методика проведения "круглого стола". Организация познавательной деятельности учащихся – применение знаний одновременно является способом их усвоения и способом познания.

Технология педагогических мастерских на уроках русской литературы. Алгоритм проведения мастерской. Принципы деятельности учителя. Сотворчество учителя и ученика.

Лекция как активная форма преподавания. Новый подход к классической лекции – создание условий для более эффективной организации самостоятельной работы школьников (лекция-дискуссия, проблемная, бинарная).

Биография писателя в воспитании и образовании школьников. Принципы отбора биографического материала и его изложения. Приёмы активизации внимания слушателей.

Вопросы истории литературы в школьном изучении. Историко-литературные сведения в монографических и обзорных темах.

Теория литературы в школьном курсе литературы. Системно-функциональный подход к формированию теоретико-литературных знаний учащихся. Роль теории литературы в совершенствовании читательского опыта учащихся.

Развитие речи школьников. Виды школьных устных и письменных работ, критерии их оценки.

Новые темы в школьной программе. Самостоятельная разработка их (по выбору студентов): отбор литературы и её анализ, составление педагогической концепции изучения темы и конспектов развивающих уроков литературы. Рекомендации по самообразованию студентов.

Основная литература

1. Активные формы преподавания: Лекции и семинары на уроках в ст. классах / сост. Р. И. Альбеткова. – М.: Просвещение, 1991.
2. *Берхин, Н. Б.* Литературное развитие школьников: учеб. пособие / Моск. гос. пед. ин-т. – М.: Прометей, 1989.

Этот электронный документ был загружен с сайта филологического факультета БГУ http://www.philology.bsu.by

3. *Богданова, О. Ю.* Развитие мышления старшеклассников на уроках литературы: Методика преподавания лит.: пособие к спецкурсу / Моск. гос. пед. ин-т. – М.,1979.
4. Вопросы изучения стиля писателя в школе: сб. тр. / Моск. гос. пед. ин-т; отв. ред. Н. А. Демидова. – М.,1976.
5. *Гуковский, Г. А.* Изучение литературного произведения в школе: Методолог. очерки о методике. – М.; Л.: Просвещение, 1966.
6. *Качурин, М. Г.* Организация исследовательской деятельности учащихся на уроках литературы: кн. для учителя. – М.: Просвещение, 1988.
7. *Молдавская, Н. Д.* Литературное развитие школьников в процессе обучения. – М.: Педагогика, 1976.
8. *Рудяков, Н. А.* Основы анализа художественного текста, – Киев: Наук. думка, 1989.
9. Современный урок русского языка и литературы / под ред. З. С. Смелковой. – 2-изд., дораб. – Л.: Просвещение. Ленингр. отд-ние, 1990.
10. Хрестоматия по истории методики преподавания литературы / сост. Я. А. Роткович. – М.: Учпедгиз, 1956.

Дополнительная литература

1. Анализ художественного произведения: Художественное произведение в контексте творчества писателя: кн. для учителя / под ред. М. Л. Семановой. – М.: Просвещение, 1987.
2. *Браже, Т. Г.* Целостное изучение эпического произведения. – М.: Просвещение, 1964.
3. Искусство анализа художественного произведения: сб. ст. / сост. Т. Г. Браже. – М.: Просвещение, 1971.
4. *Карсалова, Е. В.* "Стихи живые сами говорят…": кн. для учителя: из опыта работы. – М.: Просвещение, 1990.
5. *Кудряшёв, Н. И.* Взаимосвязь методов обучения на уроках литературы: пособие для учителя. – М.: Просвещение, 1981.
6. *Левидов, А. М.* Автор – образ – читатель. – Л.: Изд-во Ленингр. ун-та, 1977.
7. *Крундышев, А. А.* Сочинение как вид самостоятельной работы. – М., 1987.
8. *Мадер, Р. Д.* Анализ поэтического текста на уроках литературы: из опыта работы учителя в ст. кл. – М.: Просвещение, 1979.
9. *Маранцман, В. Г.* Труд читателя: от восприятия литературного произведения к анализу: кн. для учащихся ст. кл. ср. шк. – М.: Просвещение, 1986.
10. Основы педагогического мастерства / под ред. И. А. Зязюна. – Киев: Вища школа, 1987.
11. Пути анализа литературного произведения: пособие для учителя / под ред. Б. Ф. Егорова. – М.: Просвещение, 1981

Этот электронный документ был загружен с сайта филологического факультета БГУ http://www.philology.bsu.by

12. *Смелкова, З. С.* Литература как вид искусства: кн. для учителя и учащихся. – М.: Флинта, Наука, 1997.
13. Технология педагогических мастерских на уроках русской литературы: пособие для учителей учреждений, обеспечивающих получение общ. сред. образования / авт.-сост. З. Н. Булахова. – Мн.: Лексис, 2005.
14. *Якобсон, П. М.* Психология художественного восприятия. – М.: Искусство, 1964.

Этот электронный документ был загружен с сайта филологического факультета БГУ http://www.philology.bsu.by

АСПЕКТНОЕ ИЗУЧЕНИЕ РУССКОГО ЯЗЫКА В ШКОЛЕ: ТЕОРИЯ И МЕТОДИКА

Учебная программа спецсеминара для высших учебных заведений по специальности 1–21 05 02 Русская филология

Составитель:
Игнатович Т. В., доцент кафедры риторики и методики преподавания языка и литературы Белорусского государственного университета, кандидат педагогических наук, доцент.

Этот электронный документ был загружен с сайта филологического факультета БГУ http://www.philology.bsu.by

ПОЯСНИТЕЛЬНАЯ ЗАПИСКА

Современная система языкового образования исходит из цели, заявленной в Концепции языкового образования в Республике Беларусь (1992 г.), – свободное владение языком во всех сферах его применения. Поставленная цель может быть достигнута при условии организации процесса обучения вокруг языковой личности, формирования её языковой и коммуникативной компетенции, логического мышления, эмоциональной сферы, морально-этических личностных качеств.

Работа в спецсеминаре предполагает: знакомство со спецификой организации и проведения исследований в методике преподавания русского языка, анализа и описания их результатов в работе; развитие и совершенствование исследовательских умений и навыков; расширение, углубление знаний по курсу методики преподавания русского языка; ознакомление с новейшими технологиями обучения русскому языку и с современными подходами к обучению; глубокий анализ современных средств обучения.

Знания, подлежащие усвоению, расширению, углублению.

Методика русского языка как наука. Из истории методики русского языка. Методика преподавания русского языка как учебная дисциплина.

Русский язык как учебный предмет в школе. Цели обучения русскому языку. Содержание и структура школьного курса русского языка.

Средства обучения русскому языку, основные и дополнительные. Учебно-методический комплекс. Средства наглядности в обучении русскому языку.

Функциональный подход к обучению русскому языку.

Текстообразование: теория и методика обучения.

Функциональный подход к изучению звуковой стороны слова и словообразования.

Функциональный подход к изучению морфологии именных частей речи, глагола, наречия, служебных частей речи.

Функциональный подход к обучению синтаксису.

Жанрово-стилистический подход к развитию связной речи.

Формируемые умения. Изучение и анализ учебно-методической литературы. Целенаправленное наблюдение за деятельностью учителей и учащихся. Организация и проведение эксперимента (констатирующего, обучающего, контрольного). Диагностирование, коррекция, прогнозирование предметной обученности.

Этот электронный документ был загружен с сайта филологического факультета БГУ http://www.philology.bsu.by

Определение целей изучения курса русского языка в школе; целей изучения раздела, темы, выполнения того или иного вида упражнений; формирование познавательных и практических целей изучения раздела, темы.

Выяснение специфики современных подходов к обучению русскому языку, реализации развивающего обучения. Анализ содержания и структуры школьного курса русского языка.

Анализ ныне действующих программ и учебников, пособий, их дополняющих.

Отбор методов для реализации учебных целей; отбор содержания, методов и приёмов для организации учебной деятельности школьников на уроках различных типов. Владение современными технологиями обучения русскому языку.

Формирование специфики функционального подхода к обучению русскому языку; отбор принципов, методов, приёмов для его реализации.

Ознакомление учащихся с признаками текста на основе приёма сопоставления; развитие и совершенствование коммуникативных умений у учащихся.

Развитие речевого слуха учащихся, произносительной культуры их речи; проведение звуко-буквенного анализа слов.

Обучение школьников разграничению производных, непроизводных, производящих слов (основ); раскрытие роли производных слов в тексте.

Показ оснований классификации частей речи; обучение разграничению слов разных частей речи; работа над морфологическими нормами; предупреждение морфологических ошибок. Обучение школьников пониманию роли слов разных частей речи в тексте. Работа над изобразительно-выразительными средствами морфологии.

Обучение школьников разграничению синтаксических конструкций с учётом специфики их значения, структуры, роли в тексте. Работа над синтаксическими нормами; предупреждение синтаксических ошибок. Обучение школьников синтаксическим средствам связи предложений в тексте. Работа над изобразительно-выразительными возможностями синтаксических средств языка.

Развитие творческих способностей учащихся в процессе работы над жанрами речи.

Этот электронный документ был загружен с сайта филологического факультета БГУ http://www.philology.bsu.by

МЕТОДИКА ПРЕПОДАВАНИЯ РУССКОГО ЯЗЫКА КАК НАУКА

Предмет, задачи методики, связь методики с другими науками (философией, психологией, дидактикой, языкознанием)

Методы исследования в методике преподавания русского языка. Диагностика и прогнозирование в обучении русскому языку.

ИЗ ИСТОРИИ МЕТОДИКИ РУССКОГО ЯЗЫКА

Из истории развития методической мысли в XIX веке (Ф. И. Буслаев, А. Х. Востоков, И. И. Срезневский, К. Д. Ушинский, В. П. Шереметевский); в конце XIX - начале XX веков (А. Д. Алферов, Л. В. Щерба, Ф. Ф. Фортунатов, А. А. Шахматов); в 1-ой половине XX века (М. А. Рыбникова, В. А. Добромыслов, Е. С. Истрина, М. В. Ушаков, С. И. Абакумов, К. Б. Бархин, А. Н. Гвоздев); во 2-ой половине XX века (А. В. Текучев, Н. Н. Алгазина, В. В. Бабайцева, М. Т. Баранов, Е. А. Баринова, С. Г. Бархударов, Г. И. Блинов, А. И. Власенков, Е. Ф. Глебова, Л. Т. Григорян, Т. К. Донская, А. В. Дудников, Л. М. Зельманова, С. Е. Крючков, И. И. Кулибаба, Т. А. Ладыженская, А. Ф. Ломизов, М. Р. Львов и мн. др).

Развитие методической школы в Белоруссии (Л. А. Мурина, А. Е. Супрун, П. П. Шуба, Ф. М. Литвинко, Г. И. Николаенко, М. Б. Антипова, Н. П. Дёмина, Л. И. Строк и др.).

Методика преподавания русского языка как учебная дисциплина, её предмет, задачи. Специфика методики преподавания русского языка в школах Республики Беларусь. Характеристика важнейших пособий по курсу методики преподавания русского языка в белорусской школе.

РУССКИЙ ЯЗЫК КАК УЧЕБНЫЙ ПРЕДМЕТ В ШКОЛЕ

Цели обучения русскому языку в современной школе: *познавательные* (формирование у школьников лингвистического мировоззрения, вооружение учащихся основами знаний о языке и речи, эстетическое воспитание школьников средствами предмета), *практические* (обогащение словарного запаса учащихся, вооружение учащихся нормами литературного языка, развитие и совершенствование грамматического строя их речи, развитие и совершенствование умения связно излагать свои мысли).

Этот электронный документ был загружен с сайта филологического факультета БГУ http://www.philology.bsu.by

СОВРЕМЕННЫЕ ПОДХОДЫ К ОБУЧЕНИЮ РУССКОМУ ЯЗЫКУ

Развивающее обучение русскому языку (антропоцентрический, текстоцентрический, функциональный, коммуникативно-деятельностный, жанрово-стилистический подходы). Развивающее обучение русскому языку (лингвистический взгляд на язык; применение полученных знаний в новых условиях; развитие языкового чутья, интеллектуальной и эмоциональной сфер личности).

Содержание и структура школьного курса русского языка (см. действующую программу по русскому языку).

СРЕДСТВА ОБУЧЕНИЯ РУССКОМУ ЯЗЫКУ

Средства основные и неосновные. Учебник как ведущее средство обучения: функции учебника, структура (теория, практические упражнения, методический аппарат, иллюстративный материал, аппарат ориентировки).

Особенности ныне действующих учебников (формы предъявления информации; система развития учебно-познавательных, правописных и речевых умений и навыков; индивидуализация обучения; система повторения; справочные материалы; методический аппарат действующих учебников).

Пособия, дополняющие учебник: тетрадь на печатной основе; сборники упражнений ("дидактические материалы"), диктантов, изложений; лингво-методические комментарии, школьные словари, справочные пособия.

Средства наглядности в обучении русскому языку: средства зрительной, слуховой наглядности, зрительно-слуховые средства обучения.

МЕТОДЫ ОБУЧЕНИЯ РУССКОМУ ЯЗЫКУ

Методы обучения русскому языку (дидактический аспект): информационно-рецептивный или объяснительно-иллюстративный; репродуктивный; проблемное изложение; частично-поисковый, или эвристический; исследовательский.

Этот электронный документ был загружен с сайта филологического факультета БГУ http://www.philology.bsu.by

Методы обучения русскому языку (методический аспект): познавательные; практические; методы формирования культуры речи развития связной речи; методы контроля.

ФОРМЫ ОРГАНИЗАЦИИ УЧЕБНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ УЧАЩИХСЯ

Урок как основная форма обучения. Типология уроков русского языка. Модульный урок. Интегрированный урок.

СОВРЕМЕННЫЕ ТЕХНОЛОГИИ ОБУЧЕНИЯ РУССКОМУ ЯЗЫКУ

Современные технологии обучения русскому языку: предъявление учебного материала крупными блоками; работа в парах постоянного и сменного состава; использование компьютера в обучении русскому языку; тестирование.

ФУНКЦИОНАЛЬНЫЙ ПОДХОД К ОБУЧЕНИЮ РУССКОМУ ЯЗЫКУ

Функциональный подход к обучению русскому языку: цели, задачи, методы реализации.

Функциональный подход к изучению звуковой стороны речи: задачи, содержание и место работы над звуковой стороной речи, принципы изучения фонетики, характер фонетических упражнений, типология фонетических упражнений.

Функциональный подход к изучению словообразования в школе. Словообразовательные понятия, изучаемые в школьном курсе, связанные: а) со структурой слова, б) с образованием слов, в) со словообразовательным анализом. Принципы методики изучения словообразовательных понятий: общеметодические и частнометодические. Словообразовательный разбор и разбор слов по составу. Словообразовательные упражнения.

Функциональный подход к обучению морфологии: задачи обучения, лингводидактические основы изучения морфологии, принципы, методы изучения морфологии, морфологический разбор, типология морфологических упражнений, морфологические ошибки и их предупреждение.

Функциональный подход к обучению синтаксису. Лингводидактические основы школьного курса синтаксиса. Практические приёмы распознавания главных и второстепенных членов предложения. Принципы

Этот электронный документ был загружен с сайта филологического факультета БГУ http://www.philology.bsu.by

изучения синтаксиса. Этапы освоения синтаксического понятия. Методы изучения синтаксиса. Синтаксические упражнения. Синтаксическая норма. Синтаксические ошибки и их предупреждение.

ТЕКСТООБРАЗОВАНИЕ

Текстообразование: теория и методика обучения в школе. Текст: содержание обучения; принципы обучения; коммуникативные умения, формируемые на уроках русского языка

ЖАНРОВО-СТИЛИСТИЧЕСКИЙ ПОДХОД К РАЗВИТИЮ СВЯЗНОЙ РЕЧИ УЧАЩИХСЯ

Комплексное определение понятия "жанр речи". Взаимосвязь понятий "функциональный стиль" и "жанр речи". Интегральная характеристика речевого жанра. Основные принципы отбора жанровых форм речи в качестве объектов школьного изучения. Принципы школьного обучения жанрам речи.

ПРАКТИЧЕСКИЕ ЗАНЯТИЯ

Из истории изучения грамматической теории в школе

Преподавание грамматической теории в школе – основа всех занятий по русскому языку. Методика русского языка – наука, которая содержит практику образовательно-воспитательной работы по русскому языку. Две точки зрения на преподавание теории грамматики в школе: "служанка правописания" (В. П. Острогорский, Н. К. Кульман), служанка развития речи (К. Д. Ушинский, А. М. Пешковский, Л. С. Выготский). И. Р. Палий. "Очерки по методике русского языка".

Сознательное усвоение русской орфографии на основе грамматических знаний

Практическое усвоение грамматической теории – залог усвоения орфографии. Д. Н. Богоявленский. "Психология усвоения орфографии" (М., 1957).

Значение грамматической теории для усвоения пунктуации

Усвоение пунктуации на основе осознания значений, выражаемых знаками препинания. Пунктуация – средство передачи синтаксического

Этот электронный документ был загружен с сайта филологического факультета БГУ http://www.philology.bsu.by

значения. С. И. Абакумов. "Методика пунктуации" (1950). Н. К. Кульман. "Методика русского языка" (1974).

Значение грамматической теории для развития мышления у учащихся и воспитания их в школе

Образование и развитие способностей детей в школе. Ф. И. Буслаев. "О преподавании отечественного языка" (М., 1992).

Значение грамматической теории для развития речи школьников

Практическая точка зрения на значение грамматической теории в школьном преподавании: овладение культурой устной и письменной речи. Подготовка доклада на тему "История школьного курса русского языка". Школьный курс русского языка на современном этапе.

Глубина и научность школьного курса "Русский язык"

Научная правильность преподавания. Важнейшие вопросы методики преподавания русского языка.

Изучение морфологии на синтаксической основе

Структура курса морфологии. Функциональная роль средств морфологии. В. П. Озерская. "Изучение морфологии на синтаксической основе" (М., 1970).

Изучение разделов курса русского языка в функционально-стилистическом аспекте

Содержание, организация и методика работы по функциональной стилистике. Лексика устной речи. Лексика письменной речи. Стилистика в курсе русского языка (М., 1979).

Изучение морфологии в функциональном аспекте

Содержание, организация и методы аспектного изучения. М. Н. Кожина. Вопросы стилистики (М., 1980).

Изучение разделов школьного курса в коммуникативно-деятельностном аспекте

Содержание, организация, методы обучения.

Этот электронный документ был загружен с сайта филологического факультета БГУ http://www.philology.bsu.by

Основная литература

1. Программы базовой и средней общеобразовательной школ с русским (белорусским) языком обучения: Русский язык. – Мн., 1995.
2. *Баранов, М. Т.* Методика преподавания русского языка / Т. А. Ладыженская, М. Р. Львов, Н. Н. Ипполитова, П. Ф. Ивченков. – М., 1990.
3. *Баринова, Е. А., Боженкова, Л. Ф., Лебедев, В. И.* Методика русского языка. – М., 1974.
4. *Власенков, А. И.* Общие вопросы методики русского языка в средней школе. – М., 1973.
5. *Мурина, Л. А.* Методика русского языка в школах Белоруссии. – Мн., 1990.
6. *Текучёв, А. В.* Методика русского языка в средней школе. – М.,1980.
7. *Текучёв, А. В.* Об орфографическом и пунктуационном минимуме для средней школы. – М., 1982.
8. Типы и структура уроков русского языка: Методические рекомендации для студентов специальности 2001. – Мн., 1988.
9. Хрестоматия по методике русского языка. русский язык как предмет преподавания: пособие для учителей / сост. А. В. Текучёв. – М.,1982.
10. Нормы оценки знаний, умений и навыков учащихся 5-9 классов. – Мн., 1995.
11. О единых требованиях к устной и письменной речи учащихся, к проведению письменных работ и проверке тетрадей. Методическое письмо. – Мн., 1995.
12. *Напольнова, Ж. В., Пустовалов, П. С.* Практикум по методике преподавания русского языка. – М.,1976.
13. *Блинов, Г. И., Панов, Б. Т.* Практические и лабораторные занятия по методике русского языка. – М.,1985.
14. Новые учебники по русскому языку для школ Беларуси.

Дополнительная литература

1. Основы методики русского языка в 4-8 классах / под ред. А. В. Текучёва, М. М. Разумовской, Т. А. Ладыженской. – М.,1983.
2. *Мурина, Л. А.* Развитие связной речи учащихся. – Мн., 1985.
3. *Мурина, Л. А.* Культура русской речи в школах с белорусским языком обучения. – Мн., 1982.
4. Виды разбора на уроках русского языка / под ред. В. В. Бабайцевой. – М., 1985.
5. *Власенков, А. И.* Развивающее обучение русскому языку. – М.,1982.

Этот электронный документ был загружен с сайта филологического факультета БГУ http://www.philology.bsu.by

6. *Долбик, Е. Е., Литвинко, Ф. М., Дикун, Т. А.* Русский язык в 8-9 классах: Метод. рекомендации к учеб. "Русский язык", 8-9 кл. (для школ с белорус. яз. обучения). – Мн., 1993.
7. *Дудников, А. В.* Методика изучения грамматики в восьмилетней школе. – М., 1977.
8. *Дудников, А. В.* Методика синтаксиса и пунктуации в восьмилетней школе. – М., 1963.
9. *Купалова, А. Ю., Никаноров, В. В.* Практическая методика русского языка: 8 кл.: кн. для учителя. – М., 1992.
10. *Ладыженская, Т. А.* Система работы по развитию устной речи учащихся. – М.,1975.
11. *Лапатухин, М. С.* Методика русского языка: хрестоматия. – М., 1960.
12. Межпредметные связи в преподавании русского языка / сост. Н. Н. Ушаков. – М., 1977.
13. Методика развития речи на уроках русского языка / под ред. Т. А. Ладыженской. – М., 1980.
14. *Напольнова, Т. В.* Активизация мыслительной деятельности учащихся на уроках русского языка. – М., 1983.
15. О едином курсе русского языка на коммуникативно-деятельностной основе. – М., 1988.
16. *Пешковский, А. М.* Как вести занятия по синтаксису и стилистике в школах взрослых (Избранные труды). – М., 1959.
17. *Плёнкин, Н. А.* Стилистика русского языка в старших классах. – М., 1975.
18. *Плёнкин, Н. А.* Изложение с языковым разбором текста. – М., 1978.
19. *Быстрова, Е. А., Закирьянов, К. З., Литвинова, Н. Д.* и др. Практическая методика обучения русскому языку в средних и старших классах. – М., 1988.
20. *Супрун, А. Е.* Содержание обучения русскому языку в белорусской школе. – Мн., 1987.
21. *Федоренко, Л. П.* Закономерности усвоения родной речи. – М., 1984.
22. *Федоренко, Л. П.* Принципы обучения русскому языку. – М., 1978.
23. *Фирсов, Г. П.* Значение работы над интонацией для усвоения синтаксиса и пунктуации в школе. – М., 1962.
24. *Фортунатов, Ф. Ф.* О преподавании русского языка в средней школе (Избранные труды). - М., 1956.
25. *Ходякова, Л. А.* Использование живописи в преподавании русского языка. – М., 1983.

Этот электронный документ был загружен с сайта филологического факультета БГУ http://www.philology.bsu.by

АСОБАСНА АРЫЕНТАВАНЫЯ ТЭХНАЛОГІІ НАВУЧАННЯ БЕЛАРУСКАЙ ЛІТАРАТУРЫ Ў СЯРЭДНЯЙ ШКОЛЕ

Вучэбная праграма спецсемінара для вышэйшых навучальных установаў па спецыяльнасці 1–21 05 01 – Беларуская філалогія

Складальнік:
Праскаловіч В. У., дацэнт кафедры рыторыкі і методыкі выкладання мовы і літаратуры Беларускага дзяржаўнага універсітэта, кандыдат педагагічных навук, дацэнт.

Этот электронный документ был загружен с сайта филологического факультета БГУ http://www.philology.bsu.by

ТЛУМАЧАЛЬНАЯ ЗАПІСКА

Ва ўмовах рэфармавання ўсёй сістэмы адукацыі будучага настаўніка неабходна навучыць свабодна карыстацца інавацыйнымі педагагічнымі тэхналогіямі і прыёмамі правядзення заняткаў у школе, акрэсліўшы найперш стратэгію асобасна арыентаванага падыходу ў развіцці асобы.

Мэта спецсемінара: пазнаёміць студэнтаў з сутнасцю новай педагагічнай парадыгмы асобасна арыентаванага навучання беларускай літаратуры.

Задачы спецсемінара:

- дать агульнае ўяўленне аб сучасных асобасна арыентаваных адукацыйных канцэпцыях;
- пазнаёміць з асобасным падыходам у айчыннай, рускай і замежнай педагагічнай навуцы;
- раскрыць метадычныя сакрэты асобасна арыентаванага навучання беларускай літаратуры ў сярэдняй агульнаадукацыйнай школе;
- падрыхтаваць студэнтаў да правядзення ўрокаў літаратуры з выкарыстаннем тэхналогій асобасна арыентаванага навучання.

Сістэма спецыяльнай падрыхтоўкі студэнтаў у семінары складаецца з лекцый (24 гадзіны), практычных заняткаў (32 гадзіны).

Праграма прадугледжвае правядзенне шасці кантрольных работ (напісанне рэфератаў, стварэнне вучэбных праектаў, распрацоўка тэхналагічнай карты ўрока, падрыхтоўка ўласных асобасна арыентаваных урокаў і г. д. – 12 гадзін), якія садзейнічаюць арганізацыі кантролю за засваеннем ведаў і фарміраваннем уменняў студэнтаў і падрыхтоўцы іх да заліку.

ТЭАРЭТЫЧНАЕ АСЭНСАВАННЕ КАТЭГОРЫІ АСОБЫ ВУЧНЯ З ПСІХОЛАГА-ПЕДАГАГІЧНЫХ І ЛІТАРАТУРАЗНАЎЧЫХ ПАЗІЦЫЙ

Сензітыўныя перыяды развіцця чытача-школьніка. Літаратуразнаўчыя асновы і дыдактычная мадэль асобы вучня, яго сацыяльна-псіхалагічны партрэт. Сутнасць літаратурнай адукацыі з пазіцыі педагагічнай антрапалогіі. Змест літаратурнай адукацыі з пункту гледжання антрапацэнтрызму. Літаратура – сродак навучання, выхавання і развіцця асобы вучня.

Этот электронный документ был загружен с сайта филологического факультета БГУ http://www.philology.bsu.by

СУЧАСНЫЯ АСОБАСНА АРЫЕНТАВАНЫЯ АДУКАЦЫЙНЫЯ КАНЦЭПЦЫІ

Адукацыйныя парадыгмы: ведавая і асобасна арыентаваная. Тэорыя вучэбнай дзейнасці (Д. Б. Эльконін, В. В. Давыдаў). Тэорыя развіццёвага навучання (Л. В. Занкоў і інш.). Гуманістычная адукацыйная парадыгма Ш. А. Аманашвілі. Канцэпцыя асобасна арыентаванага навучання В. В. Серыкава. Канцэпцыя дыдактычнай эўрыстыкі А. В. Хутарскога. Канцэпцыя асобасна арыентаванага развіццёвага навучання І. С. Якіманскай. Уклад айчыннай педагагічнай навукі ў распрацоўку асобасна арыентаваных адукацыйных канцэпцый. "Канцэпцыя навучання і выхавання ў Беларусі" (навуковае кіраўніцтва У. П. Пархоменкі), "Канцэпцыя нацыянальнай школы Беларусі" (агульнае кіраўніцтва М. А. Гусакоўскага), "Канцэпцыя рэформы агульнаадукацыйнай школы", "Канцэпцыя рэфармаравання літаратурнай адукацыі ў сярэдняй школе" (агульнае кіраўніцтва М. А. Лазарука, В. У. Івашына).

АСОБАСНЫ ПАДЫХОД У ЛІТАРАТУРНАЙ АДУКАЦЫІ І ЯГО СУТНАСЦЬ

Асобасны падыход у айчыннай, рускай і замежнай метадычнай навуцы. Канцэпцыя асобаснага падыходу ў сучаснай дыдактыцы і методыцы выкладання літаратуры. Змест школьнага курса літаратурыг з пазіцыі асобасна-дзейнаснага падыходу. Рэалізацыя асобасна арыентаванага навучання літаратуры ў праграмах, падручніках і адпаведным метадычным забеспячэнні для сярэдняй агульнаадукацыйнай школы (базавы, павышаны і паглыблены ўзроўні). Асобаснацэнтрычная парадыгма моўнай і літаратурнай адукацыі.

ПРЫНЦЫПЫ АСОБАСНА АРЫЕНТАВАНАГА НАВУЧАННЯ ЛІТАРАТУРЫ

Прынцып творчага развіцця школьніка сродкамі літаратуры, крэатыўны (развіццё не толькі творчых здольнасцей у мастацкай дзейнасці, але ў першую чаргу здольнасцей самастойнага рашэння задач, знаходжання выйсця з неардынарных сітуацый, умення рабіць самастойны выбар, прымаць рашэнне і г. д.). Прынцыпы адбору зместу адукацыі, якія карэлююць з асобасна арыентаванай парадыгмай: індывідуалізацыі, дыферэнцыяцыі, варыятыўнасці, рознаўзроўневасці. Прынцып сацыяльна-псіхалагічнага развіцця дзіцяці, псіхалагічнай

Этот электронный документ был загружен с сайта филологического факультета БГУ http://www.philology.bsu.by

камфортнасці (зняцце стрэсаўтваральных фактараў у навучальным працэсе, стварэнне раскаванай атмасферы, якая стымулюе творчую актыўнасць школьніка). Прынцып арыентацыі на засваенне нацыянальнай культуры ў адзінстве з агульначалавечымі каштоўнасцямі і інш.

ІНАВАЦЫЙНЫЯ ПЕДАГАГІЧНЫЯ ТЭХНАЛОГП НАВУЧАННЯ

Сутнасць паняцця "педагагічная тэхналогія". Асноўныя падыходы і класіфікацыя асобасна арыентаваных педагагічных тэхналогій. Інфармацыйныя тэхналогіі: гістарычныя этапы іх развщцця. Выкарыстанне мультымедыйных тэхналогій у адукацыі. Мадэляванне педагагічнай дзейнасці з выкарыстаннем гульнявых тэхналогій. Тэхналогіі супрацоўніцтва. Тэхналогія рэфлексіі ў педагагічным працэсе. Методыкі аўтарскіх школ.

ТЭХНАЛОГІЯ РАЗВЩЦЁВАГА НАВУЧАННЯ Ў СЯРЭДНЯЙ ШКОЛЕ

Ідэі псіхолага Л. С. Выгоцкага ("зона актуальнага развіцця" і "зона бліжэйшага развіцця"). Дыдактычныя прынцыпы канцэпцыі Л. В. Занкова. Сістэма развіццёвага навучання В. В. Давыдава – Д. Б. Эльконіна. Эўрыстычнае навучанне. Дыдактычная эўрыстыка А. В. Хутарскога. Асаблівасці методыкі эўрыстычнага навучання. Кагнітыўныя метады навучання. Крэатыўныя метады навучання.

ТЭХНАЛОГІЯ ПЕДАГАГІЧНЫХ МАЙСТЭРНЯЎ

Сутнасць тэхналогіі педагагічных майстэрняў. Гісторыя пытання і вопыт сучаснай школьнай практыкі. Алгарытм пошукавай дзейнасці. Прынцыпы пабудовы майстэрняў. Этапы майстэрняў пры вывучэнні твораў беларускай літаратуры. Заданні для майстэрняў. Тэхналагічная карта ўрока.

ПРАЕКТНАЕ НАВУЧАННЕ

Сутнасць праектнага навучання. Тыпалогія вучэбных праектаў. Этапы работы над праектам. Асобасна арыентаваная педагогіка Дальтан: гісторыя і сучаснасць. Тэматыка адукацыйных праектаў па літаратуры. Рэкамендацыі па падрыхтоўцы і ажыццяўленні праектнага навучання.

Этот электронный документ был загружен с сайта филологического факультета БГУ http://www.philology.bsu.by

ТЭХНАЛОГІЯ ІНТЭРАКТЫЎНАЙ ГУЛЬНІ

Інтэрыянізм – накірунак у сучаснай псіхалогіі і педагогіцы. Прынцыпы арганізацыі інтэрактыўнага працэсу. Агульная характарыстыка гульняў на ўроках літаратуры. Гульні ў пазакласнай і пазашкольнай рабоце па літаратуры. Улік узроставых і індывідуальных асаблівасцей школьнікаў пры арганізацыі літаратурных гульняў.

ТЭХНАЛОГІЯ КАЛЕКТЫЎНАЙ ТВОРЧАЙ ДЗЕЙНАСЦІ

Сутнасць тэхналогіі калектыўнай творчай дзейнасці (КТД). Асноўныя арганізацыйныя формы КТД. Схема ролевай гульні і інш. Фарміраванне чытацкіх і літаратурна-творчых здольнасцей школьнікаў. Спосабы выяўлення чытацкіх і літаратурна-творчых уменняў навучэнцаў: мэтанакіраванае назіранне, метад зрэзаў, атрыбутаванне тэксту, "стылістычны эксперымент" і г. д. Развіццё крэатыўных здольнасцей школьнікаў як ажыццяўленне аднаго з кірункаў Дзяржаўнай маладзёжнай палітыкі і Загадаў Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь.

Асноўная літаратура

1. *Алексеев, Н. И.* Личностно-ориентированное обучение: вопросы теории и практики. – Тюмень, 1997.
2. *Амонашвили, Ш. А.* Гуманно-личностный подход к детям. – М., 1998.
3. *Белуин, Д. А.* Основы личностно-ориентированной педагогики. – М., 1997.
4. *Беспалько, В. П.* Педагогика и прогрессивные технологии обучения. – М., 1993.
5. *Давыдов, В. В.* Теория развивающего обучения. – М., 1996.
6. *Запрудский, Н. И.* Технология педагогических мастерских. – Мн., 2002.
7. *Запрудский, Н. И.* Современные школьные технологии. – Мн., 2003.
8. *Кашлев, С. С.* Современные технологии педагогического процесса. – Мн., 2002.
9. *Кларин, М. В.* Инновационные модели обучения в зарубежных педагогических поисках. – М., 1994.
10. *Колеченко, А. К.* Энциклопедия педагогических технологий: пособие для преподавателей. – СПб., 2002.
11. *Лазарук, М. А.* Навучанне і выхаванне творчасцю: пед. роздумы і пошукі. – Мн., 1994.
12. *Левитес, Д. Г.* Современные образовательные технологии. – Новосибирск, 1999.

Этот электронный документ был загружен с сайта филологического факультета БГУ http://www.philology.bsu.by

13. Личностно-ориентированная педагогика Дальтон: история, принципы и организация работы / под ред. Ю. Л. Загуменнова. – Мн., 1998.
14. *Махмутов, М. И.* Организация проблемного обучения в школе. – М., 1977.
15. *Махмутов, М. И.* Современный урок. – М., 1985.
16. *Окунев, А. А.* Как учить не уча, или сто педагогических мастерских по математике, литературе и для начальной школы. – СПб., 2001.
17. *Селевко, Г. К.* Современные образовательные технологии. – М., 1998.
18. *Хуторской, А. В.* Эвристическое обучение. Теория, методология, практика. – М., 1998.
19. *Хуторской, А. В.* Дидактическая эвристика. Теория и технология креативного обучения. – М., 2003.
20. *Хуторской, А. В.* Методика личностно-ориентированного обучения. Как обучать всех по-разному. – М., 2005.
21. *Романов, М. А.* Гибкая технология проблемно-модульного обучения. – М., 1996.
22. *Шаталов, В. Ф.* Педагогическая проза. – М., 1980.
23. *Шубинский, В. С.* Педагогика творчества учащихся. – М., 1988.
24. *Якиманская, И. С.* Личностно-ориентированное обучение в современной школе. – М., 1996.
25. *Яленскі, М. Г.* Лінгвадыдактычная парадыгма асобасна арыентаванага навучання мове ў сучаснай школе. – Мн., 2002.

Дадатковая літаратура

1. *Бершадский, М. Е., Гузеев, В. В.* Дидактические и психологические основания образовательной технологии. – М., 2003.
2. *Беспалько, В. П.* Слагаемые педагогической технологии. – М., 1989.
3. *Гин, А. А.* Приемы педагогической техники: Свобода выбора. Открытость. Деятельность. Обратная связь. Идеальность: пособие для учителя. – М., 1999.
4. *Джонсон, Д, Джонсон, Р., Джонсон-Холубек, Э.* Методы обучения. Обучение в сотрудничестве / пер. с англ. З. С. Замчук. – СПб., 2001.
5. *Жук, А. И., Запрудский, Н. И., Кошель, Н. Н.* Управленческие и дидактические аспекты технологизации образования. – Мн., 2000.
6. *Ильин, Е. Н.* Путь к ученику. Раздумья учителя-словесника: кн. для учителя: Из опыта работы. – М., 1988.
7. *Кларин, М. В.* Педагогическая технология в учебном процессе. – М., 1989.
8. *Кларин, М. В.* Инновации в мировой педагогике (Анализ зарубежного опыта). – Рига, 1995.
9. *Конаржевский, Ю. А.* Педагогический анализ урока. – М., 1999.
10. *Левитес, Д. Г.* Школа для профессионалов или Семь уроков для тех, кто учит. – М., 2001.

Этот электронный документ был загружен с сайта филологического факультета БГУ http://www.philology.bsu.by

11. *Львова, Ю. Л.* Творческая лаборатория учителя. – М., 1985.
12. *Ляшук, В. Я.* Вывучэнне беларускай літаратуры у школе: Гіст.- метад. нарыс (даваенны перыяд). – Мн., 1994.
13. *Матюнин, Б. Г.* Нетрадиционная педагогика. – М., 1994.
14. *Мішчанчук, М. І.* Настаўніку – пра настаўнікаў. – Мн., 1989.
15. *Мушинская, Т. Ф.* Художественная литература и самореализация личности. – Мн., 1991.
16. *Нилл, А. С.* Саммерхилл: Воспитание свободой / пер. с англ. – М., 2000.
17. *Окунев, А. А.* Урок? Мастерская? Что ещё? – СПб., 2001.
18. *Паркхерст, Е.* Воспитание и обучение по Дальтоновскому плану / пер. с англ. – М., 1924.
19. Педагогические мастерские: Франция – Россия / сост. Э. С. Соколова. – Мн., 2003.
20. *Трайнев, В. А., Трайнев, И. В.* Информационные коммуникационные педагогические технологии (обобщения и рекомендации): учеб. пособие. – М., 2004.
21. *Туркевіч, В. М.* Творчасці зярняты залатыя...: метад. эцюды настаўніка. – Мн., 1988.
22. Урок літаратуры ў школе: кн. для настаўніка / пад рэд.: М. А. Лазарука, В. У. Івашына. – Мн., 1995.
23. Учитель, который работает не так (опыт развития индивидуальности учеников и учителей в массовой школе) / под ред. А. Н. Тубельского. – М., 1996.
24. *Хуторской,* А. В. Развитие одаренности школьников: Методика продуктивного обучения. – М., 2000.
25. *Хуторской,* А. В. Практикум по дидактике и методикам обучения. – СПб., 2004.
26. *Шаталов, В. Ф.* Куда и как исчезли тройки. – М., 1979.
27. *Шатон, Г. И.* Неклассическая дидактика. – Мн., 2002.
28. *Щербина, В. Р.* Проблемы литературного образования в средней школе. – М., 1982.
29. *Щуркова, Н. Е.* Практикум по педагогической технологии. – М., 2001.

Этот электронный документ был загружен с сайта филологического факультета БГУ http://www.philology.bsu.by

АКТУАЛЬНЫЯ ПРАБЛЕМЫ ВЫКЛАДАННЯ БЕЛАРУСКАЙ ЛІТАРАТУРЫ Ў СЯРЭДНЯЙ ШКОЛЕ

Вучэбная праграма спецсемінара для вышэйшых навучальных устаноў па спецыяльнасці 1–21 05 01 – Беларуская філалогія

Складальнік:
Рашэтнікава Н. Б., дацэнт кафедры рыторыкі і методыкі выкладання мовы і літаратуры Беларускага дзяржаўнага універсітэта, кандыдат педагагічных навук, дацэнт.

Этот электронный документ был загружен с сайта филологического факультета БГУ http://www.philology.bsu.by

ТЛУМАЧАЛЬНАЯ ЗАПІСКА

Мэтай правядзення спецсемінара па методыцы выкладання беларускай літаратуры з'яўляецца фарміраванне ў студэнтаў-філолагаў неабходных даследчыцкіх ведаў і ўменняў, без чаго немагчыма творчая дзейнасць будучага настаўніка-практыка.

Эфектыўнасць работы настаўніка непасрэдна залежыць ад яго прафесійнай кампетэнтнасці. Калі славеснік не толькі мае базавыя навуковыя, метадычныя веды, але і ўмее арганізаваць даследчыцкую працу, гэта значна павышае яго прафесіяналізм.

Тэматыка спецсемінара надзвычай шырокая, таму кожны студэнт-філолаг можа абраць такую праблему, якая яму бачыцца найбольш прадуктыўнай.

Расклад аудыторных гадзін па відах заняткаў наступны: лекцыі – 24 гадзіны, практычныя заняткі – 32, КСР – 12.

ЗМЕСТ І СТРУКТУРА ЛІТАРАТУРНАЙ АДУКАЦЫІ Ў АГУЛЬНААДУКАЦЫЙНАЙ ШКОЛЕ

Прынцыпы дзяржаўнай палітыкі ў галіне адукацыі ў Рэспубліцы Беларусь і іх рэалізацыя пры выкладанні літаратуры. Дыдактычныя, літаратуразнаўчыя і метадычныя прынцыпы.

Мастацкі твор – творчасць пісьменніка – літаратурны працэс – аснова літаратурнай адукацыі школьнікаў. Гісторыка-літаратурныя, тэарэтыка-літаратурныя звесткі, літаратурная крытыка.

Этапы літаратурнай адукацыі ў сярэдняй школе.

ВУЧЭБНА-МЕТАДЫЧНЫЯ КОМПЛЕКСЫ ПА БЕЛАРУСКАЙ ЛІТАРАТУРЫ

Рэфармаванне літаратурнай адукацыі у Рэспубліцы Беларусь. Канцэпцыя літаратурнай адукацыі. Праграмы, падручнік, вучэбныя дапаможнікі па беларускай літаратуры. Структура праграмы і падручнікаў. Профільнае навучанне ў сярэдняй школе.

Этот электронный документ был загружен с сайта филологического факультета БГУ http://www.philology.bsu.by

АСНОЎНЫЯ НАПРАМКІ НАВУКОВЫХ ДАСЛЕДАВАННЯЎ ПА МЕТОДЫЦЫ ВЫКЛАДАННЯ БЕЛАРУСКАЙ ЛІТАРАТУРЫ

Тэматыка і праблематыка навуковых даследаванняў па методыцы выкладання беларускай літаратуры. Мэта, задачы, гіпотэза даследавання. Структура навуковых прац. Метады даследаванняў.

ДЫДАКТЫКА Ў ПРАЦАХ ПА МЕТОДЫЦЫ ВЫКЛАДАННЯ БЕЛАРУСКАЙ ЛІТАРАТУРЫ

Асноўныя дыдактычныя прынцыпы, метады і падыходы. Узаемасувязь навучання, выхавання і развіцця ў даследаваннях па методыцы выкладання беларускай літаратуры.

УЗРОСТАВАЯ ПСІХАЛОГІЯ І ПСІХАЛОГІЯ АСОБЫ Ў МЕТАДЫЧНЫХ ДАСЛЕДАВАННЯХ

Узроставыя асаблівасці і этапы літаратурнага развіцця вучняў. Літаратурныя здольнасці школьнікаў: чытацкія (перцэптыўныя) і творчыя (пісьменніцкія).

Агульнаэстэтычныя і ўласна літаратурныя чытацкія здольнасці. Крытэрыі літаратурнага развіцця:

§ начытанасць школьнікаў;
§ аб'ём тэарэтыка-літаратурных ведаў;
§ здольнасць да выяўлення актуальнай сацыяльна-маральнай праблематыкі;
§ развітасць успрымання літаратурных твораў на чатырох узроўнях: эмацыянальная чуйнасць, актыўнасць чытацкага ўяўлення, асэнсаванне зместу твора, мастацкай формы;
§ уменні аналізаваць тэкст мастацкага твора;
§ здольнасці і ўменні, звязаныя з літаратурна-творчай дзейнасцю школьнікаў (У. Г. Маранцман).

Этапы развіцця чытача-школьніка. Спецыфіка псіхалогіі мастацтва.

Этот электронный документ был загружен с сайта филологического факультета БГУ http://www.philology.bsu.by

СІСТЭМА РАБОТЫ ПА ВЫВУЧЭННІ МАСТАЦКАГА ТВОРА Ў ШКОЛЕ

Віды тэматычнага планавання і распрацоўка ўрокаў па абранай праблеме. Пабудова сістэмы работы. Прынцыпы сістэмнасці і варыятыўнасці. Дыферэнцыраваны падыход да ацэнкі ведаў вучняў.

МЕТАДЫЧНЫ ЭКСПЕРЫМЕНТ

Гіпотэза даследавання і яе праверка ў працэсе эксперыментальнай работы. Арганізацыя эксперыментальнай работы. Спецыфіка канстатуючага эсперыменту па методыцы выкладання беларускай літаратуры. Колькасны і якасны аналіз вынікаў даследавання.

Арганізацыя і правядзенне фарміруючага эксперыменту. Абагульненне вынікаў даследавання.

Афармленне навуковай працы.

Асноўная літаратура

1. Актуальныя праблемы літаратурнай адукацыі на сучасным этапе рэформы школы: зб. навук. артыкулаў. – Мн., 2003.
2. Канцэпцыя рэфармавання літаратурнай адукацыі / пад рэд. М. А. Лазарука, В. У. Івашына. – Мн., 1996.
3. Методыка выкладання беларускай літаратуры: вучэб. праграма для вышэйшых навучальных устаноў. – Мн., 2005.
4. Методыка выкладання беларускай літаратуры: вучэб. дапаможнік / пад рэд. В. Я. Ляшук. – Мн., 2005.

Дадатковая літаратура

1. *Айзерман, Л. С.* С углубленным изучением литературы… – М., 1990.
2. *Берман, Н. Б.* Литературное развитие школьников. – М., 1989.
3. *Качурин, М. Г.* Организация исследовательской деятельности учащихся на уроках литературы. – М., 1988.
4. *Корсунский, Е. А.* Развитие литературных способностей школьников. – М., 1985.
5. *Кудряшев, Н. И.* Взаимосвязь методов обучения на уроках литературы. – М., 1981.
6. *Сварина, Н.* Культурный контекст на уроках литературы. – СПб., 1999.

Этот электронный документ был загружен с сайта филологического факультета БГУ http://www.philology.bsu.by

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ ПРЕПОДАВАНИЯ РУССКОГО ЯЗЫКА

Учебная программа спецсеминара
для высших учебных заведений
по специальностям 1–21 05 02 Русская филология,
1–21 05 04 Славянская филология

Составитель:
Савко И. Э., доцент кафедры риторики и методики преподавания языка и литературы Белорусского государственного университета, кандидат педагогических наук, доцент.

Этот электронный документ был загружен с сайта филологического факультета БГУ http://www.philology.bsu.by

ПОЯСНИТЕЛЬНАЯ ЗАПИСКА

Спецсеминар "Актуальные проблемы преподавания русского языка" организуется для студентов 3 – 5 (6) курсов, обучающихся по специальности "Русская филология" на дневной и заочной формах обучения.

Основная цель работы спецсеминара – углубление и расширение знаний студентов по тем лингвометодическим проблемам, которые являются актуальными в данный период, совершенствование умений и навыков учебно-исследовательской и научно-исследовательской деятельности, развитие творческих способностей студентов.

Программа спецсеминара рассчитана на 68 часов, из которых 24 часа отводятся на лекционные занятия, 32 часа – на семинарские занятия, 12 часов – на контроль самостоятельной работы студентов.

Основная ***цель лекционных занятий*** – дать студентам актуальную научно обоснованную информацию по рассматриваемым темам, при этом желательно, чтобы лекции имели диалоговый характер.

На семинарских занятиях заслушиваются студенческие сообщения и доклады по определенной теме, происходит их обсуждение, рассматриваются различные подходы к существующим лингвометодическим проблемам, анализируется опыт работы учебных заведений разного типа, а также накопленный в лингвистической и методической литературе разнообразный практический материал, формируются умения студентов планировать и осуществлять обучение русскому языку с учетом новейших достижений лингвистики и методики. При этом аналитические задания сочетаются с научным поиском, с элементами лингвометодического исследования.

Лекционные и семинарские занятия имеют ярко выраженную ***практическую направленность*** и призваны не только повышать научный уровень знаний студентов по актуальным проблемам методики преподавания русского языка, но и обеспечивать практическую подготовку будущих учителей к прохождению педагогической практики в средней школе и к дальнейшей работе по специальности.

При заочной форме обучения на спецсеминар отводится 20 часов (5 и 6 курсы), из них 12 часов – на лекционные занятия, 8 часов – на семинарские. Поэтому для проведения спецсеминара при заочной форме обучения рекомендуются ключевые темы разделов "Методика преподавания русского языка на современном этапе", "Формирование культуры речи учащихся", "Изучение теории текстообразования в средней школе", "Применение персональных компьютеров при обучении русскому языку".

Контроль самостоятельной работы студентов может осуществляться:

Этот электронный документ был загружен с сайта филологического факультета БГУ http://www.philology.bsu.by

§ по определенным темам, вынесенным на изучение в спецсеминаре;

§ по тем проблемам, которые выбраны студентами для самостоятельного научного исследования.

Форма итогового контроля знаний – зачет.

МЕТОДИКА ПРЕПОДАВАНИЯ РУССКОГО ЯЗЫКА НА СОВРЕМЕННОМ ЭТАПЕ

Тенденции развития системы школьного образования в современном мире. Тематика и проблематика кандидатских и докторских диссертаций по методике преподавания русского языка в средней школе за последнее десятилетие. Актуальные направления исследований по методике преподавания русского языка.

Методы исследований по методике преподавания русского языка: наблюдение, научно-теоретический анализ проблемы, анкетирование, интервьюирование, анализ отзывов респондентов, изучение опыта работы учителей, констатирующий срез, обучающий эксперимент, контрольный срез.

Статистические методы обработки полученных данных.

ФОРМИРОВАНИЕ КУЛЬТУРЫ РЕЧИ УЧАЩИХСЯ

Задачи, основные направления и содержание работы по формированию культуры речи учащихся. Систематичность работы по культуре речи.

Понятия культуры устной и письменной речи, изучаемые в школе: культура речи, коммуникативные качества речи (правильность, логичность, точность, уместность, чистота, богатство, выразительность), нормы русского литературного языка.

Работа над правильностью речи.

Обучение произносительным (акцентологическим и орфоэпическим) нормам. Причины появления и пути предупреждения и исправления орфоэпических и акцентологических ошибок. Методы и приёмы обучения произносительным нормам.

Обучение лексическим и фразеологическим нормам. Виды речевых ошибок, вызванных нарушением лексических и фразеологических норм. Методы и приёмы обучения нормам словоупотребления.

Обучение морфологическим нормам. Виды грамматических ошибок, обусловленных нарушением морфологических норм. Изучение морфологических норм на уроках грамматики.

Этот электронный документ был загружен с сайта филологического факультета БГУ http://www.philology.bsu.by

Обучение орфографическим нормам. Методы и приёмы формирования орфографической зоркости, выработки орфографических умений и навыков.

Обучение синтаксическим нормам. Виды грамматических ошибок, обусловленных нарушением синтаксических норм. Виды упражнений для обучения синтаксическим нормам.

Обучение пунктуационным нормам. Методы и приёмы формирования умений видеть пунктограмму, выработки пунктуационных умений и навыков.

Методика работы над логичностью, точностью, уместностью, чистотой, богатством, выразительностью речи при изучении различных лингвистических тем.

Особенности обучения речевому этикету. Специфика отбора языковых тем, способствующих формированию этикетных умений и навыков. Методика обучения речевому этикету.

ИЗУЧЕНИЕ ТЕОРИИ ТЕКСТООБРАЗОВАНИЯ В СРЕДНЕЙ ШКОЛЕ

Методика ознакомления с основными признаками текста: тематическим единством, развёрнутостью, последовательностью, связностью, завершенностью, цельностью – на уроках русского языка в 5 классе.

Специфика углубления знаний по теории текстообразования и совершенствования соответствующих умений в 6–10 классах. Требования к отбору дидактического материала. Виды упражнений для формирования умений анализировать и редактировать чужие тексты, создавать собственные связные высказывания.

Систематизация, обобщение и углубление знаний по теории текстообразования и совершенствование соответствующих умений и навыков в 11–12 классах филологического профиля.

ПРИМЕНЕНИЕ ПЕРСОНАЛЬНЫХ КОМПЬЮТЕРОВ ПРИ ОБУЧЕНИИ РУССКОМУ ЯЗЫКУ

Роль персонального компьютера как одного из средств обучения русскому языку в современной школе.

Виды компьютерных программ по русскому языку: обучающе-тренировочные, учебно-игровые, контролирующие, интегрированные.

Объем охвата учебного материала по русскому языку в компьютерных программах: компьютерный учебник (учебное пособие), компью-

Этот электронный документ был загружен с сайта филологического факультета БГУ http://www.philology.bsu.by

терные программы по отдельным лингвистическим темам, экспресс-курсы, курсы корректировки знаний, умений и навыков.

Отбор лингвистического материала для компьютерных программ.

Составление лингвистического сценария компьютерной программы: специфика предъявления теоретического материала, особенности подбора и оформления упражнений для формирования умений и навыков, виды контрольных заданий.

Критерии оценки эффективности компьютерной программы.

Основные условия эффективности применения компьютера как одного из средств обучения русскому языку в средней школе.

ОСОБЕННОСТИ ОРГАНИЗАЦИИ ОБУЧЕНИЯ РУССКОМУ ЯЗЫКУ В XI–XII КЛАССАХ ФИЛОЛОГИЧЕСКОГО ПРОФИЛЯ

Профилизация обучения в старших классах средней школы. Уровни изучения русского языка в 11–12 классах: базовый, повышенный и углубленный.

Проблема определения целей и задач, отбора содержания обучения русскому языку в классах филологического профиля. Программы и учебники по русскому языку для классов филологического профиля, в том числе авторские.

Типы уроков русского языка в старших классах филологического профиля: традиционные, лекции, практические и семинарские занятия и др. Методика проведения вводной, текущей и установочной лекций. Структура практического занятия. Структура семинарского занятия и методика подготовки к его проведению.

Методы обучения в старших классах филологического профиля. Специфика учебно-поисковых и исследовательских занятий, структура ученической исследовательской работы.

Факультативные занятия и спецкурсы по русскому языку как формы работы по углублению знаний учащихся.

Цель и задачи факультативных занятий. Типы факультативных занятий: вводные, ознакомительные, повторительно-обобщающие, проверочные.

Цель и задачи спецкурсов (курсов по выбору) по русскому языку. Тематика и проблематика спецкурсов. Программы спецкурсов.

Этот электронный документ был загружен с сайта филологического факультета БГУ http://www.philology.bsu.by

ДЕСЯТИБАЛЛЬНАЯ СИСТЕМА ОЦЕНКИ РЕЗУЛЬТАТОВ УЧЕБНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ УЧАЩИХСЯ

Функции десятибалльной системы оценки результатов учебной деятельности учащихся по русскому языку. Критерии, показатели и интегральная десятибалльная шкала оценки.

Разноуровневые задания по русскому языку: обычной и повышенной степени сложности, исследовательские, исследовательские повышенной степени сложности – и их оценивание.

Основная литература

1. Десятибалльная система оценки: примерные нормы оценки результатов учебной деятельности учащихся по русскому языку и литературе: инструктивно-методические материалы. – Мн., 2002.
2. *Ипполитова, Н. А.* Текст в системе обучения русскому языку в школе. – М., 1998.
3. Лекции по актуальным вопросам методики преподавания русского и белорусского языка. – Мн., 2003.
4. *Литвинко, Ф. М.* Методика изучения разделов школьного курса русского языка. – Мн., 2001.
5. Русский язык и культура речи / под ред. В. Д. Черняк. – М., 2002.
6. Теория и практика обучения русскому языку / под ред. Р. Б. Сабаткоева. – М., 2005.
7. *Успенский, М. Б.* Курс современного русского языка в педагогическом вузе (основы методики преподавания русского языка). – М., Воронеж, 2004.
8. *Формановская, Н. И.* Русский речевой этикет. – М., 1982.

Дополнительная литература

1. *Архипова, Е. В.* Оценка результатов обучающего эксперимента по русскому языку (с применением компьютера). – Рязань, 1994.
2. *Зарубина, Н. Д.* Текст: лингвистический и методический аспекты. – М., 1981.
3. *Кашлев, С. С.* Современные технологии педагогического процесса. – Мн., 2002.
4. Новые компьютерные технологии в обучении языкам. – Мн., 1997.
5. Новые педагогические и образовательные технологии в системе образования / под ред. Е. С. Полат. – М., 2001.
6. *Плещенко, Т. П., Федотова, Н. В. Чечет, Р. Г.* Основы стилистики и культуры речи. – Мн., 1999.

Этот электронный документ был загружен с сайта филологического факультета БГУ http://www.philology.bsu.by

7. *Розенталь, Д. Э.* Справочник по правописанию и литературной правке. – М., 1999.
8. *Селевко, Г. К.* Современные образовательные технологии. – М., 1998.
9. *Солдатова, О. Н.* Проектирование организационных форм профильного обучения школьников. – Мн., 2001.
10. *Тихомиров, О. К.* Психология мышления. – М., 1989.

Этот электронный документ был загружен с сайта филологического факультета БГУ http://www.philology.bsu.by

ФАРМІРАВАННЕ НАВЫКАЎ МАЎЛЕНЧАЙ ДЗЕЙНАСЦІ ШКОЛЬНІКАЎ У ПРАЦЭСЕ ВЫКЛАДАННЯ БЕЛАРУСКАЙ МОВЫ Ў ШКОЛЕ

Вучэбная праграма спецсемінара
для вышэйшых навучальных устаноў
па спецыяльнасці 1–21 05 01 – Беларуская філалогія

Складальнік:
Саматыя І. М., дацэнт кафедры рыторыкі і методыкі выкладання мовы і літаратуры Беларускага дзяржаўнага універсітэта, кандыдат педагагічных навук, дацэнт.

Этот электронный документ был загружен с сайта филологического факультета БГУ http://www.philology.bsu.by

ТЛУМАЧАЛЬНАЯ ЗАПІСКА

На этапе развіцця інфармацыйнага грамадства погляд на мову як вучэбны прадмет патрабуе глабальнага пераасэнсавання. Кожны вучань у час маўлення дзейнічае як індывідуальнасць, непаўторная самарэгулюемая сістэма. Менавіта з дапамогай мовы адукацыя і ажыццяўляе інтэлектуальнае і маральнае развіццё асобы. У працэсе навучання развіццё маўлення становіцца прыярытэтным у параўнанні з навуковымі звесткамі, а гэта значыць, што настаўнік павінен актывізаваць маўленне дзяцей як практычную дзейнасць, накіраваную на авалоданне чытаннем, слуханнем, пазнавальнымі і камунікатыўнымі здольнасцямі.

Паколькі мова з’яўляецца сродкам навучання, выхавання і развіцця асобы вучня ў працэсе авалодання асновамі навук, у якасці стратэгічнай мэты адукацыі павінна стаць імкненне кожнага настаўніка зрабіць мову аб’ектам сваёй асаблівай увагі і клопату ў напрамку развіцця маўленчых здольнасцей школьнікаў, звязаных з дакладным успрыманнем інфармацыі на слых, асэнсаваным і ўдумлівым чытаннем, выказваннем уласных думак ці перадачай атрыманых ведаў на пісьме, услых, культурай суразмоўніцтва. Без гэтых базавых здольнасцей,заснаваных на мове, паспяховая адукацыя немагчыма.

Урокі мовы павінны забяспечыць вучням рэальную магчымасць не толькі ў засваенні ведаў пра мову, а ў практычным авалоданні важнейшымі функцыямі мовы – камунікатыўнай, кагнітыўнай, эмацыйнай, без чаго чалавек як сацыяльны індывід не можа паспяхова і камфортна суіснаваць у грамадстве, выконваць адпаведным чынам сваю прафесійную дзейнасць, таму што менавіта праз мову, з дапамогай яе ён авалодае новымі ведамі, іншымі дзейнасцямі, уплывае на ход падзей, паводзіны іншых людзей, рэгулюе свае моўныя ўчынкі, стварае матэрыяльныя і культурныя каштоўнасці, узбагачае свой унутраны свет, фарміруе ўласныя погляды, ладзіць стасункі з суграмадзянамі.

Навукова-тэарэтычнае ўзмацненне курса мовы, нават калі яно і датычыць маўленчых паняццяў, можа прывесці толькі да фарміравання навыкаў аналітыка-сінтэтычнай тэкставай дзейнасці, а не спрыяць фарміравнню вучня як моўнай асобы. Каб апошняе стала рэальнасцю, неабходна змест моўнай адукацыі зрабіць зместам навучання маўленчай дзейнасці сродкамі мовы – узбагачэння і развіцця моўнай асобы вучня.

Этот электронный документ был загружен с сайта филологического факультета БГУ http://www.philology.bsu.by

Задачай нашага спецсемінара і з’яўляецца паказ прынцыповага адрознення традыцыйнага і новага падыходаў у разуменні праблемы ўдасканалення маўленчай дзенасці школьнікаў на ўроках беларуска мовы ў школе.

Заняткі спецсемінара складаюцца з 24 лекцыйных гадзін і 32 практычных. 12 гадзін адводзіцца на кантроль самастойнай працы студэнтаў.

ДА ГІСТОРЫІ ПЫТАННЯ РАЗВІЦЦЯ МАЎЛЕННЯ ШКОЛЬНІКАЎ У БЕЛАРУСКАЙ ШКОЛЕ XIX–XX СТ.

Канстанцін Міцкевіч. "Методыка роднае мовы".

Асноўныя напрамкі ў методыцы развіцця маўлення школьнікаў.

Тэндэнцыі 90-х гадоў XX стагоддзя.

ПСІХОЛАГА-ЛІНГВІСТЫЧНЫЯ АСНОВЫ ЎДАСКАНАЛЕННЯ МАЎЛЕНЧАЙ ДЗЕЙНАСЦІ ШКОЛЬНІКАЎ

Маўленчая дзейнасць і яе віды. Маўленне і мысленне.

Псіхалагічны змест маўленчай дзейнасці.

Агульная характарыстыка зместу і спосабаў маўленчай дзейнасці школьнікаў.

ЛІНГВІСТЫЧНЫЯ АСНОВЫ ЎДАСКАНАЛЕННЯ МАЎЛЕНЧАЙ ДЗЕЙНАСЦІ ШКОЛЬНІКАЎ

Тэкст як асноўнае лінгвістычнае паняцце методыкі развіцця маўлення.

Актуальнае чляненне сказа – ключ да пабудовы тэксту.

Абзац як частка тэксту.

Тыпы маўлення як фрагменты тэксту з пэўным абагульненым значэннем.

Апавяданне. Апісанне. Разважанне.

СТЫЛІСТЫКА ЯК НЕАБХОДНАЯ БАЗА ДЛЯ МАЎЛЕНЧАЙ ПРАЦЫ

Сістэма разгляду функцыянальных стыляў маўлення па класах.

Культура маўлення і методыка. Крытэрыі культуры маўлення.

Этот электронный документ был загружен с сайта филологического факультета БГУ http://www.philology.bsu.by

ПРЫНЦЫПЫ І МЕТАДЫ РАЗВІЦЦЯ МАЎЛЕННЯ ШКОЛЬНІКАЎ

Прынцып градуальнасці, прынцып апоры на мадэлі мовы і алгарытмы маўлення, прынцып дыферэнцыяцыі моўных адзінак у працэсе маўленчага выбару, прынцып цэласнасці працэсу фарміравання лексіка-граматычнага ладу маўлення і інш.

Тыпалогія метадаў развіцця маўлення: рэцэптыўныя, рэпрадуктыўныя і прадуктыўныя.

УЗРОЎНІ ПРАЦЫ ПА РАЗВІЦЦІ МАЎЛЕННЯ ШКОЛЬНІКАЎ

Узровень вымаўленчы. Напрамкі працы на вымаўленчым узроўні. Узровень лексічны (слоўнікавая праца). Граматычны ўзровень працы па развіцці маўлення.

МЕТОДЫКА НАВУЧАННЯ ВЫКАЗВАННЯМ

Працэс стварэння выказвання.

Фарміраванне ўменняў, неабходных для планавання зместу тэксту.

Фарміраванне ўменняў, неабходных для таго, каб асэнсоўваць тэму будучага выказвання, яго асноўную думку.

Фарміраванне ўмення вызначаць ход развіцця думкі.

НАВУЧАННЕ ФАРМУЛЯВАННЮ ДУМАК (ПРАЦА Ў АСПЕКЦЕ КУЛЬТУРЫ МАЎЛЕННЯ)

Характарыстыка маўленчых памылак школьнікаў. Змест і арганізацыя працы па культуры маўлення.

Навучанне школьнікаў кантролю за сваім маўленнем.

ТЫПАЛОГІЯ ПРАКТЫКАВАННЯЎ КОМПЛЕКСНАГА ХАРАКТАРУ

Віды школьных тэкставых практыкаванняў.

Тыпалогія вучнёўскіх прац і кампаненты сістэмы развіцця маўлення.

Пераказы, іх значэнне, мэты і віды. Методыка правядзення пераказаў. Творчыя пераказы.

Этот электронный документ был загружен с сайта филологического факультета БГУ http://www.philology.bsu.by

Навучанне сачыненням і арганізацыя маўленчай дзейнасці на ўроках.

Сачыненне як самавыражэнне асобы. Падрыхтоўчая праца да сачынення. Выкананне, рэалізацыя падрыхтаванага. Аналіз школьных сачыненняў.

Навучанне школьнікаў напісанню другасных тэкстаў.

МЕТОДЫКА НАВУЧАННЯ СЛУХАННЮ ЯК ВІДУ МАЎЛЕНЧАЙ ДЗЕЙНАСЦІ

Тыпы слухання. Спосабы слухання. Прыёмы развіцця навыкаў слухання.

РОЛЯ ЧЫТАННЯ Ў ФАРМІРАВАННІ КАМУНІКАТЫЎНЫХ УМЕННЯЎ

Методыка навучання чытанню як віду маўленчай дзейнасці. Функцыі і віды чытання.

Асноўная літаратура

1. *Протчанка, В. У.* Актуальныя праблемы тэорыі і практыкі навучання беларускай мове. – Мн.: НІА, 2001.
2. Выкладанне беларускай мовы ў школе / М. Г. Яленскі, Л. С. Васюковіч, І. М. Саматыя і інш.); пад рэд. М. Г. Яленскага. – Мн., 1994.
3. *Яленскі, М. Г.* Методыка выкладання беларускай мовы. Сучасная лінгвадыдактыка: вучэб. дапам. для студэнтаў філал. спецыяльнасцей устаноў, якія забяспечваюць атрыманне выш.адукацыі. – Мн.: Адукацыя і выхаванне, 2005.

Дадатковая літаратура

1. *Ипполитова, Н. А.* Текст в системе изучения русского языка. – М., 1992.
2. Методика развития речи на уроках русского языка / Под ред. Т. А. Ладыженской. – М., 1980.
3. *Капинос, В. И., Сергеева, Н. Н., Соловейчик, М. С.* Развитие речи: теория и практика обучения: кн. для учителя. – М.: Линка-Пресс, 1994.

Этот электронный документ был загружен с сайта филологического факультета БГУ http://www.philology.bsu.by

РАЗВІЦЦЁ МАЎЛЕННЯ ШКОЛЬНІКАЎ Ў ПРАЦЭСЕ АКТЫВІЗАЦЫІ СЛОЎНІКАВАГА ЗАПАСУ

Вучэбная праграма спецсемінара для вышэйшых навучальных устаноў па спецыяльнасці 1-21 05 01 Беларуская філалогія – завочнай формы навучання

Складальнік:
Саніковіч І. М., старшы выкладчык кафедры рыторыкі і методыкі выкладання мовы і літаратуры Беларускага дзяржаўнага універсітэта, кандыдат педагагічных навук.

Этот электронный документ был загружен с сайта филологического факультета БГУ http://www.philology.bsu.by

ТЛУМАЧАЛЬНАЯ ЗАПІСКА

Развіццё мовы і маўлення вучняў з'яўляецца асноўнай ідэяй курса роднай мовы ў школе. У адносінах да методыкі навучання роднай мовы паняццю "развіццё мовы" прафесарам В. У. Протчанка дадзена наступнае тлумачэнне: гэта такая "арганізацыя аналітыка-сінтэтычнай моўнай і практычнай маўленчай дзейнасці, якая з дапамогай дыдактычных сродкаў садзейнічае мэтанакіраванаму развіццю інтэлектуальных маўленчых механізмаў дзяцей і падлеткаў і выпрацоўцы нормаў літаратурнага вымаўлення і правапісу, стымулюе ўзбагачэнне слоўніка і граматычнага ладу мовы вучня, фарміруе ўменне ўспрымаць і ствараць звязныя тэксты, разнастайныя па стылістычнай і жанравай прыналежнасці, структурна-моўнай арганізацыі, мэтанакіраванасці, паўнаце і дакладнасці выражэння думкі". Такім чынам, менавіта выпрацоўка ўменняў будаваць звязныя тэксты розных стыляў і жанраў – канчатковая ступень моўнай адукацыі.

Аднак ў рэальнасці дасягненню пастаўленай мэты перашкаджае дрэннае валоданне вучнямі лексічнымі рэсурсамі беларускай мовы. У школьнікаў не хапае запасу беларускіх слоў нават для таго, каб даць на ўроку просты адказ на пытанне настаўніка (сітуацыі, калі вучні даюць адказы па-руску, а потым пры дапамозе настаўніка робяць пераклад на беларускую мову, на жаль, сустракаюцца вельмі часта), складаць звязныя тэксты па-беларуску ў вуснай ці пісьмовай форме дзецям яшчэ цяжэй. Таму ***асноўнай мэтай*** спецсемінара з'яўляецца знаёмства студэнтаў філалагічнага факультэта са шляхамі развіцця звязнага маўлення вучняў у працэсе актывізацыі іх слоўнікавага запасу.

Праграма разлічана на наступную колькасць гадзін: 10 лекцыйных, 8 практычных.

Форма кантролю ведаў – залік.

УВОДЗІНЫ

Ступень распрацаванасці розных аспектаў праблемы ў метадычнай, псіхалагічнай і педагагічнай літаратуры. Гісторыя пытання. Аналіз праграм і падручнікаў па мове з рускай і беларускай мовай навучання.

Структура метадычнага даследавання: вызначэнне актуальнай праблемы, фармулёўка канцэпцыі вырашэння, эксперыментальная пра-

Этот электронный документ был загружен с сайта филологического факультета БГУ http://www.philology.bsu.by

верка. Асноўныя метады даследавання. Асноўныя віды педагагічнага эксперыменту (канстатавальны, навучальны, кантрольны).

СЛОЎНІКАВАЯ ПРАЦА ВУЧНЯЎ

Заканамернасці пашырэння слоўнікавага запасу вучняў: узрастанне колькасці адзінак ад класа да класа; нераўнамернасць развіцця, павелічэнне пры вывучэнні ўсіх раздзелаў мовы; колькасныя і якасныя змены ў слоўнікавым запасе.

Слоўнікавая праца школьнікаў: сістэмнасць і мэтанакіраванасць працэсу, задачы слоўнікавай працы (узбагачэнне лексічнага запасу дзяцей, фарміраванне ўмення правільнага ўжывання слоў і выразаў ў моўнай плыні, азнаямленне з мастацка-выяўленчымі сродкамі мовы). Шляхі пашырэння слоўніка вучняў (моўныя зносіны, спецыяльныя практыкаванні, чытанне кніг, газет, часопісаў).

Прыёмы тлумачэння лексічнага значэння слова: нагляднае тлумачэнне, апісальнае тлумачэнне (пералік прымет прадмета ці з'явы), падбор блізкіх па значэнню слоў, тлумачэнне праз часткі слова, з якіх яно складаецца, вызначэнне семантыкі слова з кантэксту.

Выкарыстанне тлумачальных слоўнікаў: шляхі выкарыстання, метады работы са слоўнікам, варыянты заданняў пры выкарыстанні вучнямі на ўроках тлумачальных слоўнікаў.

УВЯДЗЕННЕ ЛЕКСІЧНАЙ АДЗІНКІ Ў МАЎЛЕНЧУЮ ПРАКТЫКУ

Складанне сказаў, адказы на пытанні з ўключэннем патрэбных лексем, складанне тэкстаў, тэматычная групоўка слоў, складанне дыялогаў.

Мэтазгоднасць выкарыстання метаду тэматычнай групоўкі слоў. Паслядоўнасць работы на ўроку пры выкарыстанні метаду тэматычнай групоўкі слоў: сладанне слоўніка (калектыўнае, індывідуальнае), аналіз тэкстаў-узораў, якія ўключаюць слоўнікавыя лексемы, самастойнае складанне выказванняў з уключэннем слоў з тэматычнага слоўніка.

Мэтазгоднасць выкарыстання метаду складання дыялогу. Структура дыялогу. Паслядоўнасць работы на ўроку пры выкарыстанні метаду складання дыялогу: апісанне сітуацыі, вызначэнне лексічнага ядра слоў, першыя рэплікі.

Этот электронный документ был загружен с сайта филологического факультета БГУ http://www.philology.bsu.by

УЗБАГАЧЭННЕ І АКТЫВІЗАЦЫЯ СЛОЎНІКА ВУЧНЯЎ ПРЫ ВЫВУЧЭННІ РОЗНЫХ РАЗДЗЕЛАЎ КУРСА БЕЛАРУСКАЙ МОВЫ

Актывізацыя слоўніка вучняў у час вывучэння раздела "Лексіка. Фразеалогія".

Шляхі арганізацыі працы па ўзбагачэнні і актывізацыі слоўніка навучэнцаў падчас знаёмства з матэрыялам раздзелаў "Фанетыка і Арфаэпія", "Арфаграфія", "Словаўтварэнне", "Марфалогія", "Сінтаксіс і пунктуацыя".

Узбагачэнне слоўніка вучняў падчас працы з тэкстамі.

Асноўная літаратура

1. *Баранов, М. Т.* Методика лексики и фразеологии на уроках русского языка. – М., 1988.
2. *Баринова, Е. А., Боженкова, Л. Ф., Лебедев, В. И.* Методика русского языка. – М., 1974.
3. *Буслаев, Ф. И.* Преподавание отечественного языка. – М., 1992.
4. Выкладанне беларускай мовы ў школе / М. Г. Яленскі, Л. С. Васюковіч, І. М. Саматыя і інш. – Мн., 1994.
5. *Вярбіла, У. М.* і інш. Багата, родная ты мова: Матэрыялы і метадычныя парады па развіццю звязнай мовы вучняў. – Мн., 1987.
6. *Гамеза, Л. М.* Лінгваметадычная сістэма ўзбагачэння слоўнікавага запасу школьнікаў. – Мн., 2002.
7. *Гамеза, Л. М.* Спадзяванні на родную мову. – Мн., 1993.
8. *Капинос, В. И., Сергеева, Н. Н., Соловейчик, М. С.* Развитие речи: теория и практика обучения: 5–7 кл. – М., 1991.
9. *Красней, В. П.* Грані слова: Факультатыўны курс "Лексіка і фразеалогія беларускай мовы". – Мн., 1986.
10. *Мурина, Л. А.* Методика русского языка в школах Белоруссии. – Мн., 1990.
11. *Никитин, М. В.* Лексическое значение слова (Структура и комбинаторика). – М., 1983.

Дадатковая літаратура

1. Актуальные проблемы психологии речи и психологии обучения языку: сб. ст. – М., 1970.
2. *Верашчака, Г. І.* Падручнік – крыніца ўзбагачэння слоўніка вучняў // Народная асвета. – 1984. – № 2.

Этот электронный документ был загружен с сайта филологического факультета БГУ http://www.philology.bsu.by

3. *Касцян, М. І.* Шляхі ўзбагачэння і актывізацыі лексікі вучняў // Народная асвета. – 1975. – № 9.
4. *Красней, В. П.* Стылістычныя рэсурсы лексікі // Беларуская мова і літаратура ў школе. – 1990. – №№ 11–12.
5. *Леонтьев, А. А.* Язык, речь, речевая деятельность. – М., 1969.
6. *Ляшчынская, В. А., Станкевіч, А. А.* Практыкаванні па лексіцы і стылістыцы. – Мн., 1984.
7. *Протчанка, В. У.* Жывое слова ў методыцы навучання роднай мове // Беларуская мова і літаратура. – 1998. – № 1.
8. *Протчанка, В. У.* Роднае слова – крыніца развіцця асобы, духоўнасці народа // Адукацыя і выхаванне. – 1994. – № 12.
9. *Сидоренков, В. А.* Антропоцентрический аспект углубленного изучения русского (родного) языка. – Новгород, 1997.

Этот электронный документ был загружен с сайта филологического факультета БГУ http://www.philology.bsu.by

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ ИЗУЧЕНИЯ ЛИТЕРАТУРЫ В ШКОЛЕ

Учебная программа спецсеминара для высших учебных заведений по специальности 1–21 05 02 Русская филология – заочной формы обучения

Составитель:
Сталивоненко Н. И., старший преподаватель кафедры риторики и методики преподавания языка и литературы Белорусского государственного университета.

Этот электронный документ был загружен с сайта филологического факультета БГУ http://www.philology.bsu.by

ПОЯСНИТЕЛЬНАЯ ЗАПИСКА

Художественная литература призвана сыграть особую роль в формировании самосознания современного общества.

Литературу следует изучать в широком культурном аспекте, при установке на формирование личности, способной к самоопределению.

Будущему учителю важно не только осознать специфику преподавания литературы в современной школе, но и приобрести определенное представление о возможных путях деятельности в школах различного профиля.

Совершенствование литературного образования связано с решением следующих теоретических проблем, обозначенных современной методической наукой: проблема чтения, восприятия художественной литературы как искусства слова, формирования читателя; взаимообогащение литературоведения и методики преподавания литературы; углубление связей между восприятием произведения, его интерпретацией, анализом и самостоятельной деятельностью учащихся; проблема изучения литературного развития учащихся как основы школьного преподавания литературы, выбора программ, концепции, технологий уроков на разных этапах литературного образования; историческая смена методов и приемов изучения литературы, конструирование новых, опора на традиционные; поиск новых структур уроков и моделирование других форм проведения занятий.

Цель спецсеминара – формирование у студентов навыков исследовательской деятельности.

Задачи спецсеминара – углубить и конкретизировать знания технологий современного урока, форм и приемов обучения с учетом специфики литературы как учебного предмета; соединять воедино филологические и психолого-педагогические знания, полученные на курсах всех специальных дисциплин, и способствовать переходу этих знаний на новый уровень – уровень профессиональных умений (общая задача подготовки учителя литературы высокой квалификации); организовывать самостоятельную учебно-исследовательскую деятельность студентов.

Этот электронный документ был загружен с сайта филологического факультета БГУ http://www.philology.bsu.by

СПОСОБЫ ИЗУЧЕНИЯ ЧИТАТЕЛЬСКОГО ВОСПРИЯТИЯ

Специфика художественного восприятия и его возрастная динамика. Традиции отечественной методики, поиски современных ученых и учителей-практиков. Способы изучения читательского восприятия (анкетирование; письменные или устные ответы на вопросы, позволяющие выявить разные стороны читательского восприятия: сферу эмоций, воображения, осознание содержания и формы, умение соотнести произведение с другими, близкими по тематике и жанру).

СОВРЕМЕННЫЙ УРОК ЛИТЕРАТУРЫ

Урок как основная форма взаимосвязанной учебной деятельности учителя и учащихся. Факторы эффективности урока. Требования к современному уроку литературы: целостность, проблемность, вариативность, творческий характер, воспитательная направленность. Структура урока.

Различные классификации урока литературы в школе. Анализ основных классификаций, их сильные и слабые стороны. Особенности подготовки и проведения нетрадиционных видов урока: урок-диспут, урок-зачет, урок – литературная гостиная и т. д. Творческий характер участия школьников в подготовке таких уроков.

Обобщение знаний и умений студентов по определению методической концепции урока, созданию конспекта урока и его реализации.

АКТИВНЫЕ ФОРМЫ ПРЕПОДАВАНИЯ ЛИТЕРАТУРЫ В ШКОЛЕ

Лекции и семинары как активная форма обучения.

Лекция на уроке литературы. Специфика школьной лекции. Формирование умения слушать лекцию. Виды деятельности учащихся на лекции, приемы активизации восприятия лекции. Самостоятельная работа учащихся на уроке-лекции.

Лекция по обзорной теме. Своеобразие уроков-лекций по биографии писателя. Лекция при изучении произведения. Лекция по теоретико-литературной проблеме.

Урок-семинар по литературе. Своеобразие школьного семинара.

Разновидности уроков-семинаров (по характеру деятельности и по жанру).

Этот электронный документ был загружен с сайта филологического факультета БГУ http://www.philology.bsu.by

СОВРЕМЕННЫЕ ПРОБЛЕМЫ И ТЕНДЕНЦИИ В МЕТОДИКЕ ПРЕПОДАВАНИЯ ЛИТЕРАТУРЫ

Самостоятельное исследование студентами актуальных проблем методической науки, моделирование вариантов уроков, создание авторских программ, чтение и обсуждение докладов и рефератов.

Основная литература

1. *Голубков, В. В.* Методика преподавания литературы. – 7-е изд., доп. и перераб. – М., 1962.
2. *Майман, Р. Р.* Практикум по методике преподавания литературы: пособие для студентов. – М.,1985.
3. Методика преподавания литературы: пособие для студентов и преподавателей: в 2 ч. / под ред. О. Ю. Богдановой, В. Г. Маранцмана. – М.,1995.
4. Методика преподавания литературы: учеб. для студентов пед. ин-тов / под ред. З. Я. Рез. – 2-ое изд., дораб., – М.,1985.
5. Методика преподавания литературы в советской школе: хрестоматия / сост. Я. А. Роткович. – М.,1969.
6. *Никольский, В. А.* Методика преподавания литературы: учеб. пособие для студентов пед. ин-тов. – М.,1971.
7. *Роткович, Я. А.* Очерки по истории преподавания литературы в русской школе // Известия АПН РСФСР. – Вып. 50. – М.,1953.
8. *Роткович, Я. А.* История преподавания литературы в советской школе: учеб. пособие. – 2-е изд. – М.,1976.

Дополнительная литература

1. Активные формы преподавания литературы: лекции и семинары на уроках в ст. классах / сост. Р. И. Альбеткова. – М.,1991.
2. Анализ художественного произведения: художественное произведение в контексте творчества писателя: кн. для учителя / под ред. М. Л. Семеновой. – М.,1987.
3. Анализ художественного произведения в курсе литературы IV–VII классов: (на материале произведений сов. лит.): пособие для учителя / под ред. Т. Ф. Курдюмовой. – М.,1977.
4. *Банчуков, Р. В.* Из опыта внеклассной работы по литературе: развитие навыков анализа поэтических произведений у старшеклассников. – М.,1985.
5. *Беленький, Г. И.* Классика и современность: пособие для учителя. – Киев, 1984.
6. *Билинкис, Я. С.* Русская классика и изучение литературы в школе: кн. для учителя. – М.,1986.
7. *Буяльский, Б. А.* Курс на мастерство. – Киев.1974.

Этот электронный документ был загружен с сайта филологического факультета БГУ http://www.philology.bsu.by

8. Взаимосвязь восприятия и анализа художественных произведений в процессе изучения литературы в школе / под ред. О. Ю. Богдановой. – М.,1984.
9. Вопросы изучения стиля писателя в школе: сб. ст. / отв. ред. Н. А. Демидова. – М.,1976.
10. Восприятие и изучение литературного произведения в средней школе: сб. ст. / под ред. Н. И. Кудряшева. – М.,1973.
11. Восприятие учащимися литературного произведения и методика школьного анализа: пособие для учителей / под ред. А. М. Докусова. – М.,1974.
12. *Выготский, Л. С.* Психология искусства. – М., 1987.
13. *Гуковский, Г. А.* Изучение литературного произведения в школе: методол. очерки о методике. – М.,Л.,1966.
14. *Гуревич, С. А.* Организация чтения учащихся старших классов: из опыта работы: кн. для учителя. – М.,1984.
15. *Жабицкая, Л. Г.* Восприятие художественной литературы и личность: литературное развитие в юности. – Кишинев,1974.
16. *Зепалова, Т. С.* Уроки литературы и театр. – М.,1982.
17. Изучение литературы в средней школе по новым программам: сб. ст. / отв. ред. Е. В. Перевозная. – Мн.,1995.
18. Изучение языка художественных произведений в школе: из опыта работы: сб. ст. / под ред. Н. И. Кудряшева и Н. Д. Молдавской. – М.,1955.
19. *Ионин, Г. Н.* Изучение литературного произведения в школе // Анализ литературного произведения / под ред. Л. И. Емельянова. – Л.,1976. – С. 226–235.
20. Искусство анализа художественного произведения: сб. ст. / сост. Т. Г. Браже. – М.,1971.
21. *Карсалова, Е. В.* "Стихи живые сами говорят…": кн. для учителя: Из опыта работы. – М., 1990.
22. *Качурин, М. Г.* Организация исследовательской деятельности учащихся на уроках литературы: кн. для учителя. – М.,1988.
23. *Колокольцев, Е. Н.* Искусство на уроках литературы. – Киев,1991.
24. *Корман, Б. О.* Изучение текста художественного произведения: пособие для студентов-заочников III–IV курсов фак. рус. яз. и лит. пед. ин-тов. – М.,1972.
25. *Кудряшев, Н. И.* Взаимосвязь методов обучения на уроках литературы. – М., 1981.
26. *Левидов, А. М.* Автор– образ– читатель. – Л., 1977.
27. *Маймин, Е. А.* Опыты литературного анализа: метод. пособие. – М.,1972.
28. *Маймин, Е. А., Силина, Э. В.* Теория и практика литературного анализа: пособие для студентов пед. ин-тов. – М.,1984.
29. *Маранцман, В. Г., Чирковская, Т. В.* Проблемное изучение литературного произведения в школе. – Л.,1977.
30. *Мещерякова, Н. Я.* Изучение стиля писателя в средней школе. – М.,1965.

Этот электронный документ был загружен с сайта филологического факультета БГУ http://www.philology.bsu.by

31. *Молдавская, Н. Д.* Литературное развитие школьников в процессе обучения. – М.,1976.
32. *Никифорова, О. И.* Психология восприятия художественной литературы. – М.,1972.
33. Проблемы преподавания литературы в средней школе: пособие для учителя / под ред. Т. Ф. Курдюмовой. – М.,1985.
34. *Рожина, Л. Н.* Психология восприятия литературного героя школьниками. – Мн.,1977.
35. *Рыбникова, М. А.* Избранные труды: К 100-летию со дня рождения / сост. И. Е. Каплан. – М.,1985.
36. *Рыбникова, М. А.* Очерки по методике литературного чтения: пособие для учителя. – М.,1985.
37. Совершенствование преподавания литературы в школе: пособие для учителя / под ред. Г. И. Беленького. – М.,1986.
38. Современный урок русского языка и литературы / под ред. З. С. Смелковой. – Л.,1990.
39. *Щербина, В. Р.* Проблемы литературного образования в средней школе: пособие для учителя. – М.,1982.

Этот электронный документ был загружен с сайта филологического факультета БГУ http://www.philology.bsu.by

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ ПРЕПОДАВАНИЯ РУССКОЙ ЛИТЕРАТУРЫ В СРЕДНЕЙ ШКОЛЕ

Учебная программа спецсеминара
для высших учебных заведений
по специальности 1–21 05 02 Русская филология

Составитель:
Царева О. И., доцент кафедры риторики и методики преподавания языка и литературы Белорусского государственного университета, кандидат педагогических наук, доцент.

Этот электронный документ был загружен с сайта филологического факультета БГУ http://www.philology.bsu.by

ПОЯСНИТЕЛЬНАЯ ЗАПИСКА

Целью спецсеминара «Актуальные проблемы преподавания русской литературы в средней и высшей школе» является формирование профессионально-педагогической компетентности студентов-филологов посредством синтеза филологических и психолого-педагогических знаний и перевода этих знаний на уровень профессиональных умений.

Задачи – ознакомление студентов с дидактическими основами преподавания литературы, формирование профессионального подхода к анализу литературных фактов и явлений; раскрытие психологических основ чтения художественных текстов, своеобразия восприятия литературы; обучение студентов навыкам использования этих знаний для развития читательских умений и эстетической восприимчивости школьников; углубление знаний технологии современного урока, форм и приемов обучения с учетом специфики литературы как учебного предмета; развитие у студентов коммуникативных, исследовательских и творческих способностей; создание условий для самоактуализации, саморазвития и профессионального самоопределения участников спецсеминара.

В программе спецсеминара отражены концептуальные основы курса методики преподавания литературы, освещаются общие вопросы организации педагогических исследований.

Участники спецсеминара учатся проектировать, конструировать, организовывать и анализировать свою научно-практическую деятельность; анализировать учебную и учебно-методическую литературу и использовать ее для построения собственного исследования; применять основные методы объективной диагностики педагогического исследования.

Спецсеминар «Актуальные проблемы преподавания русской литературы в средней и высшей школе» включает курс лекций (24 ч.), практические занятия (32 ч.), КСР (12 ч.)

МЕТОДОЛОГИЧЕСКИЕ И ДИДАКТИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ ПРЕПОДАВАНИЯ ЛИТЕРАТУРЫ

Понятие о литературном образовании. Концепция литературного образования в Республике Беларусь: цели, принципы, структура и содержание. Основные направления совершенствования преподавания литературы: гуманизация содержания литературного образования; формирование общественно активной личности в процессе изучения литературы, изучение литературы как словесного искусства; координация со-

Этот электронный документ был загружен с сайта филологического факультета БГУ http://www.philology.bsu.by

ставных частей курсов литератур (белорусской, русской, зарубежной) на основе принципа единства литературного образования и преемственности всех его этапов; вариативность в обучении литературе; дифференциация литературного образования.

Литература как учебный предмет в современной школе. Многообразие социальных и эстетических функций литературы. Взаимосвязь основных элементов литературного образования. Комплекс теоретических (эстетических и литературоведческих) основ литературы как учебного предмета; психолого-педагогических обоснований становления читателя; учебного материала (текстов художественных произведений); методики освоения предмета; видов учебной (эстетической и познавательной) деятельности; стратегий учебного общения (форм уроков).

Нацеленность процесса обучения на воспитание широты взглядов личности, формирование эмоциональной сферы, воспитание толерантности, благожелательности, самокритичности. Принцип самостоятельности мышления учеников. Процесс обучения как диалог и совместный поиск учеников и учителя. Принцип деятельностного обучения. Принцип реальной индивидуализации образования. Основы вариативного преподавания литературы в современной школе.

Этапы литературного образования и развития в современной школе, их характеристика. Литературоведческая, дидактическая, психолого-педагогическая, коммуникативная составляющие этапов.

Психолого-педагогический, художественно-исследовательский, социально-психологический аспекты деятельности учителя-словесника.

Организация процесса обучения литературе в школе и вузе. Методы, способы, приемы обучения.

Анализ литературного произведения как методическая проблема. Методологические (литературоведческие и дидактические) и методические принципы изучения литературы. Освоение литературы методами, адекватными ее природе. Сбалансированность диахронного, историко-генетического и синхронного, системно-структурного подходов к постижению литературы.

Виды анализа текста: аксиологический, генетический, историко-культурный, биографический, контекстный, композиционный, онтологический, стилистический. Принципы и методика лингвистического анализа текста.

Межпредметные связи в преподавании литературы. Виды интеграции при изучении литературы. Реализация эстетического и нравственно-философского потенциала литературы в содружестве с другими искусствами, смежными гуманитарными предметами.

Этот электронный документ был загружен с сайта филологического факультета БГУ http://www.philology.bsu.by

Координация курсов белорусской, русской и мировой литературы. Изучение зарубежной литературы в школе: обзор тем, взаимосвязь с основным курсом литературы.

Использование различных видов искусств для создания целостного представления об исторической эпохе, типе культуры, художественном образе. Формирование системности и целостности в знаниях, умениях, навыках учащихся, их взглядах на мир, культуру и ее ценности. Роль применения произведений искусств на уроке литературы для развития чувств и эмоциональной сферы учащихся.

Интегрированные уроки литературы. Аспекты межпредметных связей. Подходы к построению интегрированного урока. Технология проведения интегрированного урока.

Наглядность в преподавании литературы.

Роль наглядности в преподавании литературы и её виды. Методика использования средств наглядности в различных учебных ситуациях. Работа с иллюстрациями к художественному произведению, репродукциями, другими видами зрительной наглядности. Использование звукозаписи, синтетических видов наглядности (кино, видео, мультимедиа).

Учебная наглядность на уроках литературы: составление таблиц, схем, кластеров, ОСК и т. д. Методика разработки учебной наглядности и ее использования на уроке.

Сопоставление на уроках литературы. Методологические основы использования приема сравнения на уроках литературы. Сопоставление (сравнение) как общедидактический и методический прием и его роль в литературном образовании. Прием сопоставления в методической традиции. Сопоставление в типологическом плане (тематическая близость, сходство образов, сюжетов). Виды сопоставлений, методика их применения на уроках литературы.

Формы контроля в школьном курсе литературы.

Домашняя работа по литературе. Виды домашнего задания, методика задавания, приемы проверки.

Организация разноуровневого контроля результатов учебной деятельности учащихся.

Приемы входного (диагностирующего), промежуточного контроля и итогового контроля. Нестандартные формы проверки: перфокарта, логический диктант, кластер, синквейн и др. Применение тестов для проверки усвоенности историко-литературных и теоретико-литературных понятий, фактуального слоя программных произведений.

Этот электронный документ был загружен с сайта филологического факультета БГУ http://www.philology.bsu.by

Отслеживание результатов и эффективности обучения литературе в школе. Устный и письменный экзамены по литературе. Формирование рефлексивных способностей. Подготовка в вуз.

Развитие речи учащихся на уроках литературы. Взаимосвязь речевого развития школьников со всем комплексом работы по изучению литературы. Принципы работы по обогащению речи учащихся. Основные направления в работе по развитию речи учащихся на занятиях по литературе. Роль межпредметных связей курсов языка и литературы в формировании речевой культуры. Работа по развитию устной и письменной речи учащихся как обязательный элемент каждого урока литературы. Взаимосвязь развития устной и письменной речи на уроках литературы. Виды работ по развитию устной речи учащихся в средних и старших классах.

Виды письменных работ. Теория сочинения, методика обучения сочинению, оценка сочинения. Рецензия учителя и взаимное рецензирование работ учащимися. Работа над ошибками: классификация, анализ, исправление. Отзыв о литературном произведении как жанр сочинения. Методика обучения написанию отзыва. Анализ творческих работ учащихся. Обучение школьников конспектированию, реферированию, составлению тезисов, аннотаций.

Внеклассная и внешкольная работа по предмету. Взаимодействие классных и внеклассных форм учебно-воспитательной работы по литературе. Принципы, направления, формы внешкольной и внеклассной работы по литературе.

Читательские дневники, проведение читательских конференций, литературных композиций, тематических вечеров, межпредметных праздников; их роль в развитии самостоятельной творческой инициативы учащихся с учетом возрастных и индивидуальных особенностей. Виды и формы внеклассной работы учащихся.

Литературное краеведение. Элементы литературного краеведения на уроках литературы и во внеклассной работе.

ИСТОРИЯ МЕТОДИКИ ПРЕПОДАВАНИЯ ЛИТЕРАТУРЫ

Зарождение словесности как школьного предмета. Методические идеи М. Л. Ломоносова, Н. И. Новикова, А. Н. Радищева. Развитие методических идей в XIX в. (Ф. И. Буслаев, А. Д. Галахов). Создание системы изучения литературы в школе в 60–80-е гг. XX в. (В. И. Водовозов,

Этот электронный документ был загружен с сайта филологического факультета БГУ http://www.philology.bsu.by

В. Я. Стоюнин, В. П. Скопин, В. П. Острогорский, В. П. Шереметевский, А. И. Незеленов, Л. И. Поливанов).

Развитие методической мысли на рубеже XIX–XX вв. (Ц. П. Балталон, А. Д. Алферов, Б. М. Эйхенбаум, В. В. Данилов, М. О. Гершензон).

Методические искания в 20–40-е е гг. XX в. Плодотворность методического поиска Н. М. Соколова, М. А. Рыбниковой, В. В. Голубкова.

Развитие методики в 50–60-е гг. XX в. Проблема соотношения эмоционального и логического начал в школьном изучении литературных произведений (Н. И. Кудряшев, Н. В. Колокольцев, Т. В. Чирковская). Интерес к истории методики преподавания литературы (Я. А. Роткович и др.). Методология школьного анализа художественного произведения (Г. А. Гуковский, Н. О. Корст).

Современные проблемы и тенденции в методике преподавания литературы. Разработка актуальных вопросов преподавания в трудах З. Я. Рез, Н. А. Станчек, Т. Г. Браже, В. Г. Маранцмана, Н. Д. Молдавской. Поиски путей нравственного воздействия на учеников в работах методистов Н. Я. Мещеряковой, Е. В. Перевозной и учителей-словесников Н. Г. Долининой, Л. С. Айзермана, Е. Н. Ильина. Осмысление методического наследия в работах Б. А. Ланина, В. Ф. Чертова. Дискуссии о преподавании литературы в методической периодике.

Реализация технологического подхода к проектированию и осуществлению педагогического процесса; гуманизация отношений учителя и учеников как ведущие тенденции модернизации педагогического процесса.

Инновации в преподавании: программированное, развивающее, личностно-ориентированное обучение, педагогика сотрудничества. Модульная, проблемно-исследовательская, диалогические, проектные, игровые, творческие и др. педагогические технологии. Деятельностный и интеграционный подходы к преподаванию литературы.

ЛИТЕРАТУРНОЕ РАЗВИТИЕ ШКОЛЬНИКОВ

Проблема чтения, восприятия художественной литературы как искусства слова; формирование читателя, его духовного мира. Приобретение учащимися на уроках литературы общекультурной, литературной, ценностно-мировоззренческой, читательской, речевой компетентностей. Возрастные особенности и этапы литературного развития учащихся. Современная наука о читательской деятельности. Проблема критериев литературного развития в психологии (Л. Г. Жабицкая, Н. Б. Берхин, О. И. Никифорова, Л. Н. Рожина). Определение содержания литературно-

Этот электронный документ был загружен с сайта филологического факультета БГУ http://www.philology.bsu.by

го развития школьников и его критериев в трудах методистов Н. Д. Молдавской, Е. В. Карсаловой, И. С. Збарского. Изучение читателя как методическая проблема (З. Я. Рез, А. М. Докусов, В. Г. Маранцман и др.).

Восприятие литературного произведения как методическая проблема. Единство эмоционального и рационального в постижении произведений литературы. Психологический, философско-исторический, литературоведческий, эстетико-искусствоведческий подходы к проблеме восприятия. Соотношение художественного восприятия и художественного творчества. Взаимосвязь восприятия и анализа. Возрастные, типологические, индивидуальные особенности восприятия. Структура читательского восприятия. Развитие разных сторон читательского восприятия. Диагностирование восприятия. Периоды развития читателя-школьника. Психологический портрет читателя-школьника.

Совершенствование читательских умений и художественной восприимчивости учащихся. Развитие у учащихся ценностных (аксиологических) ориентаций, эстетических и нравственных воззрений; пробуждение активности мысли, чувства, формирование навыков самостоятельного общения с произведениями искусством.

Читательская самостоятельность учащихся как актуальная проблема методики: формирование у школьников интереса и личностно мотивированного отношения к чтению художественной литературы, преодоление разрыва между изучением литературы под руководством преподавателя и самостоятельным чтением ученика.

Самостоятельная работа на уроке литературы. Определение понятия «самостоятельная работа». Значение и место самостоятельной работы школьника в процессе изучения литературы. Пути формирования творческой самостоятельности учащихся. Организация поисковой, частично-поисковой работы.

СОВРЕМЕННЫЙ УРОК ЛИТЕРАТУРЫ

Урок как основная форма организации учебной деятельности учащихся. Литературоведческая, психолого-педагогическая, дидактическая, коммуникативная составляющие урока литературы. Структура урока. Зависимость структуры урока от характера преподавания: четырехэлементное построение урока – в условиях сообщающего обучения; многообразие учебных ситуаций в их взаимосвязи – в условиях развивающего обучения. Урок литературы как процесс общения учителя и учеников с искусством слова. Формы сотрудничества. Ориентация на многообразие видов деятельности учащихся на уроке, на сочетание коллективной,

Этот электронный документ был загружен с сайта филологического факультета БГУ http://www.philology.bsu.by

групповой и индивидуальной форм работы. Учебная, творческая и исследовательская деятельность учащихся на уроке. Системность урока. Формирование специальных умений. Эффективность урока. Педагогическая техника на уроке литературы.

Типология уроков. Основные классификации урока литературы (Н. И Кудряшев, В. В. Голубков, Г. Н. Качурин и др.), их сильные и слабые стороны. Поиск новых структур уроков и моделирование других форм проведения занятий. Семинары по литературе: типология, подготовка и проведение. Лекция как активная форма преподавания. Особенности школьной лекции. Приемы активизации внимания слушателей. Нетрадиционные формы уроков: игровые, эмоционально-образные и т. д.

Формы проведения урока литературы в школе. Взаимосвязь содержания и формы урока литературы. Варианты урока литературы на одну и ту же тему. Варианты уроков в школах разного типа. Урок литературы в разных дидактических системах. Анализ и самоанализ урока литературы. Алгоритм написания конспекта урока литературы. Работа над конспектом. Режиссура урока. Планирование работы учителя литературы. Лаборатория ученика.

ПРОФИЛЬНОЕ ОБУЧЕНИЕ ПО ЛИТЕРАТУРЕ

Многоуровневый подход к преподаванию литературы в школе: базовый и профильный уровни изучения литературы. Методологические подходы, стратегия, цели и задачи профильного обучения. Овладение учащимися основами исследовательской деятельности, подготовка к профессиональной деятельности в гуманитарной области.

Программно-методические аспекты организации профильного обучения. Основные формы организации профильного обучения. Профильная школа (дистанционные курсы, факультативы, экстернат), объединение образовательных ресурсов различных образовательных учреждений (учреждения дополнительного образования, заочные школы и др.). Профильные общеобразовательные курсы – курсы повышенного уровня (углубленные курсы для старшей ступени школы). Элективные курсы – обязательные курсы по выбору учащихся, входящие в состав профиля обучения на старшей ступени школы. Программы курсов по выбору для учащихся филологических классов.

Организационно-содержательное моделирование профильного обучения. Методика профильного обучения. Профильное обучение – средство дифференциации и индивидуализации обучения. Социальная и практи-

Этот электронный документ был загружен с сайта филологического факультета БГУ http://www.philology.bsu.by

ческая направленность образовательного процесса в профильной школе. Индивидуальная и коллективная учебно-исследовательская деятельность в профильном обучении. Реализация личностно-ориентированного учебного процесса, выстраивание учеником индивидуальной образовательной траектории.

Цели углубленного изучения литературы – формирование общей литературоведческой культуры, умения анализировать художественный текст с использованием знаний в области истории и теории литературы с привлечением литературной критики, умения делать обобщения на литературно-художественном материале, сопоставлять литературные произведения разных эпох.

Требования к учителю в условиях перехода к профильному обучению. Учебно-дидактическое и информационное обеспечение профильного обучения.

МЕТОДИКА ПРЕПОДАВАНИЯ ЛИТЕРАТУРЫ В ВУЗЕ

Методологическая основа преподвания литературы в вузе. Теория системного подхода (Л. фон Берталанфи, В. Н. Садовский); теория содержания общего и специального образования (В. С. Леднев, И. Я. Лернер); теория взаимодействия и синтеза искусств (Б. С. Мейлах, В. П. Михалев); работы по научному обоснованию обучения и педагогическому проектированию (Г. П. Щедровицкий, В. В. Краевский); разработки модели личности специалиста (И. И. Сигов, Е. Э. Смирнов); концептуальные подходы к целостному формированию личности обучающихся средствами комплексного воздействия искусства (В. В. Ванслов, Г. П. Шевченко).

Цели вузовского курса истории литературы:·создание общего представления об историко-литературном процессе;·совершенствование умений анализа и интерпретации литературного произведения в его историко-литературной обусловленности; навыков владения устной и письменной речью, интеллектуальной деятельности;·формирование гуманистического мировоззрения; ·развитие художественного вкуса; создание представления о единстве этических и эстетических ценностей, составляющих духовную культуру;·развитие потребности в самообразовании.

Этот электронный документ был загружен с сайта филологического факультета БГУ http://www.philology.bsu.by

ИССЛЕДОВАТЕЛЬСКАЯ И ПРАКТИЧЕСКАЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ В НАУЧНО-МЕТОДИЧЕСКОМ СЕМИНАРЕ

Формы коллективной и индивидуальной самостоятельной работы студентов в научно-методическом семинаре, характер и формы отчетности.

Обсуждение статей из методической периодики. Обзорное реферирование по актуальным методическим проблемам. Аннотирование научных, научно-популярных, научно-методических изданий по конкретным темам. Анализ статей учебников. Коллективное решение методических задач. Создание проблемных ситуаций. Деловые игры.

Тематика научно-методического исследования по литературе. Характеристика перспективных направлений иссследований по методике преподавания литературы. Требования к содержанию и оформлению студенческой научной работы. Планирование исследования. Составление плана, определение объема, композиции работы. Теоретический анализ философской, литературоведческой, психолого-педагогической и методической литературы по проблеме исследования.

Методы исследования: целенаправленное наблюдение за учебно-воспитательным процессом по литературе, обобщение передового опыта словесников, теоретическое изучение актуальных проблем, естественный эксперимент, метод срезов и др. Роль передового опыта учителей-русистов в развитии методической науки, функции педагогического эксперимента. Теоретический и экспериментальный компоненты дипломного сочинения по методике преподавания литературы. Задачи, типология диагностирующих работ. Моделирование уроков по теме исследования. Обсуждение дипломных работ, сообщений и докладов. Рецензирование и оппонирование.

Основная литература

1. Активные формы преподавания литературы: лекции и семинары на уроках в ст. классах / Р. И. Альбеткова. – М., 1991.
2. *Майман, Р. Р.* Практикум по методике преподавания литературы. – М.,1985.
3. Методика преподавания литературы: пособие для студентов и преподавателей: в 2 ч. / О. Ю. Богданова, В. Г. Маранцман. – М., 1995.
4. Методика преподавания литературы: учеб. для студ. пед. вузов / О. Ю. Богданова. – М., 1999.
5. Практикум по методике преподавания литературы: учеб. пособие для студ.

Этот электронный документ был загружен с сайта филологического факультета БГУ http://www.philology.bsu.by

вузов / О. Ю. Богданова. – М., 1999.
6. Практикум по методике преподавания русской литературы в национальной школе / З. С. Смелкова. – Л., 1987.
7. Методика преподавания литературы: хрестоматия-практикум: учеб. пособие для студ. высш. пед. учеб. заведений / Б. А. Ланин. – М., 2003.
8. Проблемы преподавания литературы в средней школе: пособие для учителя / Т. Ф. Курдюмова. – М., 1985.
9. Программы для учреждений, обеспечивающих получение общего среднего образования с бел. и рус. языками обучения: русская литература: с 12–летним сроком обучения (IV–VI классы) и 11-летним сроком обучения (VI –XI классы) / С. Н. Каратай и др. – Мн., 2003.
10. *Рыбникова, М. А.* Очерки по методике литературного чтения. – М.,1983.
11. *Щербина, В. Р.* Проблемы литературного образования в средней школе: пособие для учителя. – М., 1982.

Дополнительная литература

1. *Браже, Т. Г.* Целостное изучение эпического произведения: пособие для учителя. –2-е изд., перераб. – СПб. ,2000.
2. *Гуковский, Г. А.* Изучение литературного произведения в школе: методол. очерки о методике. – М.; Л.,1966.
3. *Выготский, Л. С.* Психология искусства. – Мн., 1998.
4. *Кан-Калик, В., Хазан, В.* Психологические основы преподавания литературы в школе. – М., 1988.
5. *Зольникова, В. И.* Самостоятельная работа учащихся над литературным произведением. – М., 1978.
6. *Качурин, М. Г.* Организация исследовательской деятельности учащихся. – М., 1988.
7. *Колокольцев, Е. Н.* Искусство на уроках литературы. – Киев, 1991.
8. *Курдюмова, Т. Ф.* Историзм в преподавании литературы. – М., 1975.
9. *Леонов, С. А.* Речевая деятельность на уроках литературы в ст. кл.: методич. приемы творческого изучения литературы: – М., 1999.
10. Межпредметные связи при изучении литературы в школе. – М., 1990.
11. *Селевко, Г. К.* Современные образовательные технологии: учеб. пособие для пед. вузов и институтов повышения квалификации. – М.,1998.
12. *Смелкова, З. С.* Литература как вид искусства: книга для учителя и учащихся. – М., 1998.
13. Современный урок русского языка и литературы / З. С. Смелкова. – Л.,1990.
14. *Семенов, А. Н., Семенова, В. В.* Вопросы и задания по методике преподавания литературы. – М., 2003.
15. «Литература в школе»; «Русская словесность»; «Русский язык и литература»; приложение «Литература» к газете «Первое сентября».

Этот электронный документ был загружен с сайта филологического факультета БГУ http://www.philology.bsu.by

Вучэбнае выданне

РЫТОРЫКА І МЕТОДЫКА ВЫКЛАДАННЯ МОВЫ І ЛІТАРАТУРЫ

**Вучэбныя праграмы спецсемінараў
для вышэйшых навучальных устаноў
па спецыяльнасцях: 1-21 05 01 Беларуская філалогія,
1-21 05 02 Руская філалогія, 1-21 05 04 Славянская філалогія**

У аўтарскай рэдакцыі

Адказныя за выпуск *В. Ю. Дылеўская, І. У. Таяноўская, Т. В. Мальцэвіч, І. М. Саніковіч*

Падпісана ў друк 08.2006. Фармат 60x84/16. Папера афсетная.
Гарнітура Таймс. Умоўн. друк. арк. . Улік.-выд. арк. . Тыраж 50 экз. Зак. .

Надрукавана ў РВЦ Акадэміі кіравання пры Прэзідэнце Рэспублікі Беларусь.
220001, Мінск, вул. Маскоўская, 17.